

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

Sõjaväe Ühendatud Ospeasutuste
RAHAKOOGU

№ 18/19.

Laupäeval, 7. mail 1927.

IX aastakäik.

POOLA TUNDMATA SÕDURI HAUD VARSSAVIS.

Hind 40 mk.

SISUSTIK: 3-as mai Poolas. — Prof. Ignacy Moscicki. — Poola marssal Josef Pilsudski. — J. Teemant: Tegusid ja ohvreid nõudis Vabadussõda, tegusid ja ohvreid nõuab ka praegune silmapilk ja ka tulevik. — K. Päts: Eesti vaim loob meile uue, ilusa Eesti! — A. Rei: Jooni meie esimese rahvusliku väeosa tekkimisloost. — Kindralstaabi kindral-major Tadeusz Piskor. Kindralstaabi kindral-major Tadeusz Kutrzeba. Major Michail Talikovski. Kapten Wiktor Tomir Drymmer. — Mõtteid suurest murrangajast 10. aasta eest. — Tallinna Naisseltsi aadress 1. jalaväe rügemendile — Marssal Pilsudski kui ülemjuhataja tegevus Poola vabadussõjas 1918—1920 a. — Poola sõjalaevastik ulgumerel. — A. T.: Kaitseväe kasvatus ja väljaõppe alalt. — R. M.: Lühike ülevaade Poola sõjaväest. — Karskuspüha puhul. — Saksamaa idapiiri kindlustuste küsimus vahekorras Poolaga. — H. Kahu: Allveelaevad. (Lõpp.) — A. V.: Soome vabadusvõitlus. (Järg). — J. J.: Nüüdisaja sõjaväe-raamatukogud. — Sõjakirjandust. — 1. Eesti polgu 10. aastapäeva pühitsemine. — 1. mail kapten A. Irve kalmukinkal Viljandis. — Kaitseväe elu.

3-as mai Poolas.

3-as mai on suurim rahvuspüha Poolas. Ligi poolteistsada aastat tagasi, 1791 a. 3-mäl mail võttis Poola seim vastu uue põhiseaduse ja kuningas vandus sellele truudust. Poola 1791 a. põhiseadust võib pidada üheks esimeseks kirjutatud ja parlamendis vastu võetud põhiseaduseks Euroopas. Poola kuningriik oli olude tõttu nõrkenud ja sattunud raskesse seisukorda. Riigi sisemise haiguse peapõhjusteks olid: võimu puudus valitsusel, mõisnikkude omavoli ja võim kohtadel, seimi puudulik kodukord ja sõjaväe lagunemine. Poola igivanad vaenlased: Vene, Preisi ja Austria varitsesid silmapilku, et tungida Poolale kallale.

Sel raskel ajal parimad Poola isamaalased, kel oli kallis kodumaa, töötasid välja uue põhiseaduse, mis pidi kõrvaldama seniseid puudusi.

3. mail 1791 a., põhiseaduse vastuvõtmise ajal seimis ilmusid Varssavi elanikud tänavatele ja liikusid kuninga lossi ette. Põnevu-sega ootas rahvas kuninga truudusevannet uuele põhiseadusele. Ja kui see sündis, algasid suured pidustused Varssavis. Need pidustused muutusid aastate jooksul Poola suurimaks rahvuspühaks.

Uue põhiseaduse vastuvõtmine ei päästnud seekord Poolat. Riigi tervenemiseks oli tarvis aega. Seda taipasid Poola vaenlased. Nad ei andnud aega, vaid tungisid ühiselt Poola kallale.

Siiski jäi põhiseaduse vastuvõtmine suureks sündmuseks. Põhiseaduse vastuvõtmine näitas,

et poola rahvas on elujõuline, kes tahab üle saada oma jõu ja mõistusega kõigist raskustest. Põhiseadus muutus loosungiks, mille järele sammusid aastasaja jooksul kõik suured Poola vabadusvõitlejad. 3. mai põhiseadus muutus vabaduse sümboliks ja tuleviku lootuseks. Selle alusel võitlesid Poola rahvuskangelased Kosciuszko ja Poniatovski, sel alusel peeti 1831 aasta vabadussõda ja see oli moraalseks jõuks viimasele Poola vabadussõjale.

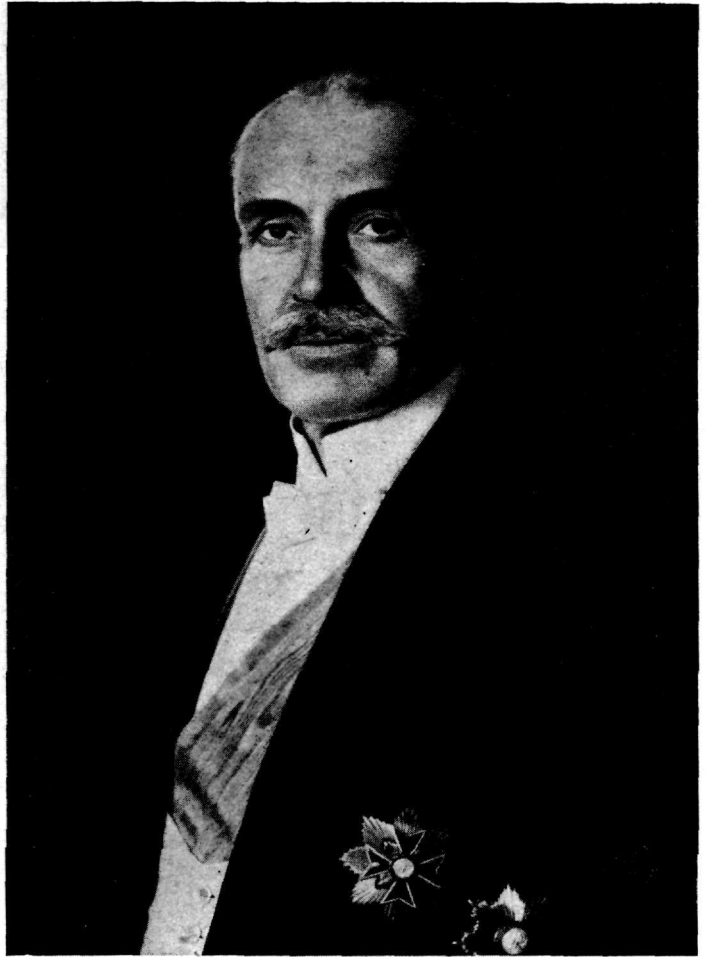
Äsja möödunud Poola ja Eesti vabadussõjad näitasid mõlemale rahvale ta ühiseid igivanu ajaloolisi vaenlasi. Ühine arusaamine sellest tegid Poola ja Eesti sõpradeks. Eriliselt võime seda kinnitada Poola ja Eesti sõjavägedest. Juba 1919 aasta esimestel kuudel, kui Eesti võitles saarena ümbritsetud vaenlasest, saatis Poola sõjavägi oma esindaja, kapten Myszkovski lennumasinal Eesti. 1919 aasta juunis võitluses ühise vaenlase vastu kohtasid Poola ja Eesti ratsaväed üksteist lahinguväljal Väina kallastel. Sõprus, mis algas Vabadussõja päevist, kestab tänapäevani. Poola sõjaväe esindajad on võitnud alaliselt suurima poolehoiu Eesti sõjaväes. Sedasama sõbralikkust on näidanud meile Poola. Eesti sõjaväelasi on kutsutud järjest õppereisidele ja külaskäikudele Poola sõjaväkke. Meie sõjaväelased on õppinud palju omalt suurelt naabril. Seda ei unusta Eesti sõjavägi. Poola rahvuspüha puhul saadab Eesti sõjavägi soojemaid tervitusi Poola rahvale ja ta võimsale sõjaväele.

Prof.
Ignacy Mościcki.
Poola Vabariigi president.

Ignacy Mościcki sündis 1. detsembril 1867 a. Mierzanowos Plocki kubermangus. Tema isa Faustyn oli 1863 a. mässu ajal Plocki kubermangu rühma esimees, tuntud Markiewiczzi nime all ja ema Stefanja — Bojanowskiide suguvõsast.

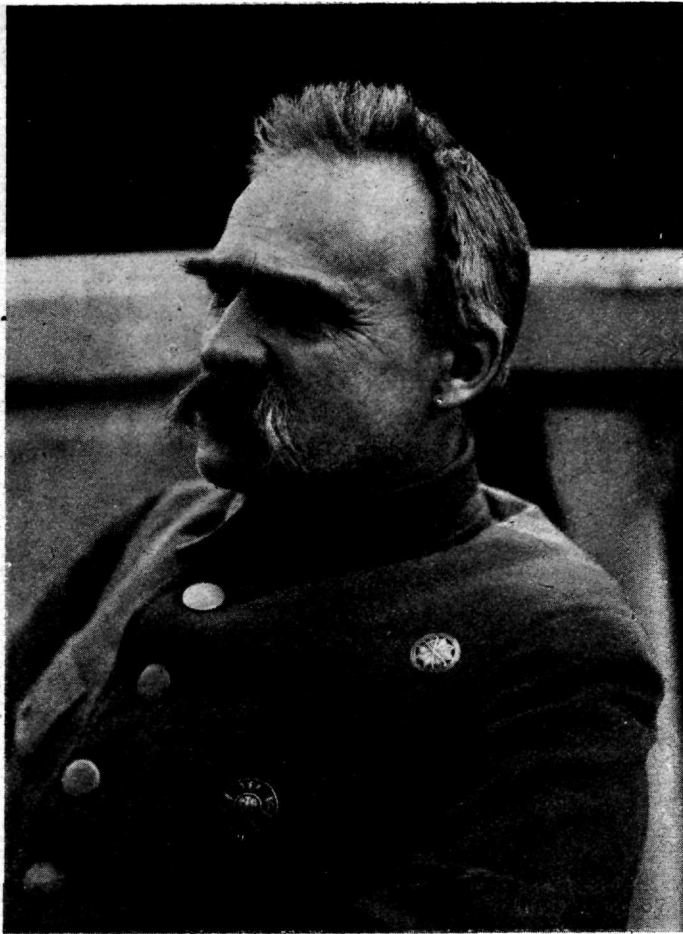
Esiialgu kasvas maal oma kodus Plöcki ja Lublini kubermangus. Keskkooli lõpetas Varssavis, mille järele astus Riia poliitehnikumi keemia osakonda. Viieaastase õpeaja jooksul Riias võttis elavalt osa nii akadeemilisest kui ka sotsiaalsest liikumisest. Sõitis siis mõneks ajaks Varssavi; 1892 a. oli ta sunnitud kauemaks ajaks kodumaalt lahkuma, sõites kõigepealt Londoni, kus viibis teenistuses olles 5 aastat. Sealt sõitis 1897 a. sügisel Šveitsi Freiburgi linna, kus määrati sealse ülikooli füüsika - teaduskonna assistendiks. Täiendas end seal füüsikas, eriti elektrotehnika alal, töötades eksperimentaalselt. 1901 a. sügisest, jättes assistendi ameti, töötas leiduste alal Freiburgi ülikooli juures eriti selleks sisse seatud laboratooriumis. Ta töö puudutab elektrotehnilist ja elektrokeemilist osa. Nende kuni 1912 a. lõpuni kestnud tööde saavutuseks oli kõigepealt suure sünteetilise lämmastikhappe vabriku ehitamine. Ühtlasi oli see ka esimene vabrik, mis sünteetilise meetodi järgi valmistab kontsentreeritud lämmastikhapet. Sel vabrikul oli sõja ajal suur tähtsus Helveetsia sõjaväe varustamises lämmastikhappega. Ühtlasi töödega sünteetilise lämmastikühenduste meetodite alal asutati Freiburgis kõrgepinge elektro-kondensaatorite vabrik. See oli esimene kõrgepinge tehniliste kondensaatorite vabrik. Teistest töödest on nimetamise väärt elektro-tehnilised meetodid tsüaaniliste ühenduste saamiseks, missugune meetod leidis tarvitust „Azoti“ vabrikus Jaworzynas. See on ainus vabrik ilmas, mis seda ainet selle meetodi järgi valmistab ja omale maailmakuulsuse on omandanud.

1912 a. lõpul kutsutakse Mościcki eriti tema jaoks sisse seatud elektrokeemia osakonna lektoriks Lvovi, kuhu ta sõidab 1913 a. lõpul kauemaks ajaks ning algab seal loovat tööd tehnoloogia alal. Sel ajal asutati

Prof. Ignacy Mościcki.
Poola Vabariigi president.

ka laiemates tööstusrikkades tuntud Keemia Uurimisinstituut. Tööde hulgas, mis see Instituut teinud ja veel teha kavatseb, on suur hulk probleeme, mis puudutavad tähtsaid riigielu küsimusi ühenduses riigi julgeolekuga. Sestsaadik, mil lämmastikühenduste vabrikud Chorzowis riigi poolt üle võeti, oli Mościcki kuni viimase ajani selle juhataja. Temale võlgneb vabrik suurt tänu oma tehnilise ja majandusliku arenemise eest. Tänutäheks tööde eest looval ja riiklikul põllul annetas Lvovi politehnikumi professorite kogu Mościckile audoktori nime. Samuti sai ta audoktori nime ka Varssavi politehnikumi poolt. Prof. Mościcki on hulga teaduslistehniliste tööde autor, kes tuntud nii kodu- kui ka välismaal.

Poola marssal Josef Pilsudski

Poola kättide vormis, mida ta kannab igapäevases elus. Rinnal (ülemine) salajase ohvitseride korpuse märk.

Sündis 19. märtsil 1867 a. Zulowis Leedus. Pärit leedu vürstide Ginet'ide suguvõsast. Ta isa oli põhjaliku haridusega põllumees, kes tuntud oli oma eeskujuliku majapidamise poolest. 1874 a. asuvad marssali vanemad elama Wilno, kus Josef hakkab käima riigi gümnaasiumis. Esimest korda ärkab noore koolipoisi hingest nüüd viha ägeda venestamispoliitika vastu. Oma venna Bronislawi kaasabil (kes hiljem teadusilmas tuntuks sai etnograafina, täiendab ta omi teadmisi. Keskkooli lõpetamise järele sõidab Josef Pilsudski 1885 a. Harkovi ja astub sealsesse ülikooli arstiteaduskonda, kuid heidetakse varsti ülikoolist välja osavõtmise eest üliõpilaste liikumisest. Ta pöörab Wilnosse tagasi ja asub siin uuesti kultuurhariduslikul alal tööle. 1887 a., olles segatud tsaar Aleksander III elu kallale kippumise protsessi, saadetakse Josef Pilsudski Siberisse, esialgu Kirynski (Lena jõe ääres) ja hiljem halvade kliimaatiliste tingimuste tõttu Tunkisse. Seal pöörab ta tagasi Wilnosse 1892 a. Wilnost asub ta varsti Varssavi, astub seal kontakti nädalalehe „Głos“ („Hää!“) tegelastega ja võtab energiliselt osa Poola sotsiaaldemokraatliku partei organiseerimistöödest. Ühes Aleksander Sulkiewicziga asutab ta salatruki-koja, et kergemini levitada omi ideid. 12. VII. 1894 a. ilmubki J. Pilsudski toimetusel esimene „Robotniku“ („Töölise“) number. Ajajooksul leidis ta omale seal põllul kaastöölise Stanislaw Wojciechowski isikus (hiljem 1923—1926 a. Poola president). 1896 a. viiakse „Robotniku“ trükikoda üle Lodzi.

Josef Pilsudski hakkab nüüd noorsoo hulgas kihutustööd tegema avalikkudeks väljaastumisteks „relvastatud vaenlase“ vastu. Paremaiks juhtudeks selleks olid mai - manifestatsioonid. Pilsudski aga areteeritakse ja peetakse vangistatuna kinni Varssavi tsitadelli kuulsas kümneadas paviljonis (hirmsam poliitiline vangla). Varsti viiakse ta sealt aga üle Peterburki ja paigutatakse Püha Nikolai haigemajja. Sõprade Sulkiewiczzi ja Dr. Wldyslaw Mazurkiewiczzi (hiljem Varssavi ülikooli rektor) kaasabil päästetakse ta 13. V. 1901 a. vanglast ja põgeneb välismaale, esiteks Krakowi ja siis Londoni, kuhu kontsentreerus sel ajal Poola emigratsioon. Lühikese Londonis viibimise järele pöörab ta, oma kodumaa rasket seisukorda arvesse võttes, Krakowi tagasi, kust hakkab jälgima vabadusliikumist Galiitsias ja Kongress-Poolas. Siin läheb ta üle sõnadest tegudele, alustades lahingusalkade (druzyny bojowe) formeerimist. Need salgad pidid kujunema tulevikus sõjaväe alusmüüriks. Juhus aktiivseks väljaastumiseks ei lasknud end ka kuigi kaua oodata. Sõja lahtipuhkemisel Jaapaniga kuulutati mobilisatsioon välja ka Kongress-Poolas. Pilsudski arvas paraja silmapilgu tegutsemiseks ja rahva rõhujate vastu väljaastumiseks tulnud olevat. Tema poolehoidjates ei leia aga see arvamine seekord pooldamist. Pilsudski jätkab siiski aga visalt oma idee propageerimist.

1908 a. algab ta oma kaastöölistega, kes end otsustanud pühenduda sõjaväel. tööle oma isamaa kasuks, tulevase ohvitseride korpuse kaadri ettevalmistamist. See töö oli niivõrt tagajärjekas, et Ilmasõja lahtipuhkemisel 1914 a. selle organisatsiooniga pidid arvestama nii Poola okupeerijad Kesk-Euroopa riigid kui ka liitlased. See sündmuste arenemise teatud määral ettenägemine ja oma relvjõudude organiseerimine, mille sihiks oli tugeva iseseisva riigi loomine, on Pilsudski kõige suuremaks teeneks. Tema teened Ilmasõja lõput alates vaba Poola esimese Riigipeana ja Sõjavägede ülemjuhatajana (kes eimillestki lõi tugeva sõjaväe) on veel niivõrt kõikidel meeles, et neid asjata oleks loetleda. Hiilgava võidu saavutamise oma idanaabri üle, võitluste lõpuleviimine Poola üksikute osade ühinemiseks üheks tugevaks riigiks ja Poola kui suurriigi maksmapanemine Euroopas — sarnane on selle mehe töö oma uuestleodud isamaa kasuks, keda sõjavägi tänutäheks nimetas Poola esimeseks marssaliks.

1922 a., kui uus põhiseadus maksma hakkas ja Seim oma tööd alustas, paneb marssal Pilsudski Riigipea ameti maha, ütleb lahti presidendile kohale kandideerimast ja pühendab end täielikult ainult sõjaväelisele tööle, jäädes kindralstaabi ülemana edasi sõjaväelisele, kuid õige lühikeseks ajaks. Ta tõmbab end varsti eraellu täiesti, asudes elama Sulejoweki (Varssavist 20 km), kust aga tähelepanelikult jälgib riigi sisemisi sündmusi ja kriisi, mida riik parajasti üle elas peajasjaliselt Poolas maksva parlamentaarse korra puuduste tõttu. Peale valitsuskriisi ja presidendi tagasiastumist maikuu 1926 a. valitakse Pilsudski Poola Vabariigi Presidendiks. Ta ei võta aga ametit vastu, vaid asub peaministrina valitsuse etteotsa, olles ühtlasi sõjaministriks ja sõjavägede kindral-inspektoriks.

Marssal Pilsudski on abielus oma kauaaegse endise kaastöölisega poliitilisel põllul Aleksandra Szezerbinskiga.

Marssal Pilsudski omab järgmised aumärgid:
 Poola „Valge kotka“ suurrist, „Virtuti Militari“ suurrist ja komandor- ning V klassi ristid, „Polonia Restituta“ suurrist, „KrzyszWalecznych“ (Vahvate rist) — neljakordselt.
 Eesti „Vabaduse Risti“ I liigi 1. järk ja III liigi 1. järk.
 Prantsuse „Légion d'honneur“ suurrist.

Rumeenia „Karl I ordu“ suurrist, „Michal Chrobry ordu“ I, II ja III klass.
 Läti „Laeplesis“ suurrist.
 Itaalia „Püha Mauryey ja Lasari“ suurrist.
 Hispaania „Del Merito militar“ suurrist.
 Belgia „Leopoldi ordu“ suurrist.
 Jugoslaavia „Karageortši tähe“ suurrist.
 Tšehho-Slovakkia „Sõjaväe rist“.

Dr. Franciszek Charvat.

Poola Vabariigi saadik Eestis.

Franciszek Charvat sündis 1882 a. Viini ülikooli õigusteaduse dektor. Oli Poola konsuliks Breslaus, Berliinis ja Hamburgis. 1921 a. peale Poola kindral-konsuliks Harkovis ja hiljem sealsamas chargé d'affaires. Selle järele Poola kindral-konsuliks Riias. 1. detsembril 1924. nimetati ta Poola esindajaks Tallinna ja juuli lõpul 1926. erakorraliseks saadikuks ja täisõigusliseks ministriks. Saadik Charvat on Eesti Vabadusristi I liigi 1. järgu kavalier.

Tegusid ja ohvreid nõudis Vabadussõda, tegusid ja ohvreid nõuab ka praegune silmapilk ja ka tulevik.

Rahvaste elus on üksikud juhud, nagu kilomeetripostid. Nende järele mõõdetakse elu, mõõdetakse edu. Täna mälestame üht meie tähtsamat sündmust Eesti elus. Mälestame täna Eesti 1. polgu sünnitamise aega. See oli kevadel 1917 a., kui Tallinnas pandi alus 1. Eesti polgule, 1. Eesti rahvusväeosale. See oli sel ajal, kui elulained käisid kõrgelt. Tsaari võim oli langenud, revolutsioon süvenes. Eesti rahva kaine vaim oli aga valvel isamaa kaitseks, Eesti rahvuslike aadete kindlustamiseks. Suu-

red on need saavutused, mis Eesti esimese sõjaväe osa asutamine andis pärastisele Eestile. Meie parematest rahvapoegadest olid paljud Vene sõjaväes. Meie rahvusliku sõjaväe koondamisega sai võimalikuks, et meie kodumaale kogunesid sõjaasjus tehniliste teadmistega varustatud isikud, kes meie pärastises elus, meie Vabadussõjas olulist, otsustavat osa mängisid. Meie saime oma Eesti sõjaväejuhid, saime oma üksikute sõjaväeosade juhtijad. Eesti rahva geenius näitas aga oma kõige suuremat osa

meie Vabadussõjas. Aastasadu võõra ikke all kannatades, tasa ja targu tegutsedes, oma jõudu hoides, mõistis eesti rahvas parajal silmapilgul sarnast lööki anda, et ennast vabastas võõrast ikkest, et löi iseseisva Eesti rahvariigi, Eesti demokraatliku vabariigi. Palju paremaid poegi kaotas küll oma elu; nad andsid selle, mis igaühele kõige kallim, lahingu võitluses vaenuväljal. Mälestame neid, kummardame sügavasti nende ohvrite ees, mis need, meie paremad pojad, on kandnud.

Meil on siiski õnn, et hulk Vabadussõja tegelastest veel elus: nad karastasid ennast selles võitluses. Meil on õnn, et hulk Eesti parimaid poegi neist meie pärasistes riigielu ülesehitamises võivad osa võtta. Eesti on vaba, Eesti sai iseseisvaks rahvariigiks. Aga riigi sündimisega ei ole veel lõppenud meie töö.

Meie vennad, meie isad on andnud meile küll eeskuju, kuidas peab tegutsema, eeskuju selles, mis hea, mis armas. Riiklik elu nõuab tegutsemist, elu läheb edasi, elu edeneb, elu nõuab selle tõttu uusi tegusid. Meie peame end korraldama. Mul on usk, et me jõuame end korraldada, et jõuame meie elu konarlusi kõrvaldada, sest Eestis on võim — rahva tahe. Me elame rahvariigis, demokraatlikus vabariigis, kus võim täies ulatuses rahva enese käes, See rahvas, kes suutis Vabadussõja õnnelikult võidule viia, kui meil olid raskemad elutingimused, see rahvas suudab, see on meie usutunnistus, kõrvaldada neid konarlusi, mis meie riiklikus elus ette tulevad. Eesti edeneb, ta kosub ja viimaks õitseb.

Mu isamaa, mu õnn ja rõõm!

J. Teemant.

Eesti vaim loob meile uue, ilusa Eesti!

(Lühendatud kokkuvõtte K. P ä t s i kõnest, mis peetud Eesti väeosade juubeli-aktusel).

Õo — tume, pikk, vaevarikas, luupainajalik — meie rahva elus on mööda jõudnud. Ma ei tule tagasi, ei räägi, ei taha meele tuletada kesk-aegset orjapõlve. Ei, ma nimetan selleks ööks aega, mil meie olime seotud suure Vene riigi külge, pidime elama selle riigi, rahva all. See oli meie rahva õo, kõige tumedam, rusuvam õo. Meie olime seotud riigiga, kes ei austanud vabadust, kultuuri, kes ei andnud rahvale valgust, kelle ülesehitamine oli võimu ja rõhumise najal. Selle riigiga olime seotud kui rahvas, kes ka ihuliselt veel vaba ei olnud. Kui meile anti vabadus pärispõlvest, see oli siis, kui vabaduslained üle terve Euroopa tulid ja viimaks ka meile jõudsid, leidsid nad siin kalju eest, mille vastu see vabadusvool, mis Napoleoni ajal liikuma pardud, oma jõu kaotas ja muutus ainult nõrgaks loksumiseks vastu kaljut. Me saime Vene ajal linnuvabaduse, meie käest võeti kõik, mis rahvast võis toita, mis võis olla ta edene-mise aluseks, mis teda oleks võinud kõita kindlamalt oma kodumaa külge. See linnuvabadus kestis kaua ja selle tagajärjed ei ole veel praegugi meie rahva keha küljest kadunud. Me olime seotud riigiga, kes ei tunnistanud ja austanud oma valitsevagi rahva rahvuslikke õigusi, mis võisid temalt siis loota kõik nõndanimetatud võõrad rahvad? See oli riik, kes ennast laiaks oli ajanud, kes suureks paisunud võidetud ja allaheidetud rahvaste kontide-mägede otsas, see riik oli paljude rahvaste surnuaed. Vene ahelates pidime kasvama ja oma vaimu kosutama ja oma paremale, kaunimale, kasvavale koidule vastu vaatama, usku enesesse mitte kaotama ja lootma.

See luupainaja langes, tema savised jalad löödi alt, ta langes suure mürinaga kokku, Siis tõstsid pead ka need rahvad ja rahvused, kes olid tema all kettides vaevlenud. Teie arvate, see on ehk liialdus, mis ma siin puudutan. Mul ei ole võimalik anda täielist pilti sellest, mida me Vene valitsuse all oleme pidanud läbi elama, aga ma ei saa mööda minna, vaid pean meele tuletama kas või mõnegi sündmuse viimaste ennesõjaaegsete aastate elust. Tuletame meele „Estoonia“ teatrimaja rahvusliku hoone nurgakivi asetamist, mille pidime tegema vaikides, sest meid ei tahtud lubada oma rahvusliku templi nurgakivi panekul oma keeles kõnelda. „Estoonia“ avasime, ilma et oleksime võinud laulda oma rahvuslikku hümni. Kuigi olime oma kodumaal esimene rahvas oma suuruse, oma ülesehitava jõu poolest — olime ometi kõige vähemagi omavalitsuseta. Kui sõja ajal nii kaugele saime, et rüütelkondade ja linnade esindajate kokkuleppel paigutatud omavalitsuseni välja jõudsime ja Peterburi Venemaa juhtivate meeste juure läksime, et selle kinnitust nõutada, siis öeldi meile, et ei olevat aeg meile vekslit välja anda. Kui selle peale tähendati, et vekslit väljaandmisega võib hiljaks jääda ja rahvas selle ise välja võtab, kui tal tarvis, siis vastati, et see võimatu on, ja et rahvas peab ootama, kuni talle antakse tarviliised uuendused.

Tuli suur maailmasõda. Venemaa kihutas oma rahvaid, kõrgeid aateid lipule kirjutades, hirmsale tapalavale. Venemaa pidi korruga olema väikeste rahvaste vabastaja võõra ikke alt. Venemaa pidi viima Euroopas väikestele

rahvastele vabadust. Me pidime oma parimaid poegi saatma sõjaväljale. Mul seisab see pilt nagu tänapäev meeles, mis rada mööda meie rahva pojad pidid astuma. Põllutöö juurest paremal tööajal kisti ära meie mehised mehed. Päikesest pruuniks põlenud nägudega ilmusid nad linnadesse, naised ja lapsed käekõrval läksid kasarmutesse. Ei olnud nuttu ega meeleheidet, mindi kui kodanik välja, kuigi igaüks mõtles: mille eest lähen ma verd valama. Mindi, ei nurisetud, ning jäädi. Sajad, tuhanded jäid Karpaatidesse, jäid kõikidele sõjarinnetele. Seal puhkavad meie parimad pojad. See tapmine kestis mitu aastat. Ma ei liialda, kui ütlen: kümneid tuhandeid meie parimaid mehi oli lipu alla kutsutud, kodu hakkas nõrkema. Ning missuguste tagajärgedega? Sõda kestis edasi. Kui sõjaõnn pööris, kui viimane savist jalgadel seisev koloss hakkas kokku varisema, said kuju need mõtted, mida meie paremad mehed kaevikutes öö salajase sosina all olid mõlgutanud ja oma südame nurka paigale pannud. Nad tulid otsusele — kui oma verd valame ja elu ohverdame, et teistele vabadust tuua, kes keelab meid, et me seda ei saa oma rahvale. Kui Venemaal kõrgelt käisid revolutsioonilained, kui Vene ja teised rahvad maha pillutasid raske ajaloolise koorma, siis tulid ka sajad ja tuhanded meie sõdurid kaugelt Venemaa väljadelt tagasi kodumaale. Nad olid palju kannatanud, perekondadest eemal olnud ja muutunud selginud pilguga kodumaa poegadeks.

Ma ei taha puudutada selle suure kodumaale tagasituleku tähtsust meie rahva kaitse seisukohalt. Ma puudutaksin õige lühidalt teist külge, nimelt kui suur tähtsus meie rahva iseisvuse aadete õhutamises oli just kodumaale ilmunud Eesti sõjameestel. Nad olid küpsed ja tõsised. Kodus olid paljud oma väikestes kodustes askeldustes elust eemale jäänud, sõjameeste pilk oli aga selgunud, nende vaatepiir oli laiem, nad olid palju üle mõelnud, kui nad igapäev lahtiste silmadega surmale vastu vaatasid. Neil ei olnud väiklast kartust ja tühist hirmu. Sõjamehe elukutse ja sõda ise kustutab need hingest. Nad olid julged, tulid koju selgete peade ja kõrgete ja ausate püüetega. Enne seda, kui I sõjaväelaste kongress kokku tuli,

Eesti sõjaväelaste ülemkomitee (1917 a.) esimehe K. Pätsi kõne sõduritele pärast pärga panemist Vabadussõjas langenute kalmistule 24. IV. 27.

ei olnud kuski nii julgelt ega selgesti välja öeldud neid aateid ja lootusi, mis meie rahva südames, peaaesjalikult aga tuhandete sõjameeste hingest sõja ajal oli tekkinud. Seda tegi I eesti sõjaväelaste kongress.

Olen kõnelnud paljudel koosolekutel, olen tundnud, kuidas vahel on kuulajad nagu niitidega seotud kõnelejaga, kuid ma pean tunnistama, et niisugust elektrit, niisugust silmade põlemist ja õhu palavust ei ole ma leidnud kuski koosolekul, kui I eesti sõjaväelaste kongressil, kui ma ütlesin: „Me oleme teiste rahvaste vabastamiseks välja saadetud, kas ei ole aeg, et meie nüüd julgelt ja selgelt ütleme — kui teisi rahvaid vabastame, siis vabastame ka oma väikese rahva“. Saal mürises selle tagajärjel ja ettepanud sellekohane resolutsioon võeti vastu sarnase õhinaga, nagu oleks igatihe

hingest midagi üle keemas. Ma tuletan meelega seda resolutsiooni meele, et näidata, et meie sõdurid kodumaale ei toonud mitte üksi tahtmist oma kodumaad kaitsta väevõimu vastu, vaid ka värskaid püüdeid, mis panid kodumaal helisema uued helid, vabaduse, ja iseseisvuse puhtad ja kaunid helid. Neid pidi kuulma ja neile astuti vastu mitte seepärast, et kardeti üht eesti polku, ei, meie sõjaväe jõud ei seisnud selles, et oma kehalise jõuga midagi ära oleks suutnud teha, vaid teda kardeti rohkem tema moraalse mõju pärast Eestis. Ma tuletan selle selgitamiseks ainult meele, et meil kubermangu komissari juure loodi järelevalve komitee, millest osa võtsid revolutsiooniliste organisatsioonide esindajad. Ja see komisjon arutas tõsiselt, kas on lubatud temale eesti keeles ametlikku kirju saata! See oli alles siis, kui revolutsioon oli alles noor, siis tahtis Tallinna linnavolikogu ametlikku luba selleks saada, et eesti keeles oma asju ajada, mille peale Vene pealinnast tuli teade, et see ei ole lubatav, Vene keel pidi ka seal veel edasi valitsema! Iga sammu peal võis näha, et kui kuski eesti rahvuslik mõte end üles tahtis ajada, kus eesti rahvas end maksma soovis panna, astus Vene kitsas marurahvuslus sinna vahele, Õeldi: see on ikkagi Venemaa osa ja siin tuleb kõik seaduslikul teel teha, see tähendab, olgu nii, jäägu nii, nagu see oli enne. Seda arvamist ei pannud tähele meie sõjavägi, meie sõdurid, kes kodumaale tulid. Kardeti, et nemad terve rahva kihama panevad. Tõsi on, nemad tõid julgust ja liikumist meie poliitilisse ellu, see leidis vastukaja ja sünnitas usaldust meie sõjaväe vastu. Ma tuletaksin meele seda nii südamlikku ja ilusat üleskutset, millega meie laialiaetud Maapäev eesti sõjaväelaste poole pööris.

See oli nagu viimasest ölekõrrest kinnivõtmise, sest kui meie sõjaväe osad ei oleks rahva eluõigusi tahtnud kaitsta, kust oleksime siis võinud tuge ja toetust veel leida. Meie sõjameeste meelsusel on suur teene meie rahva vabastamises. Seda ei saa kui teatud tõsiasja ette kanda, vaid seda peab ise kaasa elanud ja näinud olema. Peab olema näinud, missugune tuluke nende keskel põles, kes raskete sõjavälja vaevade järele tulid kodumaale uut riigikorda looma ja toetama.

Kas lubaksite nende inimeste nimel, kes oma elu ja tervise on jätnud ning palju kannatanud kodumaale eest, küsida praeguse Eesti käest, kas teie nüüd 10 aasta pärast olete täit-

nud ja tahate täita neid lootusi, mis meil siis olid, kui kodumaale tulime ja kodumaale andsime, mis meil veel oli anda? Kas on meil julgust ja tahtmist üles ehitada seda, mida ned mehed meilt lootsid? Ma ei taha liialdada, aga pean siiski ütleva, et paljud Eesti sõjamehed, kes nüüd oma perekonna seas elavad, raskelt oma uut kodu ehitavad, kui nad selle peale mõtlevad, mis nad on pidanud läbi elama, palju nad on pidanud kannatama, oma pea kurvalt longu lasevad. Mitte sellepärast, et eesti rahval ei ole tahtmist ega elujõudu olnud. Kui oleme oma kaela sirge hoidnud kõige raskematel aegadel, siis on seda elujõudu ka meie vabariigil. Aga meie vabariigis peaks seda rohkem olema, meil peaks rohkem julgust ja tahtmist olema kodu üles ehitada, kui seda praegu näeme. Kas ei ole meil põhjust niisugustel pidulikkudel momentidel, kui seda on Eesti rahvusväe kümneaastane sünnipäev, rahva poole pöörata ja küsida avalikult, millest tunnistab see, et kodumaalt jooksma pannakse selleks, et Austraaliasse minna kcdujäneseid püüdma? Kas oleme oma noortele selleks hariduse andnud, et merede taga jäneseid küttida? Kas selleks on meie ülikool asutatud, et seal oma viimast raha raisata ja pärast kuski kaugel õnneküttideks muutuda? Kas selleks on meie paremad pojad riigi loonud, kas selleks on meie rahvas oma elujõudu kulutanud, et kui meil on väikene kurvastus, siis läheme kõrtsi, laseme revolvrast kuuli pähe ja kirjutame — „ilus on surra, kui oled noor.“ Kas meie ei saa oma noortele sisse imbutada seda julgust, mis meil oli siis, kui võitlust algasime oma iseseisvuse eest. Ma usun, see on möödaminev nähtus, see on hiljaks jäänud hall, mis meie eneste ja meie viljapõldude peale on langenud. Need on ainult õnnetumad hinged meie hulgas, kel elujulgus puudub, kel puudub julgus vabastatud kodumaal elu sisse seada ja higririkast, kuid ülesehitavat tööd teha.

Kui meele tuletame meie ilusamaid ajaloo lehekülgi meie rahva elus, siis peab ütleva, meil kõigil on lootust, et see noor mets, kes siis kohinal oma pead tõstis, kui isamaa oli hädas, kasvab, tugevneb, ja see töö ja vaev, mida meie esimesed sõdurid ja nende juhid on teinud ja näinud, ei ole kaduma läinud. Ei lähe kaduma, mitte üialgi.

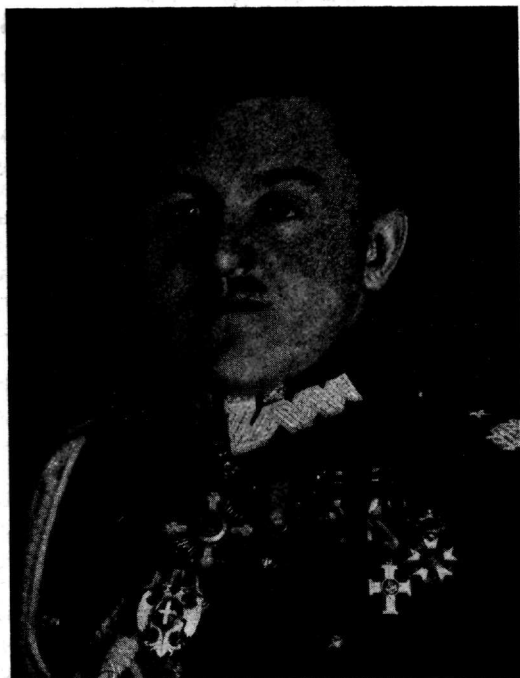
Kõigi kiuste elab edasi see kange ja paindumata eesti vaim. Temale on haavu löödud. Ta nõrkeb vahel, kuid ajutiselt. Võit aga jääb temale, tema loob meile uue, ilusa ja kõrgelennulise elu yabas Eestis.

Jooni meie esimese rahvusliku väeosa tekkimisloost.

I Eesti polgu loomise 10. aastapäeva pidulik mälestamine on tõenduseks, et esimene Eesti sõjaväe osa on mänginud Eesti ajaloos suurt osa ja et sellest aru saadakse. Eesti esimese sõjaväe osa loomine on üheks tähtsamaks peatükiks Eesti ajaloos. Täna tagasi vaadates sündmuste peale, mis 10 aastat tagasi aset leidsid, on küllalt huvitav meele tuletada, et I Eesti polgu loojatel esitsa endilgi selget arusaamist ei olnud, et nende töö on sihitud Eesti riigi iseseisvuse, Vene riigist lahkulöömise poole. Mitte üksnes meie sõjaväe korraldajad, vaid ka Maapäev, meie demokraatliku omavalitsuse loojad ei mõtelnud sellele, et mõne kuu pärast tuleb Eestil lõpulikult lahku lüüa suurest Vene riigist. Nagu ühes Molière'i näidendis üks peategelastest imestusega leiab, et tema terve eluaja on proosat kõnelnud, nii leidsid alles pärast meie rahvaväeosade ja meie demokraatliku valitsuse loojad, et kogu nende tegevus esimesest sammust alates oli olnud sihitud Eesti riikliku iseseisvuse ettevalmistuseks. Veel paradoksaalsem on meele tuletada, et Vene revolutsiooni esimestel kuudel eesti ja teistel muulastest sõjameestel oli rohkem riiklikku tunnet Vene riigi suhtes kui venelastel enestel. See on aga teatava määrani arusaadav. Suurvene talupoegade hulgal, kes sõdurite mundrisse oli asetatud, puudus arusaamine riiklistest vajadustest, puudus vastutuse tunne oma riigi ja rahva saatuse eest, puudus rahvuslik ühtekuuluvuse tunne, puudus arusaamine sellest, et riigi saatus puudutab iga üksikut kodanikku. Vene kirjaoskamatu, vähekultuuriline talupoegade mass ei olnud nii kaugele jõudnud riiklikus arusaamises. Ses suhtes seisid Vene vähemusrahvad, kes elasid Vene riigi piiridel, kultuuriliselt kõrgemal astmel. Nende maad olid sõja tallermaaks, nemad teadsid, et just nende saatus on kõige suuremal määral sellest, kuidas sõda lõpeb. Peab tunnistama, et pärast Vene revolutsiooni oli Venemaa vähemusrahvaste hulgas rohkesti illusioone, et peale seda, kui barbaarne tsaarivalitsuse ike kukutatud, ka vähemusrahvad vabalt hingata ja areneda võivad. Seepärast olid vähemusrahvaste sõdurid Venemaal vähem vastuvõtlikud distsipliini ja korralangusele ning -lagunemisele, mis kiiresti kasvama hakkas pärast revolutsiooni. Vene suure väe lagunemine oli üheks põhjuseks, mis väeliinile seisvatele eesti ja teiste vähemusrahvaste sõdurites tungi äratas koonduda rahvuslikkudesse väeosadesse oma kodumaale. Ainult rahvuslikul alusel ümber korraldatud sõjavägi oleks endast veel kujutanud teatavat sõjalist jõudu ja oleks võinud olla miskisuguseks kindlustuseks, et Vene riik oma vähemusrahvaid mitte päris täiesti saatuse hooleks ja

Preisi imperialismi õgida ei jäta, vaid et Maailmasõja likvideerimisel ka nende rahvaste saatuste eest nii või teisiti hoolitsetakse. Aga Vene ajutine valitsus, kes oleks pidanud sellest aru saama, oli vähemusrahvustest väeosade korraldamise küsimuses sama peata, saamatu ja kõhklev, nagu kõiges omapolitiikas. Äärmisi jõupingutusi tuli teha eesti rahvusväeosade loojatel selleks, et Vene keskvalitsuse võimudelt luba ja tarvilikke vahendeid saada rahvusväeosade korraldamiseks. Veel enam. Vene ajutine valitsus silmanähtavalt kartis hädaohtu Venemaa ühtlusele rahvusväeosade tekkimisest jasepärast jõudumööda takistas rahvusväeosade kujundamist. Kuid vool oli liig tugev, mispärast Vene võimude vastuseismisel muid tagajärgi ei olnud, kui et ta külvas kibedust ja meelepaha Vene ajutise valitsuse politika vastu. Mida kaugemale jõudis Vene sõjaväe lagunemine, seda tungivamaks ja elulisemaks läks tarvidus rahvuslike väeosade kodumaale koondamise järele. Päevpäevalt muutusid Vene väeosad hädaohtlikumateks — ei mitte väliseile vaenlastele, vaid rahulikkudele oma maa elanikkudele. Seda said kõige valusamini tunda jällegi vähemusrahvused, kes Vene piiridel elasid, seepärast, et nende maa-aladele oli paigutatud suuremad Vene sõjaväe hulgad. Need, kaotades distsipliini ja korra, muutusid hädaohtlikuks maa rahule.

Eesti sõjaväelaste ülemkomiteele hakkas 1917. a. sügisel igalt poolt, kus Vene sõjaväed olid, hulgaliselt kaebusi tulema vägivallategude üle. Näis nagu oleks tagasi tulnud Ivan Grosnõi või 30-aastase sõja olud Saksamaal. Kohalikud rüüstamised ja laastamised läksid sagedasteks, seepärast oli tarvis vastukaaluks jõudu, mis suudaks kindlustada seda elementaarset korda ja julgeolekut, ilma milleta ükski korraldatud ühiskond mõeldav ei ole. Ühtlasi sai päev-päevalt selgemaks, et suur Vene riik oli lõpulikult kokku varisenud, ja lahtipuhkenud suures kataklismis peab iga rahvas oma saatuse eest ise hoolitsema, oma saatuse enese kätte võtma ja ise omale jõudu korraldama selleks, et mitte kaitseta jääda. Seepärast 1917. a. sügisel hakkasid eesti sõjaväelased järjest suuremal hulgal kodumaale valguma. Eesti sõjaväelaste ülemkomitee saatis igale poole, kuhu tal ühendust oli, sõna, et kõik viibimata kodumaale eesti väeosadesse tuleks, kaasa võttes sõjavarustust nii palju kui iganes võimalik. Oli juhtumisi, kus isegi kaugelt lõunaväerinnalt tuldi hobustega ja varustusega Eestisse. Ei ole tarvis sõjaasjanduse tundja olla, et mõista, missugune tähtis töö pärastise Vabadussõja jaoks rahvusväeosade loomisega 1917. a. ära oli tehtud. Rahvusväeosades, eriti I. polgus,

Kindralst. kindral-majoor Tadeusz Piskor
Põola Kindralstaabi ülem.

Sündinud 1. II. 1889 a. Ostrowietzi linnas. Keskkooli lõpetanud 1907 a. Varssavis. Kõrgema hariduse omandanud politehnikumis Liège'is (Belgia) ja Lvovis 1908—1914 a.

Juba võtab ta agaralt osa noorsoo salajaste isamaaliste organisatsioonide tööd. Belgia territooriumil on ta 1908 a. üheks aktiivse või tluseühingu osakonna asutajaist. Sama ühingu ülesandel ilmub ta 1910 a. Lvovi Josef Pilsudski käsutusse. Lvov oli tol ajal Poola sõjaväe organisatsioonide keskkohaks. Siin saab ta sõjaväelise ettevalmistuse ohvitseride kooli õppekava ulatuses, on instruktoriks, juhatab rühma, kompaniid. Sõja algul saab ta marssal Pilsudski I leegionis 6. pataljoni kompaniiülemaks. 1914 a. lõpul juhib ta pataljoni.

1916/17 a. talvel on ta sõjaajaegse kindralstaabi kursustel. Selle lõpetades asub uuesti pataljoni juhtimisele. 1917 a. kevadel vangistatakse Saksa okupatsiooni võimude poolt ja interneeritakse 15 kuuks.

1919 a. võtab majoor Piskor, kui operatiiv-grupi „Bug'i“ staabi ülem, osa lahingutest Lvovi ja Rava-Ruska all ukrainlaste vastu ja saab teiskordselt haavata. Sõjas enamlaste vastu 1919 a. on ta 2. leegioni diviisi staabi ülemaks. 1919 a. sügisel on ta erilise Leedu operatiiv-grupi staabi ülemaks. Sama aasta sügisel saab ta ülemjuhataja vanemaks kindral-adjutandiks. 1920 a. kevadel võtab ta kindral Romeri ratsaväe grupi staabi ülemana osa kuulsast sõjakäigust Kosiatini peale. Enne Vene-Poola sõja lõppu määratakse ta kolonelina ülemjuhataja staabi III (operat.) osakonna ülemaks. Töötab peale sõja lõppu marss. Pilsudski otsekoheselt juhatusel sõjanõukogu büroo juhatajana ja kinstabül. II asetäitjana. 1924 a. kevadel ülendatud brigaadikindraliks.

1923—1925 a. kahel korral Prantsusmaal täienduskursustel viibinud. Poolas 1925 a. lõpetanud kõrgemate väejuhtide kursused. 1925 a. määratud 28 j. diviisi ülemaks. 1926 a. juunikuul marssal Pilsudski poolt nimetatud kindralstaabi ülemaks.

Kindralst. kindral-majoor Tadeusz Kutrzeba
Poola kindralstaabi ülema abi.

Sündinud 1886 a. Krakowi linnas. Sõjakooli lõpetanud 1906 a. nooremleitnandina, Austria kõrgema sõjakooli 1913 a.

Ilmasõja algul 1914 a. osa võtnud lahingutest Serbia rindel. Sõja kestel olnud Vene, Itaalia ja Rumeenia rindel. 1918 a. astunud Poola sõjaväkke kindralstaabi kapteni auastmes ja määratud ülemjuhataja staabis operatiiv-sektsiooni. 1919 a. sügisel 1. jal. leegionide diviisi staabi ülemana osa võtnud sõjategevusest enamlaste vastu. 1919/1920 a. talvel kindral Rydz-Smigly operatiiv-grupi staabi ülemana osa võtnud Latgallia vabastamise operatsioonidest, kusjuures operatiiv-grupi koosseisu kuulus ka osa Läti väeüksusi. 1920 a. pealetungi operatsioonides Kiievi peale nimetatud 3. armee staabi ülemaks. Ajaloolises Varssavi lahingus 1920 a. sügisel oli kindral Kutrzeba 2. armee staabi ülemaks, missugusel kohal töötas kuni Vene-Poola sõja lõpuni. Selle järele läheb kindral Kutrzeba kindralstaabi tagasi ja asub oma endisele kohale operatiiv-sekts., saab hiljem operat. osakonna ülemaks kõrgemas sõjanõukogus. 1924 a. määratakse kindral Kutrzeba sõjanõukogu ülemaks ja kindralstaabi ülema II asetäitjaks.

Kindralstaabi reorganisatsiooni järele 1926 a. määratakse ta kindralstaabi ülema I asetäitjaks. Kindr. Kutrzeba sulest on ilmunud mitmed sõjateaduslikud teosed. Ühes oma teoses — „Lahing Njemeni ääres“ — käsitleb ta üht Poola-Vene 1919—1920 a. sõja tähtsamat ajajärku. Kõrgemas sõjakoolis peab kindral Kutrzeba loenguid Poola vabadussõja üle.

Major Michail Talikowski.

Poola kindralstaabi II osak. jaoskonnaülem.

Sündinud 22.IX.1894 a. Odessas, kus lõpetas reaalkooli. 1912 a. astunud vabatahtlikuna Vene 16. jalaväe kütirügm. teenistusse. 1914 a. mobiliseeritud. Sama aasta 1. okt. astunud Odessa lipnikkude kooli; peale selle lõpetamist 15.II.1915 a. ühendatud lipnikuks ja saadetud lääne-lõuna rindele. 19.VI.1916 a. ühendatud alam-kapteniks.

Ilmasõja kestel tegevas väes teeninud 1.III.1915.—1.III.1918 a.

15.III.1918 a. teenistuses Poola rahvusliikudes formatsioonides — III Poola kopruses. 1919 a. osa võtnud partisan-salkade tegevusest vaenlase seljataguses. Sama aasta maikuus määratud kindralstaabi II osakonda.

Poola—Nõukogude-Vene sõja kestel olnud mitmel korral vaenlase väerinna seljataga. 1.XI.1921 a. teenistuses kindralstaabi II osakonnas. 1926 a. juulikuust saadik jaoskonnaülemaks II osak. 12.IV.1927 a. ühendatud majoriks. Omab järgmised aumärgid:

Poola: „Krzysz Valecznych“ (Vahvate rist) — 2-kordselt; „Krzysz Zaslugi“ (Rahuaegsete teenete eest) — 3. järk.

Eesti: „Vabaduse Risti“ — I liigi 3. järk.

Jugoslaavia — „Valge Kotka ordu“ rist — 4. järk.

Kapten Wiktor Tomir Drymmer.

Poola sõjaväe esindaja Eestis.

Lõpetas keskkooli Varssavis. Põllumajandusliku akadeemia üliõpilane. Enne sõjaväkke astumist kuulus marssal Pilsudski pörandaalusesse salajasse lahinguorganisatsiooni. Oles selles tegevuses Vene väe seljataguses, sai võimaluse astuda Poola leegioni alles 1915 aastal.

Poola leegionide reorganiseerimise järele 1916 a. detsembris komandeeriti kapten Drymmer Saksa rinde seljatagusesse organiseerima pörandaaluseid lahingusalka, kus töötas kuni areteerimiseni sakslaste poolt 1917 a. juulis, kus paigutati Havelbergi sõjavangide laagrisse. Põgenes vangistusest märtsikuul 1918 a. Sellejärel saab ülesandeks organiseerida sakslaste poolt okupeeritud Poola ida-osas pörandaaluseid lahingusalku, n. n. Poola sõjaväelist organisatsiooni, kuhu jääb kuni Saksa sõjaväe demobiliseerimiseni. Juhatab üksikut väesalka alalistes võitlustes Ukrainast lahkuvate Saksa vägedega. 1917 a. märtsikuul nimetatakse kapten Drymmer Polesje rinde staabi osakonnaülemaks, hiljem Volõni ja Ukraina. Võtab osa pealetungist Kiievile. 1920 a. lõpul komandeeritakse kapten Drymmer peastaapi ja 15. mail 1921 a. määratakse ta Poola sõjaväe esindaja abiks Eestis. 1923 a. määratakse kapten Drymmer Poola sõjaväe esindajaks Eestisse.

Poola leegionis ühendatud allohvitsseriks, Poola sõjaväelises organisatsioonis — lipnikuks, 11 novembril 1918 a. ühendatud leitnandiks ja 1922 a. — kapteniks.

Kapten Drymmeril on järgmised aumärgid: Poola „Virtuti Militari“ — 5 kl., „Krzysz Valecznych“ — kolmekordselt. Eesti „Vabaduse Risti“ I liigi 3. järk.

Kindral Piskoril on järgmised aumärgid:

Poola: „Virtuti Militari“ — 5 klass, „Polonia Res-tituta“ — 4 kl., „Krzysz Valecznych“ (Vahvate rist) — 4-jakordselt.

Eesti: „Vabaduse Risti“ — I liigi 3. järk.

Prantsuse: „Légion d'honneur“ — 5 kl.

Rumeenia: „Krooni ordumärk“ — 3 kl.

Jugoslaavia: „Valge Kotka rist“ — 3 kl.

Soome: „Valge Roosi“ rist — II klass.

Kindral Kutrzebal on järgmised aumärgid:

Poola: „Virtuti Militari“ — 5 kl., „Polonia Res-tituta“ — 4 klass, „Krzysz Valecznych“ — 3-ekordselt.

Eesti: „Vabaduse Risti“ — I liigi 2. järk.

Prantsuse: „Légion d'honneur“ — 4 kl.

Rumeenia: „Tähe ordu“ — 3 klass.

Belgia: „Krooni ordumärk“ — 3 klass.

Läti: „Lacplesis“ — 5 klass.

kellest välja võrsusid 2., 3. ja 4. polk, siis suurtükiväe-brigaad ja ratsapolk, koondusid meie pärastised Vabadussõja juhid, kujunes välja tugev töövõimeline organisatsioon, kindel kaader, kelle Saksa okupatsiooni võimud küll ajutiselt laiali ajasid, aga mis otsekohe kokku astus, niipea kui seda olud lubasid ja nõudsid. See organisatsioon, mis loodi 1917. a., oli suureks ettevalmistustööks, mille tõttu ruttu korda läks võitlusvõimelist sõjaväge 1918. a. lõpul ja 1919. a. algul ellu kutsuda. Tagasi vaadates nendele sündmustele, mis 10 a. eest aset leidsid, selle kaleidoskoopilise sündmuste vahelduse peale, nende raskuste peale, millega sel ajal võidelda tuli, peab otse imestama, kui palju visadust pidi olema, et neist raskustest üle saada ja eesti rahvuslikud väeosad Vene ajal ellu kutsuda.

Juubelpidustusi korraldava toimkond on välja andnud väikese raamatu: Ülevaade rahvusliku väeosa loomisest. Selle lõppu on paigutatud kronoloogiline tabel. Pruugib seda ainult lehtseda, et näha, kui suur oli vastutõtamine ja kui palju visadust oli selleks vaja, et temast jagu saada. Iga sammu väeosade organiseerimise alal tuli 10-kordsete pealekäämist ja sammudega kätte võidelda. Kõigist vastuseismistest hoolimata läks ometi korda luua kaadrit, organisatsiooni, millest pärast Eesti rahvusvägi võis välja kujuneda. Peale suure visaduse nõudis olukord eriti suurt külma-verelisust, kainet ja külma olukorra hindamist ja kaalumist. Selles suhtes peab iga ajaloolane ütleva, et I Eesti polk ja tema juhid aja nõuete kõrgusel seisid. Ma tahaksin jutustada ühe väikese juhtumise Eesti polgu elust, milles mul juhtumisi pealtnägijaks ja teatava määran osalisekski tuli olla. Mul on eriti heameel seda jutustada seepärast, et sellega saan täita teatud aukohust I Eesti plgu esimese juhataja suhtes. Kindral Tõnisson andis pidulikult koosviibimisel

ülevaate Eesti polgu saatusest, nimetas muu seas et 21. nov. 1917. a. Tartus vangistati Eesti polgu ülem. Temale omase tagasihoidlikkusega jättis ta ütlemata, see I. polgu ülem oli tema ise. Lugejad võivad ette kujutada, mis suguseid vintsustusi tuli kindral Tõnissonil üle elada vangistuse ajal. Minu kätte on juhuslikult sattunud kaustik, mille pealkirjaks: „Дѣло о полковникѣ Тениссонѣ“. See oli enamlastest võimudest maha jäetud ja ühe inimese kätte sattunud, kes selle minu kätte toimetas. See dokument on kultuurajalooliselt seevõrra huvitav, et tema koht peaks olema sõja- või Eesti Rahva muuseumis. Selles on fikseeritud kogu juurdlustoimetus kindral Tõnissoni „süüdistuse“ asjas. Kui aga keegi võiks selle kaustiku kas Vabadussõja-muuseumi või Eesti Rahva muuseumi anda, siis võib seda teha kindral Tõnisson ise, kellel on kõige suurem moraalne õigus selle dokumendi peale, — õigus teda oma isiklikuks mälestuseks pidada või muuseumile annetada, nii kuidas ta heaks arvab.

Meele tuletades neid aegu, mil Eesti I. polgu tuli tegutseda, võime aru saada sellest, kui palju oli vaja sarnases keerulises olukorras julgust, õiget hindamist ja enesevalitsemist. Selles mõttes oli I. Eesti polk oma kõrgusel ja on ka pärast oma kõrgusel olnud, seepärast mängisid tema ja tema juhid Eesti Vabadussõjas tähtsat osa. Kui täna meele tuletame neid kangelasi, seda suurt ja väärilist tööd, mida teinud I. Eesti polk ja tema najal välja võrsunud teised Eesti sõjaväe osad, ja seda oskamist, kainelt ja õigesti olukorda hinnata, mida selle juures üles näidati, olgu see kõigile eeskujuks nüüd ja edaspidi. Mälestades neid juhte, kes Eesti polgu eesotsas seisid, mälestades neid, kes Manalasse varisesid, ütleva: „Nende piina pigistused, nende mure muljutused kostku meile kustumata...“

A. Rei.

Mõtteid suurest murrangajast 10. aasta eest.

Kokkuvõtlik lühendus kindral J. Laidoneri kõnest Eesti väeosade juubeliaktusel.

I. Eesti polgu loomise mälestamisega mälestame üht eriolulist päeva meie rahva arenemise käigus, meie rahva ajaloos. Mälestame rahva kaitseorganisatsiooni algust. Kui heidame pilgu ajaloosse, siis näeme, et iga rahvas elab üle pika arenemiskäigu. Kuski ajaloos tekib rahvas, elab aastasadade viisi, areneb, jõuab kõrgele kultuuripunktile, muutub — ja mõnikord kaob. Ka meie väikesel Eesti riigil on selja taga pikad katsumisaastad, arenemiskäik. Peab tunnistama, et kõik need riigid, rahvad, kes on ajaloosse jätnud suuremaid, sügavamaid

jälgi, on elanud iseseisvat riiklikku elu. Võib aksioomina öelda, et need rahvad, kes oma arenemises on jõudnud iseseisva riigiüksuseni, on jätnud suuri jälgi ajaloosse. Igal rahval tema ajaloolisel arenemisel tuleb üle elada suuremaid või väiksemaid vapustusi, küll iseseisvalt, küll töötades koos teistega. Harilikult niisugustel suurtel vapustuspäevadel avanuvad võimalused, kus rahvas võib end julgesti poliitiliselt maksma panna. Tihti räägitakse: rahvas sai sellest aru, rahvas mõistis. Seda sõna peab võtma väikese korrektuuriga. Rahvas, mass ei

Pärjapanek Vabadussõjas langenuile Seltsi „1. Eesti polk“ ja 1917 a. sõjaväeliste organisatsioonide poolt Tallinna sõjaväe surnuaial.

Pärjakandmise viimasel silmapilgul. Pärja kannavad major O. Kurvits ja hra P. Schneider.

Kindral A. Tõnisson asetab 24. IV. s. a. Tallinna sõjaväe surnuaial Seltsi „1. Eesti polk“ ja 1917 a. sõjaväeliste organisatsioonide poolt pärja „Manalasse varisenud kangelastele“.

saa otse tegutseda. Rahvas peab sünnitama juhte ja juhtivaid jõude. Kui need juhtivad jõud mõistavad õigesti hinnata sündmusi, mõistavad õigel ajal organiseerida oma rahvast, siis saavutavad nad ka tagajärgi. Ei saa rahvas tegutseda juhtideta, ei saa ka juht tegutseda rahvata.

Meie väike eesti rahvas elas üle lõpmata suuri vapustusi; need olid suur Maailmasõda ja Vene revolutsioon. Venemaa alustas pärast revolutsiooni üht suurt hiiglakatset, oma saatust korraldada, end organiseerida teistviisi kui ta oli teinud seni. Meie rahval tuli otsustada, kas läheme ühes, katsudes läbi teha hiigla sotsiaalkatset, või tahame iseseisvalt korraldada oma poliitilist elu. Peab ütlema, et meie rahva juhid, rahva suurem enamus arvas, et parem on hakata elama iseseisvat poliitilist elu. Peab tunnustama, praeguses maailmakorras ei või ükski riik elada iseseisvat riiklikku elu, kui tal ei ole vastavat kaitseorganit. Meie rahvas, rahvajuhid said sellest instinktiivselt aru. 1917. a., revolutsiooni algul, ei olnud kõikidel selge, mida me saame või kui kaugele jõuame. Oli tahtmine areneda, end organiseerida, — aga mis läheb korda, prohvet ei võinud keegi olla. Instinktiivselt saadi aru: tulgu mis tuleb, kaitseorganisatsioon on tarvis luua. Ja täna mälestame seda suurt sündmust, mis sündis 10 a. tagasi. See on rahva enesekaitseorganisatsiooni algus, tema loomine. Mitmelt poolt on juhitud tähelepanu sellele, kui suurt osa etendas meie riikliku iseseisvuse arenemisel meie kaitseorganisatsioon. Luban endale meeletuleta veel üht sündmust, mida seni ei ole puudutatud. See on II sõjaväelaste kongress 1918. a. Sel ajal oli võitlus enamliste vooludega väga tugev, need panid end igalpool maksma. Ka meie sõjaväelaste keskel oli kommunistlik vool tugev, kuid teine, rahvuslik, võitles selle vastu. Mul on praegu silmade ees see moment, kus tuli hääletamisele küsimus, keda toetavad meie sõjaväelased, organiseeritud polgud ja terve diviis. Õnneks, peab ütlema, oli kongressi enamus iseseisvuse poolt. See oli suureks tõukeks ja võib öelda, et teadkuidas sündmused oleksid arenenud, kui kongressi enamus oleks otsustanud teisiti. Kas oleksid võinud meie arväärt tegelased nii julgesti välja astuda, kui nad ei oleks teadnud, et neil selja taga on meie kaitseväelaste organisatsioonide enamus? Ma tuletan meele seda sündmust kui väikest näidet, mis sugust suurt osa etendas meie kaitseorganisatsioon. Seda meele tuletades peame andma au neile tegelastele, kes seda kaitseorganisatsiooni alustasid, veel teadmata, mis temast tuleb ja kui kaugele nad jõuavad. Kuid nad otsustasid seda teha igaks juhuks ja neile peab andma au, nad on otsustanud õigesti.

Kui vaatame tagasi oma viimaste aastate sündmustele, peab tunnustama, et me ajaloolisi suursündmusi meie rahva elus küllalt vääriliselt ei hinda. Esiteks juba seepärast, et meie iseloom on tagasihoidlik; teiseks võib olla seepärast, et üldse ajalootegelased ei saa hinnata ajalugu, ei saa hinnata oma tegevust. Me oleme liig tagasihoidlikud. Peab otsekohe tunnustama, et seda, mida meie viimaste aastakümnete jooksul jõudnud ära teha, hindab ajalugu palju kõrgemalt, kui meie ise seda seni oleme teinud. Ma tähendasin juba, iga rahva elu kulminatsioonipunkt, tema vaimline arenemine, tema kultuur on alati seotud poliitilise riikliku iseseisvusega. Meie rahvas astus selle sammu viimaste aastakümnete jooksul, seda järsku, ruttu ja julgesti. Meil on saanud viisiks õige tihti ülistada meie rahva ajaloo 13. aastasada. On õige, see oli heroiline ajajärk, suur võitluste ajajärk, kus valati verd oma rahvusliku iseseisvuse, riikliku ja kultuurilise arenemise eest. Kui võrdleme 13. aastasaja algust ja möödunud aastakümnet, siis peame tunnustama, et meie põlv on võidelnud, on võitnud. Kuid 13. aastasajal võideldi, aga ei võidetud. Täheleb — rohkem on kätte saanud see põlv, kes on võidelnud ja võitnud. Meie tunnustame seda, et oleme ajalugu teinud hirmus suure kiirusega. Sündmused on sundinud nii tegema; oleksime jäänud ootama, võib olla ei oleks meie seda rada käinud. On loomulik, et niisuguse sündmuste arenemise, hiigla tegutsemise juures on tehtud palju vigu. Loomulikult oleme pidanud üle elama vapustavaid jõupingutusi; oleme pidanud palju kaotama vaimliselt ja materiaalselt ja alati on suurte sõdade tagajärjeks materiaalsed kitsikused. Ei ole ime, kui tihti tunneme pigistust. Aga rahvaste arenemine ei sünni üle öö. Üks suur samm on tehtud. Rahvas on vastu läinud, on organiseerunud iseseisvaks riiklikuks üksuseks. Edasi — ta arenemisel takistusi ei ole. Loomulik, et niisuguse hiigla jõupingutuse, kiire tegutsemise juures juhtide kui ka rahvamassi poolt üht või teist sündmust küllalt otstarbekohaselt ei ole hinnatud. On tehtud vigu. Aga mis sellest? Ainult see ei tee vigu, kes midagi ei tee. Seda oleme aru saanud. Arenemisvõimalused on alles ees. Need on alati kõige vabamad sellel rahval, kes oma saatust juhib iseseisvalt. Aga et meil ühed või teised raskused ees, see ei peaks meid heidutama, vaid ergutama kiirelt, julgelt töötama.

Ma näen täna meie keskel palju noorsugu. Meie põlv on pidanud läbi tegema suuri jõupingutusi ja meie noorsoole jääb ülesandeks meie arenemise edasi viia. Pöördes meie noorsoo poole ütlen: sammuge edasi, olge võitlusvalmis, tehke paremini kui meie oleme teinud, tehke paremini kui meie esivanemad on teinud.

Tallinna Naisseltsi aadress 1. jalaväe rügemendile.

1. jalaväe rügemendile X aastapäevaks
1917 25. IV. 1927.

Tallinna Eesti Naisseltsilt.

Raske, kuid võidurikas vabadussõda õpetagu ja õhutagu hindama verega kättevõidetud vabadust. Kangelasteed ei kustu, kangelased ei sure — nad elavad edasi vaba rahva malevas.

Eesti iseseisvuse koidikul 1. Eesti polk oli see jõud, mis julgustas meie rahvast võitlusele riikliku rippumatuse aate eest. Vabadussõja päevil 1. Eesti polk kuulus vapramate valvurite hulka meie riigi piirides. Kantud oma juhtide ja võitlejate kangelasmeelest ja kohusetruudusest, sammus 1. Eesti polk uhkesti võidult võidule.

Need võidud on kindlustanud lõpulikult meie kodumaa vabaduse, kirjutades ühtlasi kuldtähtedega 1. Eesti polgu nime vaba, iseseisva Eesti ajalukku.

On möödunud kümme aastat päevast, mil sündis 1. Eesti polk, praegune 1. jalaväe rügement. Sel tähtpäeval Tallinna Eesti Naisselts sügava lugupidamisega tuletab meele 1. Eesti polgu suuri teeneid võitluses kodumaa parema tuleviku eest. Selle lugupidamise ja tänutunde avaldusena selts on otsustanud annetada 1. jalaväe rügemendile lipu. Tallinna Naisselts loodab, et 1. jalaväe rügement annetatud lipus näeb nende vaimliste sidemete kehastust, mis on alati valitsenud meie vakra kaitseväge ja seltskonna vahel.

Virgutagu see vaimline side ja vastastikune usaldus meie vapraid rahvapoegi uuteks võitlusteks, kui neid kutsub kodumaa!

Naisseltsi juhataja.

Marssal Pilsudski kui ülemjuhataja tegevus Poola vabadussõjas 1918—1920 a.

Tähtsamate ja silmapaistvamate tegelaste hulka praeguses Euroopas kuulub kahtlemata esimeste reas marssal Pilsudski, Poola pea- ja sõjaminister ning sõjariistus jõudude kindral-inspektor. Selle suure riigimehe kogu elukäik on niivõrt tihedalt seotud Poola riigi iseseisvuse saavutamise, et seda rahva suus õigusega „isakeseks“ hüütakse. Raske on ka enesele praegust tugevat ja suurt Poola riiki ilma marssal Pilsudskita ette kujutada. Temas näevad laiad rahvamassid oma isamaa sümboolit, seepärast on ka arusaadav tema laialdane populaarsus ja lugupidamine rahvas. Ainult kitsarinnaliste parteipoliitiliste võitluste arvele tuleb panna seda ülekohut, mis temale veel hiljutises minevikus püüti teha. Ajaloo erapooletu otsus kord tõendab, kuivõrt see mees alati kõrgemal on seisnud parteipoliitilistest huvidest ja kuivõrt ta kõige pealt oma isamaad on teeninud. Kogu oma elu noorest koolipoisi põlvest alates, siis veel kui iseseisvast Poolast paljudki politikategelased mõtelda ega avalikult kõnelda ei julgenud, läbi kõige raskemate võitluste ja kannatuste on ta julgelt selle kõige kõrgema, kõige pühama eesmärgi — iseseisva vaba Poola riigi saavutami-

sele pühendanud. Ja kui lõpuks peale raskete võitluste Poola küll iseseisvaks on saanud, kuid noort ja veel alles organiseerimisel olevat riiki hädaoht nii idast kui ka läänest ähvardas, seal oli jällegi Pilsudski see, kes julgelt riigi etteotsa asus ja ta kuristiku äärelt päästis.

Nii leiame ka edaspidises arenemiskäigus, raskemal hetkel l. a. maikuu, kus Poola rasket sisemist kriisi põdes, jälle marssal Pilsudski valitsuse etteotsa astuvat, et riiki ja rahvast õigele teele juhtida. Suured on ta teened poliitilisel põllul, millest annab kõige paremat tunnistust Poola riigi praegune stabiilne seisukord Euroopas. Kuid, nagu juba tähendatud, on pidanud Poola, enne kuni ta praeguse seisukorrani välja on jõudnud, rea raskusi läbi elama, rea raskeid võitlusi pidama. Kõigist neist katsumistest on raskemaks võitluseks Poola iseseisvuse saamise ajajärgus osutunud Poola 1918—1920. vabadussõda. Nagu Eestis, nii leidis ka Poolas raskemal hetkel oma rahvuskangelane, oma sõjaväe geenius, oma kindral Laidoner... komendant Pilsudski, kui ülemjuhataja, kes sõja tagajärjerrikkale lõpule viis ja Poola riigi piirid ära määras. Alles mõni aasta on möödunud, kuid juba hakkab

ununema selle suure võidu saavutus; partei-politilises mõttes unustatakse tihtipeale nende teened, kes igaveseks end kuldtähtedega rahva ajalukku üles märkinud.

Enne kui analüeerida marssal Pilsudski kui ülemjuhataja tegevust Poola-SSSRi sõjas, tuleks lühidalt enesele ette kujutada seda situatsiooni, milles Poola 1918 a. lõppul oli. Saksa- ja Austria kokkuvarisemine läänes, mille tagajärgeks Kesk-Euroopa jõudude ja rahvaste ümbergrupeerumine, idas enamlike hädaohu lähenemine ja selle üldise kaose kõrval siseriikline seisukord äärmiselt kindlusetu, osavate, vilunud juhtide ning riigitegelaste puudus, Ida-Galiitsias kodusõda ukrainlastega — sarnast pilti pakkus Poola 1918 a. lõpul. Seal pöörab tagasi vanglast Magdeburgi kindlusest (Saksa-maal) komendant Pilsudski ja asub energilise käega riigi ülesehitamisele. Pilsudskit tundis hästi juba tolleaegne Poola, tema vastu oli usaldus ja temas üksi rahvas nägi oma päästjat. Eimillestki algab ta Poola sõjaväe loomist; tema enese poolt veel enne 1914 a. ellu kutsutud Poola sõjaväe organisatsioon saab Poola sõjaväe alusmüüriks; sellele seltsivad üksikud ilmasõjaaegsete formatsioonide jäänused (Austria ja Vene sõjaväest). Ja see üldine inimeste ning materjalosa improviseerimine võtab enese peale ühe raskemaid ülesandeid, mis kunagi riik on võinud täita: sõjapidamise. Isegi sõjaajaloo uurijad ei kujuta enesele tänapäev täieliselt ette neid improviseerimise raskusi, mis noorel Poola riigil üle tuli elada. Esimeseks raskuseks oli ohvitseride korpus, mis kokku lapitud inimestest, kellel tihtipeale diametraalselt vastu käivad vaated olid sõjaväe kasvatuse, sõjaväe doktriinides. See kõik ei jätnud esile kutsumata kokkupõrkeid ohvitseride vahel, kõigutades vastastikust usaldust. Sama kirjut, sama improviseeritud pilti pakkus enesest ka sõjaväe materjalosa, eriti aga relvastus: olid tarvilusel mitmesugused süsteemid ja kaliibrid, vähe sõjamoona-tagavarasid, oma sõjamoona valmistamistehaste puudus, mis sõjapidamise osalt ärarippuvaks tegi välisriikide abist ja heatahtlikkusest. Nii puhkeb Poola vabadussõja kriitilisemal silmapilgul, Varssavi lahingu ajal Poola seekordses ainumas sadamas Danzigis 1918—1920 a. lahti sadamatöölise streik, mis kergesti riigi oleks võinud viia katastroofile. Sarnastes rasketes tingimustes tuli Poola noorel sõjaväel pidada sõda mitmekordselt üle oleva idanaabriga. Poola sõjaväe kaotused selle ligi 2. aastase sõja kestel annavad kõige selgemat tunnistust üleelatud raskustest.

Haavatud 3308 ohv., 110.210 sõd., kokku 113.518 m. Langenud lahinguväljal: 1.074 ohv. 16.139 sõd., kokku 17.213 m.

Surnud haavadesse ja haigustesse: 985 ohv., 29.353 sõd., kokku 30.338 m.

Lahinguväljal jääb teadmata kadunuks (suurem osa vangist.) 642 ohv., 50.709 sõdurit, kokku 51.351 m.

Jäljeta läheb kaotsi 581 ohv., 38.328 sõd., kokku 38.909 m.

Üldiselt seega 6.590 ohv., 244.739 sõdurit, kokku 251.329 m.

Ülevaatlíkuma pildi saamiseks olgu tähendatud, et vabadussõjas kriitilisemaks silmapilguks, 20.VIII.1920 a. koosnes Poola sõjavägi 164.615 vabatahtlikult ja

573.152 sunduslikult mobiliseeritust, seega üldse 737.767 sõjaväelasest.

Ja kui noor improviseeritud ning konsolideerimata Poola sõjavägi sarnase raske katse välja kannatas ning isegi võitjaks lahinguväljale jäi, siis võis see küll sündida ainult tänu oma sõjaväe geeniuuele, tema oma rahvast ja sõjaväge armastavale juhile.

Sel ajal kui Lvovi all 1919 a. talvel poolakate seisukord äärmiselt raske oli (kestvad võitlused ukrainlastega), põhja-idas tungivad suured enamlaste massid Poola territooriumile, et noort riiki oma alla heita. Seal kogub marssal Pilsudski mõned uuesti formeeritud pataljonid ja mõned eskadronid ratsaväge kokku ja võtab ette kõikidele ootamata hulljulge Vilno operatsiooni, saavutades võrdlemisi nõrkade jõududega esimese võidu mitmekordselt üle oleva vaenlase üle. 1919 a. talvel läheb väerind Dünajõe kaldalt üle Berezina, Uborcza ja Slucza jõgesid mööda. Ja kui siis Nõukogude-Vene Poolale pakkus rahu (mis ette nägi Poola riigi piire idas Bugi jõe mööda), lükkab marssal Pilsudski selle salakavala ettepaneku tagasi; teeb seda iseseisvalt, oma vastutuse peale.

Marssal Pilsudski tahab oma riiki näha endistes, enne Poola jaotust maksvusel olnud piirides.

Algab uus raske mitmekuuline võitlus imperialistlikkude N.-Vene vägede vastu. Poola väed aitavad Lätile vabastada Dünaburgi linna ja Latgallia maakonna. Lõunas astub Poola liitu demokraatliku Ukraina vabariigiga, soovides vaenulise Vene asemel seal samuti näha Poolale sõbralikku riiki.

Ja kui siis rahupüüded tagajärge ei anna, algab 1920 a. aprillikuus suur Poola vägede pealetung Ukrainas, n. n. Kiievi operatsioon. Improviseeritud väesalkade ja pataljonide asemel asusid sel ajal väerinnal juba organiseeritud diviisid ja armeed. Pilsudski operatsiooniplaaniks oli eeskätt Ukrainas asuvate enamliste formatsioonide likvideerimine, resp. hävitamine ja Ukraina eneste sõjaliste jõudude kiire formeerimine, kes ise oma riigi kaitse enese peale võtaksid, ning selle järele kiire Poola vägede kontsentreerimine põhja-ida väerindele Tuschatševski likvideerimiseks. Esimene osa plaanist

teostus nii nagu seda marssal Pilsudski oli soovinud: Volõnis hävitavad Poola väed pea täieliselt punaväe 12. armee ja kiires lahingukäigus vallutavad nad varsti Kiievi; väerind lähneb Dnjeperi jõge mööda. Kuid seal pöörab end korraga sõjaõnn. Põhjas murravad enamlased Düna ja Berezina jõgede vahel väerinna läbi. Marssal Pilsudski on sunnitud selle likvideerimiseks kasutama osa reserve. Algatus läheb vaenlase kätte. Algavad Poolale rasked päevad. Põhjas on tugev vaenlase jõudude ülekaal, lõunas opereerivad suured punaväe ratsa-massid. Viimasega võitlemiseks polnud poolakad sugugi harjunud ega ette valmistatud. Kolm kuud kestab punaväe pealetung. Juunikuul algul, kui põhjas kestis Tuchtatševski armee esimese pealetungi likvideerimine, murrab lõunas, Ukrainas, Budennõi oma ratsaväega väerinna läbi ja sunnib poolakaid taganemisele. Enne veel kui lõunas korda läheb seisukorda jalule seada, algab põhjas uus Tuchtatševski pealetung, seekord aga palju paremini ette valmistatud ja suuremate jõududega. Kaks kuud kestab see offensiiv, kuni lõpuks enamlaste väed Varssavi linna alla on välja jõudnud. „Üldine moraalne depressioon, desorganisatsioon rügis, väerinna kõrval välise vaenlase vastu loob end siseriigis poliitiline väerind ülemjuhataja vastu“ — nii kirjeldab marssal Pilsudski ise sel ajal Poolas valitsenud meeleolu.

Oli tarvis kindlat meelt, kindlat iseloomu, kindlat tahet võita, et nendel traagilistel päevadel moraalselt mitte kokku langeda. Olukord tuletas meelde 1831 a., mis teatavasti lõppes traagiliselt poola rahvale, sest puudus oma juht, polnud karakterit, kes selles kaoses oleks enese peale võtnud sarnase riskantse plaani teostamise. 1920 a. Poola oli selles mõttes palju õnnelikumas seisukorras — tal oli oma juht, kes sõjaväe peale raskete võitluste ja kannatuste uuesti võidule viis. Kui siseriigis pääseteed enam ei nähtud, kõik juba kaotatuks loeti, ei heitnud ülemjuhataja ometi veel meelt, ei kaotanud külma verd. Temal oli tegutsemiseks oma plaan valmis: seekord paistis silmapilk saabunud olevat, et juhtida Budennõi vastu pealööki. Algab Poola vägede vastu pealetung Brody all, kuid enne kui lahingu otsustava silmapilguni jõudis, oli situatsioon põhjas juba muutunud ja läks Poola väele järjest kriitilisemaks.

Peab tunnustama, et seesilmapilk 1918—1920 aasta sõjas Nõukogude-Venega oli üks raskemaid, üks kriitilisemaid. Kuid õnneks ei kestnud see kriis mitte kaua. Juba mõne päeva kestel, ära nähes, et ta oma esialgset operatsiooni plaani teostada ei suuda, valmib ülemjuhatajal uus plaan tegutsemiseks Varssavi all. Seekord otsustab marssal Pilsudski Varssavi tõe de pont'ül asuva armeede grupiga demonstratiivpealetungi alata, et kogu Tuchtatševski armee tähele-

panu enese peale tõmmata ja enese külge köita. Lõuna rindelt peavad aga kaks armeed, Budennõi vastu ainult nõrka kaitset jättes, osava manöövriga Chelmi rajoonist (Veprži jõe äärest) enamlaste väerinna läbi murdma ja sügavale vastase seljataha välja jõudma. Et seda iseenesest äärmiselt riskantset operatsiooni teostada, oli tarvis ette võtta teatavaid ümbergrupeerimisi, mis aga veel tähtsam, oli tarvis sõduri meelsust muuta, mõjuda selle sõduri meelsuse peale, kes kaks kuud oli pidanud vahetpidamata ainult taganema. Peab tunnustama, et see üks raskemaid ülesandeid, mis sõjaväe juhil kunagi täita tuleb, hästi läbi viidi. Ainult iseteadva ja olukorda õieti hindava juhi marssal Pilsudski energiliste korralduste ja isikliku raudse energia ning tahtejõu arvele tuleb panna, et kurnatud ja palju kannatanud sõjavägi sel kriitilisel hetkel mitte kokku ei varisenud, vaid tema meelsuses pööre sündis. Selles sõduris, kelle eest ka nüüd seljatagune hakkas hoolt kandma, kellele korraga isamaarmastusest, iseseisvuse kaotamise hädahust ja tagasitulevast orjapõlvest tõtati kõnelema, — selles sõduris kasvas usk oma ülematesse, usk enesesse.

Ei saa ka nimetamata jätta, et mõned enamlaste armee ümbergrupeerimised ainult marssal Pilsudskile kaasa aitasid tema riskantse plaani teostamisel: nimelt puudus põhja-armeede grupi juhataja Tuchtatševski ja lõuna väerinna juhataja Budennõi vahel kontakt, mõlemad tegutsesid rohkem omaette; Tuchtatševski oli enesele nähtavasti ülesandeks seadnud Vislas Toruni — Inowroclawi kohal forsseerida ja Saksa piirini välja jõuda, püüdes seega nagu teatud poliitilist efekti saavutada ja unistades juba ilmarevolutsiooni lahtipuhkemisest. Budennõi jälle ei püüdnud mitte lähema direktiooni kaudu üle Ljublini — Lukowi Tuchtatševski armee grupiga ühinemisele, vaid laskis end hüpnootiseerida Lvovi kui tähtsa poliitilise tsentrumi vallutamise eesmärgist.

Kahekuuliste kannatuste ja kaotuste järele naeratab sõjaõnn jälle kord Poolale ja sünnib, nagu seda rahvasuus on harjutud nimetama, „ime Visla ääres“.

Marssal Pilsudski poolt osavalt läbi viidud manööver õnnestub täieliselt, toob enesega kaasa Varssavi ees asuvate enamlaste pea jõudude — 4 armee — pea täielise hävituse, kutsub esile demoraliseerumise ja paanika veel hiljuti enestes ja võidus kindlad olevates punavägedes. Olgu meelde tuletatud, et punavägi selles operatsioonis kaotas ligi 100.000 meest vangidena, ligi 50.000 meest punaväge oli sunnitud taganema Ida-Preisimaale ja seal relvad maha panema. Varssavi lahingu tagajärjed olid hiilgavad: ligi 3 nädala kestel oli vaenlane demoraliseeritud.

seerituna ja desorganiseerituna suurema osa Poola territooriumist sunnitud tagasi andma. Sõda ei olnud küll veel lõpnud ja alles kuu hiljem peale teise, sama õnneliku ja oma tagajärgede poolest hiilgava operatsiooni Njemeni jõe ääres oli vaenlane täiesti löödud ja algas Poola ülemjuhatusega rahuläbirääkimisi.

Poola oli saavutanud hiilgava võidu oma põliselt vihatud idanaabri üle tänu oma ülem-

juhataja marssal Pilsudski geeniusele, raudsele tahtejõule ja energilisele tööle. Kuigi marssal Pilsudski poliitilised plaanid täit teostamist eileidnud, olid saavutatud võidu tagajärjed suuremad, kui seda paljud Poola politikategelasi sel ajal enestele ette julgesid kujutada.

Poola Vabariik oli saanud tähtsaks faktoriks Ida-Euroopas, kellega nii idal kui ka läänel arvestada tuleb. L.

Kindral Zeligowski ja kindral Konarzewski 3. mai paraadil lossiplatsil Varssavis.

Poola sõjalaevastik ulgumerel.

Õppused ja Baltiiriikide külastamine.

Lähemal ajal algab Poola sõjalaevastik navigatsioonini. Praegu teostavad kõik laevastiku üksused merel praktilisi harjutusõppusi kahurlaske, torpeedoasjanduse jne. alal. Varsti algab pikem reis Baltiiriikide sadamatesse.

Praeguse õppetöö peamiseks ülesandeks on Poola sõjalaevastiku ohvitseride ja meeskonna ettevalmistus Poola valitsuse poolt Havre'is tellitud 5 lahinguüksuse jaoks.

Hiljuti suurenes Poola laevastiku kocsseis Inglismaalt ostetud 3-memastilise õppelaeva võrra.

Havre'i tehastes Poolale tellitud kaks kontr-torpeedopaati ja kolm allveelaeva ehitatakse vastavalt tehnika viimastele nõuetele. Allveelaevad, 1000 tonnilised, varustatakse eriliste miinipanemise aparaatidega, kontr-torpeedopaadid, suured üle 1600 tonni, on ette nähtud torpeedode ja miinide väljalaskmiseks kui ka torpeedode ja allveelaevade hävitamiseks.

Ehitamine viiakse lõpule tuleva aasta lõpuks. Selletüübilised allveelaevad ja kontr-torpeedopaadid ei ole senini veel kusagilgi tarvitusel olnud ja saab Poola need esimeste hulgas.

Kaitseväe kasvatuse ja väljaõppe alalt.

Juhendid ohvitseride taktikaliste õppuste korraldamiseks väeosades.

A. OHVITSERIDE TAKTIKALISTEST ÕPPUSTEST ÜLDSE.

§ 12. Ohvitseride taktikaliste õppuste tähtsaim eesmärk on: ohvitseride väljaõpetamine selle üksuse juhtimises, mille ülem ta on rahuajal, ühtlasi temale tarviliste teadmiste ja oskuste andmine järgmise kõrgema üksuse juhtimiseks.

Üksikasjaliselt nimetatud õppustel juhtimise alal tuleb kätte õpetada:

— meetod, kuidas lahinguolukorras kiiresti teha olukorrale vastav otsus tegevuseks;

— oskus tehtud otsust väljendada täpsetes suusõnalistes ja kirjalikes kaskudes (viimaste redigeerimise);

— oskus oma otsuse täitmisel lahingus asjatundlikult kasutada juhile antud abinõusid — elavjõude, mitmesuguseid väeliike ja tehnilisi vahendeid, eriti relvu tule organiseerimiseks ja sidevahendeid koostöö saavutamiseks;

— oskus korraldada seljatagust: varustamist laske-moonaga, toiduga, inseneriliste abinõudega, haigete ja haavatute evakueerimist.

§ 13. Nimetatud eesmärkide saavutamiseks on tarvilik, et taktikalised õppused ohvitseridega oleksid korraldatud peaaegselt praktiliselt, mitmesuguste konkreetsete ülesannete lahendamise näol, millede peal töötatakse läbi kõik lahingtegevuse tähtsamad alad. Paljude ülesannete lahendamine vahelduvas olukorras annab ohvitserile põhjaliku treeningu juhtimise alal, laiendades ühtlasi tema taktikalist silmaringi, kasvatades ja teritades otsustamisvõimet ja leidlikkust.

§ 14. Olenevalt eesmärgist, milleks taktikalisi õppusi organiseeritakse, juhtide taktikalise ettevalmistusest jne., enne praktiliste ülesannete juure asumist võib olla kasulik korraldada sissejuhatavaid loenguid nende küsimuste selgitamiseks, mis õppuste juhataja loeb tarviliseks.

§ 15. Õppuste jaotus.

Taktikalised õppused jagunevad järgmiselt:

- taktikalised õppused lahingukoosseisuni viidud üksustega maastikul;
- taktikalised õppused kaadriga maastikul või kaardil.

Käesolevad juhendid käsitlevad taktikalisi õppusi kaadriga, kusjuures on peetud silmas peaaegselt ohvitseride kaardid.

B. OHVITSERIDE TAKTIKALISTE ÕPPUSTE JUHTIMINE JA JAOTUS.

§ 16. Õppuste juhtimine.

Diviisi ja neile vastavad ülemad:

— määravad kindlaks õppetööde üldise arvu, mis peab täitma iga väeosa, tööde iseloomu ja alad, mida neis käsitada;

— seavad kokku taktikalised ülesanded, mis käsitlevad diviisi, brigaadi ja rügemendi lahingtegevust, ühtlasi juhtides nende ülesannete täitmist;

— kontrollivad väeosade ülemate tegevust taktikaliste õppetööde korraldamise alal, valvates selle järgi, et need tööd areneksid edukalt ja kooskõlas maksimate eeskirjade ja juhenditega.

Väeosa ülem:

— on ohvitseride kaadri taktikaliste õppuste vastutav korraldaja oma väeosas;

— kannab hoolt selle eest, et diviisi ülema poolt määratud tööd väeosas oleksid edukalt läbi viidud. Selleks tema korraldusel seatakse kokku kõik taktikalised ülesanded, mis väeosa ohvitseridega tulevad läbi võtta. Need ülesanded ei pruugi mitte olla kõik täiesti

isesisevad, vaid nende aluseks võib olla mingisugune üldine taktikaline eeldus suurema üksuse — brigaadi või rügemendi — tegevusest, mis antakse diviisi ülemalt;

— muretseb tarvilised sisseseaded ja õppeabinõud õppuste edukaks läbiviimiseks;

— omale abiks taktikaliste õppuste ettevalmistamise ja läbiviimise alal väeosa ülem võib määrata ohvitseri „Juhendid ohv. loengute ja praktiliste õppetööde korraldamiseks“ § 3 alusel. Sealjuures ta on kohustatud neid oma ülesannetele ette valmistama, nende tegevust juhtima ja kontrollerima.

Pataljoni- (grupi-) ülemad ja rügemendiülemate abid:

— isiklikult võtavad osa ohvitseride taktikalistest õppustest, täites ülesandeid, mis neile väeosa ülema poolt olid määratud. Oma esinemistega juhtidena või õpetajatena nad peavad igas suhtes olema eeskujuks noorematele ohvitseridele nii oma sõjaliste teadmiste ja kogemustega, kui kasvatuse ja distsipliiniga.

§ 17. Ohvitseride taktikalistest õppustest peale rivi kaadri tarbekorral võtavad osa kõik tegelased side korraldamise, pioneeriasjanduse, varustamise ja sanitarteenistuse alal, kelle tegevust teatud ülesandes käsitatakse. Kõik need tegevused lahingülesande lahendamisel tulevad ka tegelikult läbi arutada — neid ainult oletada või ette kujutada on keelatud.

§ 18. Õppuste teem.

Ohvitseride taktikaliste õppuste teemiks on mitmesugused tõetruud lahingtegevuse ülesanded. Vastavalt sellele, keda tahetakse õpetada, neid ülesandeid tuleb lahendada: diviisi (brigaadi), kõvendatud rügemendi, pataljoni (grupi), kompanii (patarai, eskadroni), rühma ja tarbekorral ka jao piirides.

Ühendatud väeliikide tegevus tuleb käsitamisele alates pataljoni, mille juht lahinguolukorras võib juba saada oma käsutusse teisi väeliike. Vähemate üksuste ülesannetes käsitatakse üksikute väeliikide tegevust, kusjuures teiste väeliikide tegevuse kohta antakse andmeid ainult niipalju, kui see on tarvilik, et käsitatav üksus suudaks täita oma ülesande.

Lahingülesannete lahendamisel nii pealetungil kui kaitsel võtta käsitusele peaaegselt välisõja olukord.

Ülesanne võib käsitada kas teatud üksikküsimust lahingtegevusel — side korraldamine, maastiku organiseerimine, raskete relvade kasutamine jne. — või üldist lahingtegevust — pealetung, kaitse jne., mis endasse mahutab kõik üksikud lahingtegevuse alad. On kasulik üldiste lahingülesannete lahendamisele asuda ainult siis, kui õppustest osa võtjad on juba tutvunud üksikute lahingtegevuse aladega.

§ 19. Õppuste jaotus.

Taktikalised õppused ohvitseridega jagunevad:

- Kahepoolsed taktikalised õppused või sõjamäng — kaartidel.
- Ühepoolsed taktikalised õppused kaartidel ja maastikul.

Kahepoolne taktikaline õppus või sõjamäng ohvitseridega kujutab endast lahingtegevust kaartidel, kus kaks poolt on pandud tegutsema vastastikku teatud kindla lahingulise eelduse ja täpse lahingülesande alusel. Ülesande piirides mõlemale poolele on jätud võrdlemisi suur vabadus oma initsiatiivi ja algatuse väljendamiseks. Seepärast nimetatud õppeviisi tuleb kasutada, et arendada ohvitseri-juhi otsustamisvõimet ja taktikalist silmameetodit, samuti juhtimisoskust kiiresti vahelduvas olukorras.

Kuid need õppused võivad anda häid tagajärgi ainult siis, kui ohvitser ühepoolsete õppeülesannete lahendamiseks on juba küllaldaselt

välja treeneritud lihtsas tule- ja taktikalise juhtimise tehnikas.

Lähemalt sõjamängude korraldamisest — vaata „Määrused sõjamängude korraldamiseks“ — Õpetuskomitee väljaanne 1923.

Järelikult ühepoolsed taktikalised õppused ohvitseridega kaardil ja maastikul on peamiseks abinõuks juhtide väljakoolitamisel ja nendele väeosas tuleb pöörata erilist tähelepanu.

D. ÜHEPOOLSED OHVITSERIDE TAKTIKALISED ÕPPUSED.

1. Õppuste ette valmistamine.

Ülesannete kokkuseadmine.

§ 20. Ülesande kokkuseadmisele asudes, õppuste juhataja, kooskõlas § 18. nõuetega, peab endale välja selgitama:

- a) õppuste eesmärgi — keda õpetada ja missugust ala või alasid lahingtegevusest ülesandega tahtakse kätte õpetada; tähtsamad lahingtegevuse alad on:
- luure ja vaatlus — maapealne ja õhuvaatlus, gaasivaatlus ja kaitse,
 - valveteenistus,
 - juhtimine ja side,
 - rännak,
 - puhkus.

Lahing:

- kaitselahing; maastiku organiseerimine ühes plaanikindla tulesüsteemi korraldamisega,
- kaitselahingu läbiviimine,
- pealetungi-lahing: lähenemine ja kontakti loomine vastasega,
- kallaletung ühes kindla tulesüsteemi korraldamisega liikumise võimaldamiseks,
- rünnak ja edu arendamine; jälitamine,
- lahingu katkestamine ja taandamine,
- lahingtegevus metsas,
- lahingtegevus öösi.

b) Kas ta ülesande kavatab lahendada ainult kaardil, või kaardil võetakse läbi ainult ülesande üldjooned, kuna selle tegelik läbiarutamine sünnib maastikul (§ 22);

d) missugused abinõud on tema käsutuses õppetöö läbiviimiseks, mis on eriti tähtis siis, kui ülesanne lahendatakse maastikul.

§ 21. Ülesande õpetlikkuse mõttes suure tähtsuse omab maastik, või vastava rajooni valik kaardil.

Maastik võib soodustada või takistada teatud lahingtegevuse ala kätteõpetamist, mispärast õppuste rajooni kaardil või maastikul tuleb valida hoolega ja ainult pärast seda, kui on juba selge õppuste eesmärk.

§ 22. Taktikalisi harjutusi võib korraldada kahe-suguselt:

a) kas teatud taktikaline ülesanne lõplikult lahendada kaardil, või

b) kaardil võtta läbi ainult ülesande üldjooned, (üldolukord, vanema juhi käsk), kuna ülesande sisuline läbiarutamine (vastava juhi käsk, allüksuste asetused ja tegevus) teostatakse maastikul.

Oleneb täiesti ülesande iseloomust, õppetöö eesmärgist ja olukorrast, missugust õppeviisi kasutada. Suuremate üksuste (diviis, brigaad, rügement) lahingtegevuse läbiarutamiseks on loomulikum kasutada esimest õppeviisi. Kuid ka siin juhi isiklik tutvumine maastikuga kohapeal vähemalt tema pea-joontes võib olla tarvilik, et jõuda õigele otsusele oma tegevuse kohta.

Vähemate jala- ja ratsaväe osade (pataljon, kompanii jne.) tegevuse uurimine on kõige õpetlikum, kui seda toimetatada kohapeal maastikul — punkt „b“ kohaselt. Talveperioodil selle tingimuse täitmine on suuresti raskendatud ilmastikuga, mis sageli võib sundida neid õppusi korraldama ruumides. Sel juhul

õppuste läbiviimiseks võib kasutada suuremas staabilisi plaane ja kaarte (masstaap 1:10.000 ja 1:5.000) ning liivakasti.

§ 23. Harjutusi maastikul võib korraldada kahe-suguselt:

a) kõikide harjutustest osa võtivate ohvitseridega lahendatakse üht ja sama ülesannet. Õppustest osa võtvad ohvitserid maastikul liiguvad koos oma juhiga ühest maastiku punktist teise vastavalt varem kindlaks määratud töökvale. Seda harjutusviisi võib kasutada nii näitlikkude (§ 31) kui ka õpilaste poolt iseseisvalt lahendatavate ülesannete täitmisel.

b) Iga õppusest osa võtja ohvitser saab ülesande alluvuse järjekorras. Maastikul ta asub seal, kus ta vastavalt saadud ülesandele ja olukorrale peab asuma. Õppustel on kaasas tarvilikud sideabinõud, millele abil luuakse ühendus kõikide osa võtivate juhtide vahel. Õppuse üksikute perioodide läbiarutamiseks, samuti lõpukokkuvõtte tegemiseks osavõtjaid tarbekorral võib kokku kutsuda.

Seda harjutusviisi kasutatakse ohvitseride poolt iseseisvalt lahendatavate ülesannete täitmisel.

Lähemalt õppetööde läbiviimisest maastikul v. §§ 29, 5—30.

§ 24. Ülesanne koosneb järgmistest osadest:

- üldolukord;
- eriolukord,
- mitmesugused selgitavad andmed,
- küsimused täitmiseks,
- tarbekorral lisaolukorrad.

§ 25. Üldolukord sisaldagu lühidalt: a) üldiseid teateid vaenlasest ja tema kavatsustest antud sarnasel kujul ja ulatuses, nagu see on tarvilik selle üksuse juhile, mille tegevust uuritakse; b) üldiseid teateid oma vägedest-naabritest ja selle kõrgema üksuse juhi tegevuse ning kavatsuste kohta, mille koosseisu kuulub osa, mille tegevust tahtakse uurida.

Kokkuvõttes üldolukord üldistes joontes, kuid küllalt selgesti ja täielikult määrab kindlaks need üldised tingimused, milles tuleb tegutseda.

§ 26. Eriolukord fikseerib täpselt: a) detailid vaenlase lähimatest kavatsustest, b) uuritava üksuse täpse ülesande, tegevuspiirid ja muud andmed, mis on tarvilikud, et alata lahingtegevust.

Eriolukorda on kõige otstarbekohasem anda kõrgema juhi lahingukäsu, mis sisaldab kõik tarvilised andmed järgneva tegevuseks. Lahingukäsk antakse kätte ajal ja viisil, nagu see oleks sündinud ka vastavalt lahingolukorras.

Ainult erijuhtudel, kui tahtakse jätta ülesande lahendajale suurem vabadus tegevuseks, et välja kutsuda tema vaba otsust, võib loobuda kõrgema juhi käsust. Sealjuures tuleb ülesanne konstrueerida sarnaselt, et selle täitjal ka lahinguolukorras ei olnud võimalik saada kõrgema juhi käsku (side katkemine, eraldatud tegevus jne.).

§ 27. Selgitavate andmetena antakse:

- selle üksuse täpne organisatsioon — elavjõud, relvad, materjaalsed abinõud, — mille tegevust uuritakse,
- järgmise kõrgema üksuse koosseis,
- andmed vastase sõjaväe organisatsioonist ja tema lahingudoktriini põhijooned (suusõnaline seletus),
- tarbekorral lühikesed statistilised ja geograafilised andmed selle rajooni kohta, kus tegevus sünnib,
- andmed ilmastikust: valgustus, tuul, sademed ja teede seisukord, päikese loojenemise aeg.

Iga ülesande lõpul olgu märgitud, mis nõutakse täitjatelt antud ülesande põhjal. Peamiselt need nõuded võiksid olla järgmised:

- välja selgitades üksuse ülesanne ja antud olukorra elemendid, teha olukorra hinne ja siit otsus tegevuseks. Olukord märkida skeemil.
- kokku seada tegevuskava ja teha kõik korraldused, mida nõuab olukord tehtud otsuse elluviimiseks,

— märkida skeemil teatud momendiks üksuse asetuse — vastavalt antud korraldustele.

§ 28. Lisaolukordade sisseviimine õppuse kestel sageli on tarvilik, et saavutada suuremat õpetlikkust ja tõsta huvi töö vastu. Lisaolukordade eesmärk on: näidata lahingu loomulikkust arenemist ja sellele vastavalt ülesande lahendamise ette seada uusi ülesandeid, millele ta peab reageerima oma korraldustega. Lisaolukorrad antakse kas täiendavate luure- või vaatluse andmetena, mis saadud eelosadelt; kõrgema juhi korraldustena, või vaenlase lahingutegevuse tagajärjena.

§ 29. Õppuste vähemate ettevalmistustööde hulka kuulub:

— tarvilikkude õppeabinõude soetamine nii õppetööde juhatajale kui õpilastele. Missuguseid abinõusid muretseda tuleb, oleneb tingimustest, milles ülesanne lahendatakse. Sellele vastavalt õppuste juhataja teeb korralduse nõutavate abinõude muretsemiseks,

— tarvilikkude selgitavate andmete muretsemine vastavalt § 23. nõuetele.

Kui ülesanne kokku seatud, siis õppetööde juhataja peab endale välja selgitama ka tema lahenduse üksikasjalik sarnasena, nagu tema seda õigeks peab. Kõik see sunnib juhti põhjalikult süvenema oma töösse — nii tema teoreetilisse kui praktilisse ossa veel enne, kui ta asub teiste õpetamisele.

2. Õppuste läbiviimine.

§ 30. Õppuste läbiviimise all tuleb mõista selle ülesande lahendamist, mis tööde juhataja poolt oli üles antud. Seda teostatakse nii kaartidel kui maastikul:

— näitlikult — tööde juhataja enda poolt,

— õpilaste poolt iseseisvalt — koduse ülesandena või lendülesandena.

Lahinguülesande lahendamine igas olukorras vastavalt § 12 nõuetele koosneb järgmistest osadest:

— antud ülesande ja olukorra elementide uurimine ja hindamine,

— otsuse tegemine,

— tegevuskava kokkuseadmine,

— otsuse elluviimine, osavasti kasutades antud abinõusid.

Näitliku ülesande läbitöötamine kaartidel ja maastikul.

§ 31. Näitlikuks nimetatakse niisugune ülesanne, mida lahendab tööde juhataja õpilaste juuresolekul ühendades sealjuures ülesande praktilise lahendamise tarvilikkude seletustega. Kuna erilisi olukordi lahingus on lugemata hulk, siis näitlikku ülesannet mingil tingimusel ei või vaadelda kui mingit šabloonilist, retseptilist lahendusviisi, mis on õige igas olukorras ja mida seega otsekohe tuleks kopeerida.

Et vähekogenud juhid siiski hõlpsasti kalduvad niisugusele arvamisele, siis õppuste juhataja sellele peab kohe alguses energiliselt vastu astuma, põhjalikult ära seletades sarnase vaate kahjulikkuse.

Näitliku ülesande tööline eesmärk on:

näidata kätte see meetod, kuidas juht kellele on antud täita mingisugune lahinguülesanne, peab asuma selle teostamisele, käsitledes § 30. antud tegevusi.

Sagedase järjekindla treenerimisega taktikaliste ülesannete lahendamises juht järkjärgult omandab kutselise oskuse ja vilumuse juhtimises, mis temale võimaldab antud ülesandeid täita kiirelt, kuid sealjuures siiski jämedate vigadeta.

Ainult see juht, kes omab niisuguse meetodilise, harjumuseks kujunenud oskuse, suudab täita oma ülesandeid ka kiiresti vahelduvas lahinguolukorras.

§ 32. Näitliku ülesande lahendamise aluseks on: — üldised lahingutegevuse põhimõtted, mis käsitletakse ametlikkudes eeskirjades;

— ohvitseride teoreetilised sõjatehnilised teadmised, mis omandatud koolis ja täiendatud loengutega ja iseseisva tööga väeosas.

Näitliku ülesande lahendamisel õppetööde juhataja asetab end selle üksuse juhi seisukorda, mille tegevust arutatakse ja täidab siis loogilises järjekorras kõik need tööd, mida teeks nimetatud juht samas olukorras. Sealjuures ülesande lahendamine ei pea mitte kujunema ainult juhataja jutustamiseks, jättes õpilasi täiesti passiivseteks pealtkuulajateks. Viimaseid tuleb aktiivselt tööle kaasa tõmmata, neile esitades küsimusi ja kuulates ära nende arvamisi, mille järgi siis juhataja annab oma lahenduse või teeb nõuetava kokkuvõtte. Sealjuures juhataja tarbekorral võib esineda ka pikemate seletustega ja arutustega eriti neil aladel, mis õpilastele on uudiseks.

Et näitlik ülesanne täidaks oma eesmärgi, on tarvis ülesande lahendamist läbi viia sarnaselt, et ta metoodiliselt võiks olla tõesti eeskujuks õpilastele. Selleks on tarvilik, et juhataja isiklikult oleks tõsiselt ette valmistatud niisuguste tööde läbiviimiseks. Tarvilikud ettevalmistustööd on nähtud ette §§ 20—29.

§ 33. Ülesande ja olukorra uurimine ja hindamine.

1. Põhjalikult läbi uurida kõigepealt üldine olukord ja kõrgema juhi poolt antud käsk.

Et töö oleks põhjalik, on soovitatav igale osavõtjale anda üks eksemplar neist dokumentidest, mida uuritakse. Tarvilised andmed, nagu vaenlase ja meie vägede asetuse üles märkida kaartidele. Sel viisil luua selge üldine ülevaade mõlema poole kohta selleks momendiks, mil olukord on antud.

2. Oma ülesande uurimine. Üksuse ülesanne fikseeritakse täpselt kõrgema juhi käsus. Sellesse tuleb põhjalikult süveneda, et täpselt mõista seda, mida tahab minult kõrgem juht. Antud ülesande uurimisel juht üksikasjaliselt peab endale välja selgitama järgmist:

— kavatsetava tegevuse iseloomu vaenlase suhtes: kas peale tungida või kaitsta jne.;

— vanema juhi üldisi kavatsusi ja misugune on minu osa üldise eesmärgi saavutamisel. Selle vahekorra väljaselgitamine võimaldab juhile toimida iseseisvalt, kusjuures tema initsiatiivi avaldused alati on kooskõlas üldise eesmärgiga;

— vanema juhi erilisi juhatusi tegevuseks;

— kavatsetava tegevuse täpsed piirid ajas ja ruumis;

— kuidas minu tegevus on seotud naabrite tegevusega ja kas on selleks erilisi juhatusi vanema juhi poolt.

Uurimuse tulemus on: täpne, tööoludele rajatud ettekujutus selle kohta, mida ma pean täitma ja misugusi erilisi juhatusi tegevuseks minule on antud vanema juhi poolt.

3. Oma jõudude uurimine.

Kõige pealt täpselt välja selgitada antud ülesande täitmiseks minu käsutuses olevate elavjõudude ja abinõude arvuline kogusumma. Tähtsamad jõu elemendid, mida tuleb välja selgitada, on järgmised:

— tulejõud — kui palju kahureid (kaliibrid), automaat relva, kui palju laskemoona — tuleüksustes;

— elavjõud — kui palju pataljone, eskadrome, tääke;

— lennuvägi, soomusväed, insenerilised abinõud;

— veo- ja liikumisabinõud — juureveo ja evakuaatsiooni korraldamiseks.

Absoluutne arv välja selgitatud, jõudude tõelise lahinguväärtuse hindamiseks teda tuleb võrrelda teiste olukorra elementidega järgmiselt:

— tulejõud: automaat relvade ja kahurväe arv — võrdlevalt rinde laiusega, kust selgub tule tihedus rindel ja selle koondamise võimalused teatud suunades, oma tulejõud võrdlevalt vaenlase tulejõuga;

— elavjõud: selle sisemise väärtuse väljasegitamisel peale arvu tuleb tõsiselt hinnata veel: meeskonna ja kaadri-tublidust väljaõppe mõttes, nende moraalsel ja füüsilisel seisukorda (väsimus, kaotused, varustamine kõige tarvilikuga), sõjalisi kogemusi. Ka siin kaaluda oma jõude vaenlasega, võttes mõõdupuuks antud lahingurinde.

Uurimuse tulemus: täpne ettekujutus minu käsutuses olevate lahingujõudude tõelistest võimetest antud ülesande ja võimaliku vaenlase seisukohalt.

Sama naabrite kohta, et jõuda selgusele, millega neid abistada ja millega nad võiksid mind abistada.

Et osata hinnata käsutuses olevaid elavjõude, relvu ja modern sõjatehnilisi abinõusid, selleks juht peab omama põhjalikke tehnilisi teadmisi ja tundma juhtimise psühholoogilisi aluseid. Ülesande lahendamisel need teadmised leiavad praktilise rakenduse konkreetses olukorras.

4. Vaenlase uurimisel tuleb välja selgitada: — tema juures välja kujunenud olukord selleks ajaks, kus see antud ülesande täitmiseks on tarvilik; — tema võimalikke ja tõenäolikke kavatsusi ja tegevusi, mida ta võib teostada teatud ajaks.

Esimese punkti uurimisel tuleb selgitada:

— vaenlase tule- ja elavjõudude asetust teatud maa-alal, rinde laiust ja sügavust, juhtimis- ja vaatlusorganite asetust;

— missugune on meil kontakt vaenlasega — kas oleme astunud ühendusse ainult tema eelosadega, või on meil tegemist tema peajõududega;

— vastase tule- ja elavjõudude koguarvu, nende jaotust rindes ja sügavuses ja kuuluvust teatud organisatsioonilistesse üksustesse, nende tõelist lahinguväärtust;

— elu ja tegevust vaenlase seljataguses: liikumine, juureveod, ümbergrupeerimised, varude tegevus.

Eeltoodud küsimuste põhjalik väljasegitamine, ühenduses maastiku elementide uurimisega vastavalt p. 5, võimaldab juhile üles seada hüpoteese selle kohta:

— missugused on vaenlase kõige võimalikumad ja tõenäolikumad kavatsused lähemas ja kaugemas tulevikus;

— kas ta võib oma kavatsuste teostamisel mind takistada minu ülesande täitmisel ja kuidas ta seda kõige tõenäolisemalt teeks.

Hüpoteeside ülesseadmisel vaenlase tuleviku tegevuse kohta tema suhtes peab eeldama alati kõige paremat tegevusoskust. Oletuste tegemisel ühtlasi peab olema ettevaatlik, et mitte sattuda eelarvamistesse. Iga hüpotees omab väärtuse ainult teatud olukorra elementide kombinatsiooni juures. Olukorra muutmisel ka tehtud oletustesse tuleb viia sisse korrigeerivaid.

5. Maastiku ja ilmastiku elementide uurimine — minu enda ja vaenlase tegevuse seisukohalt. Uurimisele alluvad kõik elemendid kahest vaatekohast: a) missuguseid soodustusi maastik pakub minu ja vaenlase tegevusele ja b) millega ta takistab minu ja vaenlase tegevust — abinõud nende takistuste kõrvaldamiseks. Tähtsamad küsimused, mis välja selgitada tulevad, on:

a) Kuivõrra maastik soodustab või raskendab tulevõitluse läbiviimist ja ülekaalu saavutamist tegevuse peasuunas. Selleks välja selgitada: vaatluspunktid (V. P.), meie ja vaenlase vaatluse eest varjatud alad, lähised, tabamatud alad ja tuleruumid teatud suunas, mis soodustavad flankerimist tulega ja vastastikut tuletoetust; gaaside kasutamise võimalused.

b) Kuivõrra maastik soodustab või raskendab väeliikide manöövrit ja koostööd, tehniliste vägede ja abinõude ärakasutamist; samuti pideva juureveo ja evakueerimise korraldamist.

Selleks selgitada: teid ja vaenlase vaatluse eest kaetud lähised, looduslikke takistusi maastikul (sood, jõed jne.); maskeerimise võimalusi ja selleks kohapeal saadavaid abinõusid.

Maastiku uurimine ja hindamine kaardil nõuab põhjalikku ja asjatundlikku tööd, et lüüa endale selge ettekujutus kõige pealt maastiku üldiseloost ja selle järele, antud ülesandest välja minnes, selgitada relvade kasutamise ja liikumise võimalusi teatud kindlas tegevussuunas.

§ 34. Näitlik ülesanne maastikul.

Vastavalt § 23 näitlikke harjutusi maastikul teostatakse järgmiselt: kõik harjutusest osa võtvad ohvitserid, lahendades üht ja sama ülesannet, tegutsevad koos ühe juhi juhatusel.

Õppuste juhataja, olles täitnud kõik ettevalmistustööd vastavalt §§ 20—30, määrab osavõtjatele maastikul kogumispunkti, kuhu nad peavad ilmuma täpselt määratud ajaks. Kogumispunkti juhataja valib maastikul niisuguse V. P.-i, kust, välja minnes antud ülesandest, on näha tegevusrajooni kõige tähtsam osa ja kust olukorra hindamine sellepärast võib sündida kõige edukamalt. Töö V. P.-is algab orienteerumisega ümbruskonnas kaardi järgi, mida iga osavõtja on kohustatud tegema iseseisvalt. Olles maastikuga tutvunud, osavõtjad kaardile vaatamata kirjeldavad uuritud rajooni järgmises järjekorras:

a) reljeef — tema peajooned ja iseloomulikud detailid,

b) mitmesugused esemed maapinnal — looduslikud (mets, soo jne.) ja kunstlikult ehitatud (asulad, teed jne.) — esiplaanil ja tagaplaanil.

Kirjeldusele järgneb maastiku elementide hindamine juhataja poolt selle ülesande seisukohalt, mida lahendatakse. Tarbekorral samasugust tööd teostatakse ka teistes punktides maastikul vastavalt juhataja poolt aegsasti kokku seatud töökavale.

Antud ülesande ja olukorra elementide uurimise tulemuseks on lühike, kuid täielik olukorra hinne, mille õppuste juhataja seab kokku enne töö algust. Sealjuures tuleb pidades silmas, et olukorra hindamisel tõstetak esiplaanile just need elemendid olukorrast, mis on kaasa mõjuvad otsuse võtmisel.

§ 35. Otsuse tegemine.

Antud ülesande ja tekkinud olukorra analüüsist õppuste juhataja toob välja juhi otsuse tegevuseks, mis peab selgelt ja kindlalt väljendama:

a) mida juht tahab ja b) kuidas ta kavatsseb oma tahtmise ellu viia.

a) Eelseisva tegevuse lõppeesmärk (ülesanne) määratakse kindlaks kõrgema juhi poolt. Selles mõttes alluva juhi tahe on juba piiratud. Kuid antud eesmärgi piires — tema saavutamiseks — alluv juht oma otsuses on iseseisv:

— vabalt valides omale tegevuse peasuuna, kuhu koondada oma peamised jõupingutused;

— lõppeesmärgi saavutamiseks määrates vahepealseid eesmärgi, millele järkjärgulise täitmisega on kindlustatud vanema juhi poolt antud lõppülesande täitmine.

Juhi poolt otsustatud tegevus peab:

— orgaaniliselt kasvama välja antud ülesandest ja tegevuse alguseks kujunenud olukorrast;

— olema rajatud lihtsale, kõigile arusaadavale operatiiv ideele, mis peab võimaldama kõige otsustarbekohasemalt ära kasutada olemasolevaid jõude ja abinõusid eeskätt tegevuse peasuunas.

Otsuse tegemisel õppuste juhataja peab ohvitseride tähelepanu juhtima järgmistele asjaoludele, mille vastu kõige sagedamini eksitakse: 1) et otsustama juht peab ainult pärast kõigeülgset olukorra hindamist — ainult siis tehtud otsus jääb kindlaks ja püsivaks; 2) et otsuse juht peab tegema iseseisvalt, olgu tal abilisi (staap) olukorra elementide välja-

selgitamisel niipalju kui tahes. Ainult juht üksinda kannab vastutust tehtud otsuse tagajärgede eest.

§ 36. Tegevuskava kokkuseadmine. Võetud otsus praktiliselt väljendub tegevuskavas, kus loetletakse üles need tegevused, mis tuleb täita juhil oma otsuse elluviimiseks. Välja minnes võetud otsusest, tegevuskava tööde juhataja seab kokku aja, ruumi (distsantsid) ja abinõude (elavjõud, tulejõud, tehnilised abinõud) võimalikult täpse arvestuse põhjal.

Peajoonetes tegevuskava sisaldab:

— arvestusi jalaväe (ratsaväe) kasutamiseks — tarvilikud ümberpaigutamised, et teda grupeerida vastavalt võetud otsusele, jaotus lahingujärku ja varusse;

— arvestusi kahurväe kasutamiseks: tulejõu väljaselgitamine, mis on tarvilik otsustatud tegevuse täitmiseks, selleks vajalik laskemoon ja kahurite arv — kahurväe grupeerimine tegevuse alguks;

— vastavalt eeltoodule arvestusi mitmesuguste tehniliste ja inseneriliste abinõude ärakasutamiseks; — juhtimise, side ja julgeoleku organiseerimist enne tegevust ja tegevuse vältusel, et tagada ettevõtte vaenlase mõjuavaldustest (saavutada ja alal hoida tegevusvabadus). Eristist tähelepanu tuleb siin pöörata teadete kogumise korraldamisele tervel tegevuse vältusel, et järjekindlalt täiendada teateid vaenlase tegevuse ja kavatsuste kohta;

— arvestusi seljataguse organiseerimiseks (varustamise ja evakuatsiooni korraldamine ühenduses teede ja liikumisabinõude kasutamisega).

Olenevalt ülesandest ja olukorrast tegevuskava kokkuseadmisest võib ka loobuda. Sel juhul tehtud otsus väljendatakse otsekohe juhi käsus.

§ 37. Juhil käsk tegevuseks.

Tehtud otsuse elluviimiseks juhil (käesoleval juhul tööde juhatajal) tuleb:

— teha tarvilikke eelkorraldusi — mitmesuguste ettevalmistavate tegevuste täitmiseks, nagu: luure korraldamine, liikumised ja ümbergrupeerimised jne.;

— anda oma käsk tegevuse algamiseks;

— anda täiendavaid käskte tegevuse arendamiseks.

Käskude ja korralduste sisu on ette nähtud vastavates ametlikkudes eeskirjades. Näitliku ülesande lahendamisel tööde juhataja oma käsu väljatöötamisel peab eristist tähelepanu pöörama järgmistele asjaoludele:

— et alluvate juhtide käsud ei oleks mitte kopeciritud vanemate juhtide käskudest. Eriti andmetes vaenlase ja oma vägede kohta peab olema antud ainult see, mis on tarvilik teada alluval juhil;

— et käsus selgelt ja kindlalt oleks väljendatud üksuse ülesanne ja juhi otsus — kuidas ta selle tahab ellu viia;

— et ülesanded alluvatele juhtidele oleksid täpselt kindlaks määratud;

— et alluvatele juhtidele oleks antud küllaldased abinõud antud ülesande täitmiseks (mitte anda ülejäu käivaid ülesandeid);

— et ei oleks unustatud seljataguse korraldamise küsimused, julgeoleku tagamine ja side.

Juhil käsud ja eelkorraldused antakse suusõnaliselt ja kirjalikult. Õpetlikkuse mõttes on tarvilik, et õppustel kõik suusõnalised korraldused oleksid ka üles kirjutatud, kusjuures neid varustada kõigi andmetega nagu kirjalikkudes käskudes ette nähtud (aeg, koht, edasiandmise viis, number, allkiri).

§ 38. Tegevuse läbiarutamine.

Õppuste juhataja poolt antud käsu ja korralduste põhjal märgitakse kaardile kõigi nende üksuste ja väeliikide asukohad, mis on selle juhi otsekoheks kasutuses, kelle tegevust arutatakse. Järgneva kõrgema üksuse ja naabrite asetus märgitakse niivõrra, kui nendega on üksusel kokkupuutumist.

Kui kõikide allüksuste asukohad on ära märgitud, õppuste juhataja selgitab ohvitseridele, kuidas ta endale tegelikult ette kujutab seda lahingutegevust, mis areneb tema käsu põhjal, sealjuures arvestades vaenlase tegevusega. Peamised küsimused, mis siinjuures tulevad selgitada, on: väeliikide koostöö, resp. jalaväe tegevuse toetamine kõigi teiste väeliikide ja abinõudega, naabrite koostöö omavahel, varude ülesanded ja nende kasutamine, pideva luure ja vaatluse korraldamine ning nendelt saadud teadete kasutamine, pideva side korraldamine, varustuse alaline juurevool ja evakueerimine.

Läbiarutamisel tuleb välja kutsuda ohvitseride vaba mõttevahetust, vabaid küsimusi ja ettepanekuid nende poolt, millega hoitakse alal huvi töö vastu ja aktiivne osavõtt sellest.

Peab pidama silmas, et ühel ja samal ülesandel võib olla mitu lahendust, mispärast tuleb võtta heatahtlikule arutusele ka ohvitseride poolt tehtud ettepanekuid ja arvamisid. Vigaseid lahendusi mitte kohe eitada, vaid tehtud vigu näidata järgneva tegevusega.

3. Ohvitseride poolt iseseisvalt lahendatavad taktikalised ülesanded.

§ 39. Iseseisvate taktikaliste ülesannete eesmärk on: sisendada ohvitseridesse-juhtidesse kindlaid metoodilisi harjumusi mitmesuguste üksuste juhtimise alal, neid treenerides taktikalise olukorra hindamises ja selle põhjal võetud otsuste kiires elluviimises, kasutades olemasolevaid abinõusid.

Iseseisvate taktikaliste ülesannete täitmine koosneb järgmistest tegevustest:

— ülesande kokkuseadmine — täidab õppuste juhataja vastavalt §§ 20—27 nõuetele. Muud ettevalmistustööd teevad õpilased iseseisvalt vastavalt § 29 nõuetele;

— ülesannete lahendamine;

— ülesannete läbivaatamine;

— läbivaadatud ülesannete läbiarutamine.

§ 40. Ülesannete lahendamine.

Antud ülesande ohvitserid lahendavad iseseisvalt, igaüks omaette. Tööde juhataja kontroleerib, et iga ohvitser temale antud ülesande lahendaks tõesti iseseisvalt ja et ei tuleks ette kollektiiv lahendusi.

Ülesande lahendamine ohvitseride poolt sünnib vastavalt §§ 33—36, kusjuures kõik, mis seal on öeldud õppetööde juhataja kohta, täidavad õpilased iseseisvalt.

Lõputulemus on: täpne vastus neile küsimustele, mis tööde juhataja poolt olid esitatud.

Ülesande lahendamiseks eriti vilumata juhil kulub palju aega. Seepärast alguses on kasulik anda koduseid ülesandeid, kus ohvitser pikema aja jooksul oma töö võib läbi kaaluda põhjalikult ja igaükselt. Kuid lahinguolukord eriti nooremalt juhtideft nõuab kiireid lahendusi. Seepärast niipea kui on juba omandatud enam-vähem kindel töö meetod ja vilumus, tuleb minna üle lahendustele kiiruse peale, kus ohvitserid neile antud ülesande täidavad tööde juhataja poolt kindlaks määratud ajal tema enda juuresolekul. Väeosa ohvitseride kaader on ainult siis juhtimises välja treeneritud, kui ta ka niisugusi lendülesandeid suudab täita täpselt ja vigadeta. Sealjuures nõuda ainult neid tegevusi, mida ohvitserilt nõuab lahinguolukord. Nõuetava ohvitser peab täitma täpselt ja tähelepanelikult, unustamata jättes ainustki detaili.

Aegajalt väeosa ülemal äranägemisel täidetakse kontrollülesandeid, et saada ülevaadet saavutatud tagajärgedes neil aladel, mis läbi on võetud.

§ 41. Ülesannete läbivaatamine.

Kirjalikult lahendatud ülesanded antakse ära tööde juhatajale tema poolt täpselt määratud ajal. Tööd vaadatakse läbi juhataja poolt. Tööde läbivaata-

misel juhataja on kohustatud pöörama erilist tähelepanu järgmistele küsimustele:

— kas ohvitser on saanud aru ülesandest ja suutnud hinnata olukorda;

— kas tehtud otsus on kooskõlas ülesandega ja olukorraga;

— kas on täpselt defineeritud alluvate ülesanded;

— kuivõrra ohvitser suudab kasutada temale antud abinõusid;

— käskude ja korralduste andmise tehnika.

Töodes ette tulnud vead ja arusaamatused märgitakse harilikult punase pliiatsiga. Pikkadest pealekirjutamistest töödele tuleb hoiduda. Selle asemel tähtsamaid vägu välja kirjutada, et neile siis läbiarutamisel juhtida erilist tähelepanu.

§ 42. Ülesande üldine läbiarutamine.

Ülesande läbiarutamise eesmärk on:

— täitjatele välja selgitada need puudused ja vead, mis nad tegid ülesande lahendamisel;

— anda täitjatele eeskujulik lahendus, ühtlasi välja selgitades selle vaimlise töö meetodi, mille abil juhataja kui enam vilunud ja ette valmistatud juht on jõudnud sellele lahendusele.

Ülesande läbiarutamine sünnib kas harilikus õppe-ruumis — kaartidel, või maastikul — vastavalt sellele, kus ülesanne oli lahendatud.

Läbiarutamiseks tööde juhataja võtab kokku need küsimused ja vead, mis ta kavatseb kõne alla võtta, neid liigitades üldisteks, millel on põhimõtteline tähtsus, ja individuaalseteks, mis esinevad ainult üksikutes töödes.

Tähelepanu tuleb juhtida ka redaktsioonile ja töö keelelisele küljele, püüdes ohvitserides välja töötada kindlat, täpset stiili ja viisi oma mõtete väljendamiseks. Eriti käsus ka käekirja puhtusel ja loetavusel on suur tähtsus, hõlbustades alluvatele arusaamist käsust.

Läbiarutamine teostatakse kõikide töödetsi osa võtjate juuresolekul, alates üldiste, põhimõttelise tähtsusega küsimustega. Neid või teisi puudusi esile tuues ei nimetata ei töid, kus vead esinesid, ega autoreid, kes neid vigu on teinud. Täieline erapooletus, asjalikkus, piinlik diskreetsus ja detailsuseni viidud põhjalikkus juhataja poolt on eeltingimuseks, et arutamine oleks huvitav ja kasulik ohvitseridele.

Arutusel olnud tähtsamad põhimõtted sel või teisel kujul tulevad fikseerida (ülesmärkimine kaustikusse, protokolleerimine, jne.) — meelepidamiseks tulevikus.

Üldisel läbiarutamisel võetakse arutusele ka tähtsamad individuaalsed vead, jällegi nimetamata jättes nende autoreid ja töid, kus nad esinesid.

Pärast üldist läbiarutamist tööde juhataja ohvitseridele annab oma lahenduse, ühtlasi neile välja selgitades selle meetodi, kuidas ta jõudis selle lahenduseeni.

Tööde juhataja poolt antud lahendust tuleb võtta mitte kui šablooni kopeerimiseks, vaid kui enam vilunud ja paremini ette valmistatud juhi lahendust, millega võrreldes igauks võiks jõuda selgusele oma töö meetodite puudustes ja neid parandada tulevikus.

Tööde juhataja ettekandele järgnevad üldised läbirääkimised, mida teostatakse § 38 viimase lõike kohaselt. Ka siin kõige väärtuslikum on: kutsuda esile elavat mõttevahetust, kus igauks püüaks kaitsta ja põhjendada oma vaateid ja veendumusi, väljendades seega huvi töö vastu ja aktiivset osavõttu sellest.

§ 43. Ülesande individuaalne läbiarutamine.

Üldisele läbiarutamisele võib järgneda tööde individuaalne läbiarutamine. Tööde juhataja on kohustatud pidama isiklikke läbiarutamisi vähemalt

nende ohvitseridega, kelle tööd on osutunud eriti nõrkadeks ja kes vajavad sellepärast erilist toetust ja abi juhataja poolt.

Isikliku läbiarutamise kord on järgmine:

— pärast üldist läbiarutamist tööde juhataja ühtlasi annab teada, missugustel ohvitseridel ja millal ilmuda tema juure — isiklikule läbiarutamisele tehtud töö puhul. Selleks ajaks ohvitser on kohustatud oma töö läbi vaatama, tehtud märkused ja parandused põhjalikult läbi uurima;

— olles ilmunud täpselt määratud ajal, juhataja kõige pealt veendub, et ohvitser on tema märkused läbi uurinud. Selleks ohvitser kannab ette töös tehtud märkused ja parandused, selgitades ühtlasi oma vaateid ülestõstetud küsimustele. Kui ta märkusega nõus ei ole — toob põhjendusi selleks, kui ta nõus on — annab seletusi, mispärast tehtud vead on tekkinud. Juhataja selgitab tehtud vigu ja puudusi, püüdes ohvitseri viia niikaugele, et ta neist täielikult aru saaks.

Ühtlasi ta täiendavate küsimustega püüab põhjalikult tundma õppida ohvitseri nõrku külgi, et siis sellele vastavalt teda arendada järgnevas töös.

Niisugused individuaalsed läbirääkimised esitavad kõrgeid nõudeid ka tööde juhataja üldisele intelligentsusele, tema teadmistele ja kogemustele sõjaasjanduses. Kuid hoolimata raskustest, mis siin ehk võivad tekkida, nad on tarvilikud eriti nõrgemate ohvitseridega — nende järeleaitamiseks ja toetamiseks. Hea eduga neid võib kasutada ka nende ohvitseride suhtes, kes õppuste kestel ootamatult näitavad energia langust, ükskõiksust ja hooletust töös — nende ergutamiseks ja huvi äratamiseks töö vastu.

§ 44. Tööde lõpetamine.

Taktikalise ülesande täitmine lõpeb tema läbiarutamise. Pärast läbiarutamist tehtud tööd jagatakse välja osavõtjatele, et iga ühel oleks võimalik tutvuda tehtud paranduste ja märkustega. Pärast seda ühe nädala jooksul tööd kogutakse kokku ja antakse üle väeosa arhiivi alalhoidmiseks. On soovitatav, et vähemalt üks kõige parem töö igast väeosast diviisi ülema kaudu saadetaks Kindralstaabi tutvumiseks. Kindralstaabi ülema üranägemisel paremaid saadetud töödest avaldatakse „Sõduris“ ja tema lisades või antakse välja eriraamatuna.

* * *

A. Taktikaliste õppuste eesmärk.

Käesolevad „Juhendid“ kujutavad endast järke Kindralstaabi ülema poolt 1926 aastal kinnitatud „Juhenditele ohvitseride loengute ja praktiliste õppetundide korraldamiseks väeosades“ (vaata „Sõdur“ nr. 52, lhk. 1147 — 1926 a.).

Mõlemate „Juhendite“ eesmärk on rajada kindlatele meetodilistele alustele kaadri, peaasjaliselt ohvitseri kaadri väljaõpetamise küsimus meie väeosades, vastavalt Sõmini käsukirjale nr. 550, 27.IX.1926. Eriti laiaulatusliku tähtsusega on ohvitseride taktikalise ettevalmistuse täiendamine ja järjekindel arendamine väeosades. Et selle töö reglementeerimine ametlikkudes „Juhendites“ nõuab pikaajalisi katseid ja tähelepanekuid enne kui küsimust otsustada lõplikult, siis käesolevad „Juhendid“ esialgselt on diviisidesse laiali saadetud projektina — tutvumiseks ja vastavate täienduste ning paranduste tegemiseks nende järgi toimetatud õppetööde põh-

jal. Meil on mitmeid kordi ametlikult ja sõja-kirjanduses kriipsutatud alla kaht suurt ülesannet, mis on täita kaadri, resp. ohvitseride kaadri rahuuagse töös. Need on: kasvatada, õpetada ja juhtida. Ohvitseride taktikalise ettevalmistuse eesmärk on — teda välja koolitada **juhiks**. See eesmärk on „Juhendites“ defineeritud järgmiselt:

„Ohvitseride taktikaliste õppuste tähtsaim eesmärk on: ohvitseride väljaõpetamine selle üksuse juhtimises, mille ülem ta on rahuajal, ühtlasi temale tarviliste teadmiste ja oskuste andmine järgmise kõrgema üksuse juhtimiseks.“

Seega iga juht rahuajal peab oskama juhtida mitte ainult temale vahetult alluvat, vaid ka järgnevat kõrgemat üksust. See nõudmine on üles seatud ka välisriikide sõjavägedes põhjustel, mis ei vaja erilist selgitust.

Juhtimine oma iseloomult on puht praktiline ala. Juhtima tähendab tegutsema olukorras, mis ülesandes konkreetset on antud. Seepärast tohib küll lugeda jäädavalt möödunud neid ajad, kus juhtimist noortele juhtidele püüti kätte õpetada peaaegselt loengutega klassides. Praktilisuse nõue juhtimise kätteõpetamisel on täiel määral alla kriipsutatud ka „Juhendites“, õigem „Juhendid“ algusest lõpuni käsitlevad seda küsimust ainult praktiliste õppuste seisukohalt. Ainult § 14 näeb ette sissejuhatavate ettekannete ja loengute korraldamist nende küsimuste selgitamiseks, mis õppuste juhataja loeb tarviliseks.

Mis tähendab „juhtima“ ja missugustest tähtsamatest elementidest see protsess koosneb — on käsitatud § 12 viimases lõikes.

B. Taktikalised õppused kaadriga (ohvitserid).

Ohvitser juhib alati mingisuguse üksuse — jao, rühma, kompanii (eskadroni, patarei), pataljoni jne. tegevust. Seega juhtimisel tegutsevad korraga: juht ja temalt juhitud üksus. Juhi tegevus mõjutab vahetult ka üksuse tegevust ja ümberpöörduvalt. Kui juht juhib halvasti, siis üksus tegutseb ka halvasti — kuigi ta sealjuures võib olla vähe hästi välja õpetatud. Siit tuleb järeldada, et ei ole mitte kasulik, vaid on koguni väga kahjulik, kui üksuse juhtimisele asub halvasti ette valmistatud juht. Siit tuleb järeldada, et juhi taktikalise ettevalmistust tuleb toimetada eraldi õppustel, millest võtab osa ainult kaader. Enne kui rühmül, kompül jne. asub täitma mingisugust taktikalise ülesannet lahingukoosseisuni viidud üksusega, peab olema kindel veendumus, et tal on olemas vastavad oskused juhtimise alal, vastasel korral tema „juhtimine“ muutub ainult võitlejate asjatuks vintsutamiseks.

Seepärast kaadri õppused ja kaadri taktikaline väljaõpe enne tegevust üksusega — see on põhimõte, mis tuleb järjekindlalt teostada kõigil õppetöödel.

Kuid ka kaadri õppusi juhtimise alal võib korraldada mitmesuguselt, vastavalt neile eesmärkidele, mida neil õppustel tahetakse kätte saada. Peamiselt nad jagunevad kahte suurde liiki („Juhendid“ § 19): kahepoolsed taktikalised õppused ja ühepoolsed taktikalised õppused.

Jälgides välisriikide literatuuri selles küsimuses, paistab silma vaadete lahkumine mõlemate õppeviiside tähtsuse hindamises. Nii prantslased oma õppetöö praktikas annavad eesõiguse ühepoolsetele õppustele. Selle vastu sakslased kindlasti eelistavad kahepoolseid taktikalisi õppusi. Näiteks, kõige uuemates nende ametlikkudes „Määrustes“ sel alal („Bestimmungen für die grösseren Truppenübungen“) öeldakse (§ 19):

„Harjutused kahe vastaspoolega on kõige kohasemad, et harjutada juhti ja väeosa tegutsema sõjalukorras. Siin esinevad tõsi-õlule vastavad märgid ning juhatusel alati tuleb rehkendada vastase rippumatu tahtega. Seepärast harjutusi kahe vastaspoolega tuleb püüda korraldada juba vähemate üksustega (kompanii jne).“

Jättes lahtiseks küsimuse, missugust õppeviisi tuleks eelistada meil, „Juhendite“ § 19 on lühidalt kokku võetud mõlemate õppeviiside iseloomustavamad omadused. Vastavalt neile tuleb ka kasutada mõlemat õppeviisi, pidades alati silmas seda eesmärki, mida teatud õppusega tahetakse kätte saada. Kahjulik on alati kaldumus ühekülg- susele, millest tuleb hoiduda.

Tõsiasi on see, et ohvitseride taktikalise ettevalmistust tuleb alata ühepoolsete taktikaliste õppustega. Ainult neil õppustel on võimalik juhti välja koolitada lihtsas, kuid raskes tule- ja taktikalise juhtimise tehnikas. Tehnika omandatud, võib minna üle kahepoolsetele õppustele.

Käesolevate „Juhendite“ sisu on pühendatud ühepoolsete ohvitseride taktikaliste õppuste käsitlemisele. Kahepoolsed õppused meil on käsitletud juba varem 1923 a. ilmunud „Määrustes sõjamängu korraldamiseks.“ Muidugi tulevad need „Määrused“ lähemal ajal ümber töötada.

Seega saaksime järgmise gradatsioonitaktikaliste õppetööde alal väeosades:

— ühepoolsed taktikalised õppused kaadriga,

— kahepoolsed taktikalised õppused kaadriga (sõjamäng),

— ühepoolised taktikalised õppused väe-
osadega täidetud pauk-padruniga või ilma
(vaenlane näidatud ja tegutseb juhi näpunäi-
detel),

— ühepoolised taktikalised õppused väe-
osadega täidetud lahingupadruniga,

— kahepoolised taktikalised õppused väe-
osadega,

— manöövrid.

Eeltoodud järjekorras on kavatsus välja
anda ka „Juhendid“ nende õppuste korralda-
miseks.

Minnes üle ühepoolsetele taktikalistele õp-
pustele ohvitseridega, „Juhendid“ võtavad
vaatlusele kõigepealt nende ettevalmistamise
või organiseerimise küsimuse. Taktika-
liste õppuste vastutavaks korraldajaks väeosas
on väeosa ülem, kes tegutseb divülilt saadud
juhtnõõride alusel. Kummagi instantsi üles-
andest õppuste organiseerimise alal „Juhendi-
tes“ on püütud kindlaks määrata. Väeosa
ülem õppuste tegelikuks läbiviimiseks võib
määrata omale abilisi, kuid eeltingimusega,
et ta neid iga ülesande läbiviimiseks
ette valmistab.

Ainult põhjalikult ette valmistatud õppe-
töö annab positiivseid tagajärgi. Sellepärast
ei pruugi karta ei aja ega energia kulu etteval-
mistustööde läbiviimiseks — hiljem see tasub
end mitmevõrra. Ettevalmistustöö tähts-
amad küsimused on näidatud §§ 20 — 30.

Ühepoolseid taktikalisi õppusi kaadriga
võib korraldada kaartidel ja maastikul.
Peale selle üht ja sama ülesannet võib lahenda-
dada algusel kaardil, pärast — maastikul.
Seega kaadri õppused taktika alal ei ole pii-
ratud ei aastaajaga ega ilmastikuga — neid
võib ja peab korraldama nii talvel kui suvel
igakord, kui selleks tekib vajadus.
Tähtsamad alad, milles taktikalisi õppusi kaad-
riga tuleb korraldada, on „Juhendites“ näida-
tud. Peale selle võib olla muidugi veel palju
muid küsimusi ja alasid, mis tuleb läbi aru-
tada ohvitseridega — igas diviisis ja väeosas
tegeliku elu nõuded näitavad neid kõige pare-
mini. Ei ole mitte tarvilik, et väeosas, näiteks,
igal talveperioodil ohvitseride õppustel võe-
taks läbi kõik lahingutegevuse alad.
See teeb töö mehaaniliseks ja võib anda koguni
negatiivseid tagajärgi. „Juhendid“ ei ole
mitte püüdnud võimalikult täielikult loetleda
kõiki võimalikke ülesandeid, vaid on seadnud
eesmärgiks meetodi küsimuse. Nimelt:
kuidas teatud ülesannet, kui ta on
üles kerkinud, ette valmistada ja
lahendada. Ülesande lahendamist võib teosta-
tada kahel viisil:

— näitlikult — tööde juhataja enda poolt,

— õpilaste poolt iseseisvalt — koduse
ülesandena või lendülesandena kohapeal (klas-
sis või maastikul).

Millal üht või teist viisi kasutada, jääb
jällegi vastavate juhtide otsustada, pidades
silmas õppetöö eesmärki ja ohvitseride ette-
valmistust. Loomulik gradatsioon on siin
muidugi järgmine:

— ülesande näitlik lahendamine,

— ülesande iseseisev lahendamine kodus,

— lendülesanne.

Näitliku ülesande tähtsusest on „Sõduris“
rohkesti kirjutatud. Näib nii, et see taktika
õpetamise viis meil hoogsasti on levinemas ja et
ta juba lähemas tulevikus suurelt jaolt välja
tõrjub meil endistel aegadel harrastatava —
loengu.

Seda arenemiskäiku tuleb muidugi kõigiti
tervitada.

Käsitledes ülesande näitlikku lahendamist,
„Juhendites“ (§ 31) on juhitud erilist tähe-
lepanu ühele pahele, mis hõlpsasti võib aset
leida ja mida õppuste juhatajad sellepärast
alati peavad silmas pidama. See on, et ohvit-
serid näitlikku ülesannet ei harjuks vaatlema
kui mingit šabloonilist, retseptilist
lahendusviisi, mis on õige igas olukor-
ras ja mida seega otsekohe tuleks ko-
peerida“ ka iseseisvate ülesannete lahenda-
misel. Et see vaade eriti noorte, vilumata
juhtide keskel hõlpsasti võib levida, siis peab
sellele kohe alguses energiliselt vastu astuma.

Taktikalise ülesande lahendamisel kõige
olulisema tähtsusega protsess on olukorra
elementide hindamine ja otsuse tege-
mine ning tehtud otsuse väljendamine
käsus. See protsess on leidnud põhjaliku
käsitluse kindral Reek'i töös „Juhi otsus ja
selle kujunemine.“ Käesolevais „Juhendites“
(§ 33) on püütud lühidalt kokku võtta selle
protsessi peajooni. Kuivõrra antud redaktsioon
on õnnestunud, näitab muidugi tegelik õppe-
töö, mille kogemustel võib sisse viia tarvilikke
korrektiive.

Ohvitseride poolt iseseisvalt lahendatavate
ülesannete suhtes (§§ 39—43) on juhitud erilist
tähelepanu ülesannete läbiarutamisele.
Läbiarutamisel on suur kasvataja ja õpetaja
tähtsus, mispärast tööde juhataja seda tegevust
peab tarviliselt ette valmistama ja sarnaselt
läbi viima, et ta tõesti suudaks anda soovitud
tagajärgi. Läbiarutamise ettevalmistuseks on
kõige pealt ohvitseride tööde läbivaatamine —
tehtud vigadega tutvumine, nende kokku-
võtmine ja liigitamine. Teiseks õppuste juha-
taja peab valmistama ette oma lahenduse,
mille ta pärast läbiarutamist esitab ohvitseri-
dele. Kuidas ohvitseride poolt tehtud vigu
töodes ära märkida, on muidugi tööde juhataja
isiklik asi. Kuid sealjuures tuleb küll hoiduda
(§ 41) mitmekordsetest pealekirjutus-
test, mitmesuguste küsimise- ja õhkamise-
märkide asetamisest töödele, mis viimase

lõpuks niivõrra kirjuks võib teha, et sealt enam midagi aru ei saa. Niisugune „parandustöö“, mida meil siiski vahel on harrastatud, kasu asemel võib ainult kahju juua.

Tööde läbiarutamine jaguneb üldiseks ja individuaalseks. „Juhendites“ (§ 42) on eriliselt alla kriipsutatud need nõuded, millele peab vastama läbiarutamine, et ta võiks anda positiivseid tagajärgi. Kõige kahjulikum on pealiskaudne läbiarutamine, mille illustreerimiseks olgu siinkohal toodud

järgmine klassikaline ütetus ühe õppuste juhataja poolt.

Õpilaste-ohvitseride iseseisvaid taktikalisi töid klassis läbi vaadates, nimetatud juhataja tähendab:

„Minule kõige rohkem meeldib ilus skeem.“

Tööde läbiarutamine piirduski ilusa skeemi allakirjutamisega. Niisugune õppetöö ei õpeta, vaid demoraliseerib. Parem paar põhjalikult läbi arutatud õppetööd kui kümme-kond pealiskaudseid.

A. T.

Lühike ülevaade Poola sõjaväest*).

Sõjaväe juhatus.

Poola sõjaväe kõrgemaks juhiks on Vabariigi president. Riigikaitse ja sõjalise ettevalmistuse küsimuste uurimiseks ja lahendamiseks on asutatud sõjanõukogu. Sõjanõukogu liikmeteks on: sõjaminister, kindralstaabi ülem, sõjaväeliikide ja sõjakoolide peainspektorid ja vabariigi presidendi poolt määratud kindralid. Sõjanõukogu otsused riigikaitse ja sõjalise ettevalmistuse küsimustes on sõjaministrile sunnuslikud.

Sõjaministeerium koosneb: kindralstaabist, sõjaväe administratiivjuhatusest, kontrolöride korpusest, ministri kabinetist, 10. valitsusest, armee, väeliikide ja sõjakoolide inspektoridest, sõjaväe vaimulikkude asutusest ja mereväe juhatusest.

Kindralstaap lahendab küsimusi relvastatud jõudude organisatsiooni, mobilisatsiooni, väljaõppe, sõjaliste teadete kogumise, sõjalise ühenduse ja side ning isikliku koosseisu alal. Nende küsimuste järele koosneb kindralstaap 5 büroost.

Sõjaväe administratiivjuhatuse alla kuulub sõjaliste jõudude siseelu, varustamise ja sõjaväe eelarve küsimused.

Kontrolöride korpus toimib sõjaväe majanduse ja rahaasjanduse järelevalvet.

Ministri kabinet esindab sõjaministeeriumi väljaspool ja on vahelülis sõjaministeeriumi ja tsiviil võimude ning parlamendi vahel.

Valitsusi on kümme: I — jalaväe, II — ratsaväe, III — kahurväe, V — tehniliste vägede, VI — ehituse, VII — intendandi, VIII — tervishoiu, IX — kohtu ja X — sõjatööstuse.

Sõjaväe inspektoreid on arvult 5. Nad toimivad sõjaväe väljaõppe järelevalvet. Peale neid on veel kahurväe, ratsaväe ja sõjakoolide inspektorid. Inspektoritel puudub täidesaatev võim. Kokkuhoidmise mõttes on mõned inspektori kohad likvideerimisel. Kavatsetakse likvideerida ka iseseisvad ratsaväe ja kahur-

väe inspektorid. Jääks vaid ratsaväe ja kahurväe valitsused.

Sõjaväe vaimulikud hoolitsevad sõjaväe vaimlise seisukorra eest.

Mereväe juhatuse alla kuuluvad küsimused, mis on seotud laevastikuga ja merega.

Poola vabariik on jaotatud sõjalises mõttes 10 korpuse ringkonda: I korpuse ringkond asukohaga Varssavis, II — Ljublinis, III — Grodno, IV — Lodzis, V — Krakowis, VI — Lvovis, VII — Posnanis, VIII — Tornis, IX — Brestis ja X — Pržemyšlis. Iga korpuse ringkonna eesotsas seisab kindral, korpuse ülem, kellele alluvad kõik tema rajoonis asuvad väeosad. Samuti alluvad temale administratiivselt kõik sõjalised asutused, koolid ja sõjaväelased, kes asuvad tema ringkonnas. Korpuse ülemaal on oma staap.

Väeüksused.

Poola sõjavägi koosneb rahuajal 28 jalaväe diviisist, 2 mäediviisist, 4 ratsaväe diviisist ja 5 üksikust ratsaväe brigaadist.

Jalaväe ja mäe diviisi koosseis on: staap, diviisi jalaväe juhatus, 3 jalaväe rügementi ja 1 välikahurväe rügement. Ratsaväe diviisi koosseis on: staap, 3 brigaadi ja 2 ratsa rügementi ja 2 ratsa kahurväe gruppi. Ratsa brigaad koosneb: staabist, 3 ratsa rügemendist ja 1 ratsa kahurväe grupist.

Väeliigid.

Jalaväge on 84 rügementi ja 6 mäeküttide rügementi. Jalaväe rügemendi koosseis on: siderühm, pioneer rühm ja 3 jalaväe pataljoni. Jalaväe pataljoni koosseis on: 3 jalaväe kompaniid, 1 raske-kuulipildujate kompanii ja 1 jalaväe saaterelvade rühm. Igal rügemendil on oma varustuse ja tervishoiu teenistused ja rügemendi voor.

Tanke on 1 rügement, mis koosneb 3 pataljoni ja 3 kompaniid, side rühmast ja tankide pargist.

*) Rahvasteliidu poolt avaldatud andmete põhjal.

Ratsaväge on 40 rügementi. Ratsa rügemendi koosseis on: 4 lahinguskadroni, 1 tagavara eskadron, 1 raske-kuulipilduja eskadron ja 1 side rühm. Eskadron koosneb 4 rühmast.

Kahurväge on: 30 välikahurväge rügementi, 10 rasket välikahurväge rügementi, 1 mäekahurväge rügement, 1 raske-kahurväge rügement, 1 õhukaitse-kahurväge rügement, 13 ratsa-kahurväge gruppi, 10 iseseisvat õhukaitse patareid ja 5 kahurväge kompaniid. Välikahurväge rügement koosneb 3 grupist ja side rühmast. Välikahurväge grupp koosneb 3 patareist.

Tehnilisi vägesid on: 10 sapööride rügementi, 2 raudtee sapööride rügementi, 2 side rügementi, 1 raadiotelegraafi rügement, 10 auto gruppi, 1 elektrotehniline pataljon ja 1 silla pataljon.

Lennuväge on 6 lennurügementi ja 1 aerostaatide pataljon. Lennurügement koosneb 2—4 grupist ja 2 eskadrilli, tagavaraeskadrillist, lennupargist, fotograafi rühmast ja side rühmast.

Abiväelikeidest on: vooriväed, sanitarväed ja sandarmid.

Sõjaväe-teenistus.

Poolas on maksev üldine sunduslik sõjaväe-teenistus. Teenistus jaguneb kolme ossa: teenistus alalises väes, reservis ja maakaitseväes. Alalises väes kestab teenistus 2 aastat ja ratsa ning ratsa-kahurväes 2 aastat 1 kuu. Tege-likult on viimastel aastatel peetud mehi tegevas teenistuses 18 kuud ja mõnes kõrvalteenistuses, nagu voori vägedes, ainult 12 kuud. Sõjaväe-teenistusse kutsutakse 21-aastaseid noori. Teenistus reservis algab peale teenistust alalises väes ja kestab 40 aasta vanaduseni. Teenistus maakaitseväes kestab 50 aasta vanaduseni.

Arvuliselt oli Poola sõjavägi 1925 aasta lõpul järgmine:

Ohvitseride:

Marssaleid	1
Kindraleid	167
Kolonele	623
Kolonel-leitnante	1.044
Majoreid	2.255
Kapteneid	5.732
Leitnante	7.615
N.-leitnante	835
	<hr/>
	18.292 ohvitseri.

Allohvitsere 38.248

Sõdureid 213.746

Üldse kokku 270.286 sõjameest.

Sel aastal on kavatsus sõjaväge 10.000 mehe võrra vähendada.

Ohvitseride palgad on kõrgemad kui Eestis. Poola kompaniülem saab umbes 20.000—22.000 E. marka kuus.

Poola laevastik koosneb praegu 2 kahurpaadist ja 6 torpeedopaadist.

Sõjaline väljaõpe.

Sõdurite väljaõpe sünnib ajateenistuse kestvusel väeosades. Reserv-allohvitsereide väljaõpe sünnib reserv-allohvitsereide kursustel, väeosades. Igas rügemendis on sarnane kursus, mis kestab 3—6 kuu, väeliigi järgi.

Reserv-ohvitseride valmistatakse ette aspirantide koolides, mille kursus kestab 6 kuud. Aspirantide kursustele komandeeritakse vastava haridusega noormehi, kes teeninud 18 kuud tegevas väes.

Üleajateenijaid-allohvitsere valmistatakse ette erilistes koolides, mille kursus kestab 5—10 kuuni, väeliigi järgi. Üleajateenijate allohvitsereide koolidesse võivad astuda reserv-allohvitsereide kursuste lõpetajad, vähemalt kaprali auastmes. Allohvitseri kooli lõpetaja peab tegema lepingu vähemalt 3 aasta peale.

Aktiiv-ohvitseride ettevalmistuseks on sõjakoolid 2-aastase kursusega. Ainult inseneriväe koolis on 3-aastane kursus ja sõjaväe sanitar-koolis 5-aastane kursus.

Kõrgemat sõjalist haridust annavad: kõrgem sõjakool ja kõrgem intendantide kool.

Kehalise kasvatus peale pannakse suurt rõhku Poola sõjaväes. Vastavate instruktore ettevalmistuseks on asutatud sõjaväe võimlemise ja spordi kool. Igas korpuse ringkonnas on ametis vanem sõjaväe spordiinstruktor ja igas väeosas on eriline kehalise kasvatus ohvitser.

Iga aasta korraldatakse spordi- ja laskevõistlused kogu sõjaväes. On välja kujunenud mõned traditsioonilised võistlused, mille tagajärgi ootab sõjavägi suure põnevusega iga aasta. Näend on laskekomanode võistlused (ohvitseridele ja sõduritele eraldi ja koos), viievõistlused ja jalgpallivõistlused.

Piirivalve.

Sõjaväe juure võib lugeda Poola piirivalve korpust. Selle arvuline koosseis on 17.694 meest ja on organiseeritud sõjaväe eeskujul endistest sõjaväelastest. Piirivalve korpuse ülemaal on samad õigused kui harilikul korpuse ülemaal. Tal on oma staap.

Sõjalise iseloomuga organisatsioonid ja noorsoo sõjaline ettevalmistus.

Sõjaväe kõrval tegutseb Poolas rida organisatioone, millede eesmärk on riigi julgeoleku kindlustamine. Tähtsam neist on Poola kütide liit „Zwionżek Strzelecki“. Selle liikmeteks on endised sõjaväelased. Kütide keskjuhatuse asub Varssavis. Kütide liidul on umbes 250.000 aktiiv ja 100.000 passiiv liiget. Viimasel ajal suunib kütide liit kogu oma tähelepanu noorsoo sõjalisele ettevalmistusele. Selle eesmärgiga võetakse vastu liitu noori 18 a. vanadusest peale. Juba praegu käib liidust läbi umbes

Poola ratsaväe rügementide esindajad vürst Poniatovski mälestussamba avamisel Varssavis, vürst Poniatovski aegses vormis.

60% Poola 18-aastaseid noori. Küttide liidu sõsarharudena tegutsevad „noorte küttide salgad“. Neisse võetakse vastu noori 16—18 a. vanaduseni. Küttide liidu peastaap koosneb: staabi ülemast, sõjalise ettevalmistuse ülemast, organiseerimise osakonna ülemast ja kehalise kasvatususe ning spordiosakonna ülemast. Peastaap muretsseb liidule sõjalise väljaõppe instruktoreid. Poola valitsus toetab küttide liitu rahaliselt. Sõjamineisteriumi igaaastases eelarves on reserveeritud kindel summa küttidele. Relvad saab liit sõjamineisteriumilt.

Poola maa-ala on liidu suhtes jaotatud 10 kütiringkonda. Iga ringkonna eesotsas seisab üks sõjalise väljaõppe juht. Ringkond jaguneb rajoonidesse (obvodi). Praegu on 120 kütirajooni. Rajoonid jagunevad osakondadesse. Administratiivselt on iga kütiringkond täiesti iseseisev ja selle eesotsas seisab valitud juht. Rajoonid on sisemises elus iseseisvad. Noored, kes on sooritanud kütiliidus sõjalise ettevalmistuse, saavad tegevas sõjaväes soodustusi. Tulevikus kavatakse küttide liit suurendada oma organisatsiooni kuni 1 miljoni liikmeni.

Noorsoo sõjalise ettevalmistuse kursus kestab umbes 3—5 kuud, seejuures peetakse õppusi 2 korda nädalas. Läbi minnakse noorsõduri õppeprogramm. Suurimat tähelepanu pööratakse laskeharjutustele.

Noorsoo sõjalist ettevalmistust teostab veel „Sokol“ ja „Młodzież Polska“ organisatsioonid. Neisse kuuluvad peaaegselt nooremad poisid. Instruktoriteks on õpetajad — endised sõjaväelased ja võimlemisõpetajad. Neis organisatsioones on ka tüdrukute osad.

Iga aasta korraldab küttide liit suuri ülemaalisi laske- ja rännakvõistlusi. Neist võtavad osa iga aasta üle 2.000 võistleja. Rännakvõistlus korraldatakse Krakowi ja Keltsi linnade vahel, umbes 127 km teel. See on ajalooline tee Poola sõjaväele. Seda teed sammus kord esimene vabatahtlik kompanii Venemaa vastu. Rännak sünnib 13-mehelistes gruppides, täies lahinguvarustuses. Möödunud aastal oli rännakul 1.000 osavõtjat.

Poola sõjakirjandus.

Poola sõjakirjandusest ta suuruse tõttu võime vaadelda ainult üht, „sõjalist ajakirjandust“. Poola sõjaline ajakirjandus on noor. Kuni Poola viimase vabandussõjani oli see keelatud Poola vallutajate poolt. Praeguses Poolas on riigikaitse huvid esimesel kohal ja seepärast areneb sõjakirjandus väga jõudsasti. Tähtsamad sõjalised ajakirjad on: „Bellona“ — iga-kuune teaduslik sõjaasjanduse ajakiri, mis ilmub Varssavis sõjateaduste akadeemia väljandel. Selle ajakirja ümber on koondunud kõik aktiivsemad Poola kindralstaabi ohvitserid. „Bellona“ püüab valgustada Poola sõjaväe

strateegilisi, taktikalisi ja organisatsioonilisi küsimusi. Tas ilmuvad kirjutused ka välismaade sõjavägedest. „Bellona“ informeerib oma lugejaid kõikide maade uueima sõjakirjanduse üle. Selleks on igal numbril eriline lisa „Komunikat bibliograficzny“, mida toimetab Poola „sõjaväe keskraamatukogu“.

„Przegląd Artyleryjski“ — „Kahurväe ülevaade“ on igakuune kahurväe eriorgan. Ilmub Varssavis. Selle ümber on koondunud Poola kahurväelased.

„Saper i Inzynier Wojskowy“ — igakuine inseneriväe ajakiri. Ilmub Varssavis.

„Lekarz Wojskowy“ — igakuine ajakiri, mis on pühendatud sõjalise arstiteadusele ja tervishoiule.

„Żołnierz Polski“ — „Poola sõdur“ — ilmub nädalas kord. See ajakiri on määratud sõdurkonnale ja on üks loetavamaid Poola sõjaväes.

„Polska Zbrojna“ — „Poola sõjavägi“ — on päevaleht. See on määratud ohvitseridele ja allohvitseridele. Ta kaastöölisteks on peaaegaliselt ohvitserid. Leht valgustab ja kaitsab Poola sõjaväe huvisid.

„Strzelec“ — „Kütt“ — ilmub nädalas kord küttide liidu väljaandel. Käsitleb peaaegaliselt rahvusliku julgeoleku, rahva sõjalise ettevalmistuse ja noorsoo sõjalise ettevalmistuse küsimusi. Sel aastal kavatakse seda ajakirja suurendada ja 2 korda nädalas välja anda.

Peale neid tähtsamaid ajakirju, mis ilmuvad Varssavis, on veel rida sõjalisi ajakirju, mis ilmuvad kohtadel.

Sellest lühikesest ülevaatest on näha, et Poola sõjavägi on tugevam ja moodsam sõjavägi Ida-Euroopa serval. Veel selgub suur huvi Poola seltskonnas riigikaitse küsimuste vastu.

R. M.

Karskuspüha puhul.

Kol-leitn. A. Traksmanni ettekanne Tallinna garnisoni „Sõdurite Kodus“ 1. V. 27.

Lugupeetud sõdurid!

Täna meie kaitsevägi ja kaitseleit koos seltskonnaga pühitseb maipüha.

Looduses maikuu tähendab kevade algust, tähendab arkamist uuele elule. Loodus virgub talveunest, algab uus, kihav elu nurmeil, väljadel, metsades.

Seepärast 1. mai on kujunenud uue elu sümboliks ka rahvaste elus.

Esimene mai on tööpüha!

Esimest maid pühitsetakse pidulikult igalpool, kus rahvaste elus on lõõnud läbi uued põhimõtted — demokraatlikkus ja üheõigussikkus.

Käesoleval aastal Eestis 1. mai on omandanud erilise tähtsuse — ka meie kaitseväes. Sest tänane päev on kuulutatud Karskuspühaks.

Miks pühitseme karskuspüha?

Eks ole ju endast mõistetav — karske ja kaine olla! Kas ei ole terve loodus — taime- ja loomariik karske. Kas ei ela rahvad, keda ei ole veel puudutanud kultuur, kainelt ja karskelt. Eks ole meie isegi, lastena üles kasvades, tundnud ainult karsket ja kainet eluviisi, loomulikult rahuldades neid instinkte, mis on tarvilikud isikliku elu alalhoidmiseks.

Seegaloomulik, normaalne seisukord looduses — inimene kaasa arvatud — on kainus ja karskus — ainult sel teel suudame rahuldada oma eluinstinkte.

Kuid meie näeme igal sammul, et kultuurinimene on kaldunud kõrvale sellest, mis loomulik.

Kultuurinimeses on tekkinud tarvidus joovastuda, ja et ta seda ei suuda saavutada loomulikkude abinõudega, siis ta on hakanud tarvitama mürkained — alkoholi, tubakat, oopiumi, kokaiini jne.

Milleks joovastub inimene?

Igapäevane elu on hall ja üksluine.

Igapäevane elu oma raskustega sageli muljub maha tugevamagi mehe: tekib tüdimus, mida hetkekski tahetakse unustada — alkoholi hõlmas.

Elus elatakse üle ka rõõmsaid silmapilke. Tuleb ette pidupäevi — sünni-, aasta- ja nimepäevi, mida tahetakse mälestada pidulikkusega. Pidulikkus on täielikum, kui on valitsemas ülev meeoleolu, ja seda saavutatakse jällegi kõige hõlpsamalt joovastavate ainete tarvitamisega.

Täiskasvanud kultuurinimese tundeilm on nüristunud. Ta ei suuda joojada ega rõõmu tunda loomulikest nähtustest — laulu, muusika, mängude ja teiste loomulikkude lõbustuste kõrvale peavad astuma mürkained.

On ju tõsi, et teeme vahet joodiku ja parajuslase vahel — kes alkoholi tarvitab ainult vahetevahel. Joodikut põlatakse, kuid paras tarvitamine ei ärata meis mingit tähelepanu.

Ometi praegu eesti rahvas kulutab kuni 2 miljardit alkoholi peale ja kuni 1 miljard tubaka peale. Need summad rahvamajanduslikult on mahavisatud raha. See kapital loovale tööle rakendatud võiks kiiresti tõsta paremale järjele meie majanduselu.

Ka kaitseväes tarvitatakse alkoholi, kuigi rahuaja oludes oleme sammumas kindlasti kainenemise poole, võrreldes sellega, mis oli sõja ajal. Sõjaaja raskused ja vintsutused, ülespiitsutatud närvilikkus ja tundelikkus ühenduses kalduvusega elada tänase päevale — kõik see löi soodsa pinna joobumise kirgede levinemisele. On rõõmustav nähtus, et oleme vabanemas neist liialdusist, sest oleme kõik veendunud, et ainult kaine sõjavägi suudab seista oma raskete ülesannete kõrgusel.

Vabadussõja ajal oli juhtumisi, kus kommunistid oma väeosad täis jootsid ja neid siis joobnult sundisid meile kallale tungima.

Joobnult inimene kaotab isikliku ohutunde ja läheb sellepärast lausa kas või kuulipilduja otsa.

Nii sündiski.

Narva lõpulahingutes meie kaitse-positiivse ründasid täisjoodetud inimeste parved. Ja tagajärjed: võitlusväljad täitusid vaenlase surnukehadega, nagu seda näinud oleme fotodelgi. Joobnud sõdur ja juht ei kõlba võitlusse.

Joobnud võitleja ei tunne küll isiklikku ohtu ja tormab sellepärast meeletult edasi, kuid ta kaotab ühtlasi oma mõistuse ja võime orienteeruda olukorras ning langeb paratamatult ohvriks vaenlase kuulile.

Ainult kaine võitleja võib võita lahingus. Võitleja peab olema kaine, et vastast jälgida, teda tulega tabada, maastikku

kasutada, oma juhi käske ja korraldusi mõista ning neid täpselt täita.

Ja isikliku ohu tunne — kuidas kõrvaldada seda? Selleks ei jää muud jõudu vastu seada, kui vankumatu kohusetunne, kindel teadmine, et ma pean täitma oma ülesande ühenduses distsipliiniga sisse kasvatatud harjumusega seda teha kiirelt ja täpselt.

Ainult kaine sõjavägi jääb truuks oma kohustele!

Seepärast, sõdurid, harjuge juba rahuajal kainelt mõtlema, kainelt elu- ja teenistus-raskustele silmi vaatama, neid võitma püsiva, järjekindla tööga. Mitte püüda unustada ohtu ja raskusi, vaid neile julgelt silmi vaadata ja kõrvaldada, pannes kaalule terve oma jõu.

Tõsi, inimesed on nõrgad. Meie ei saa korraga täiskarskust maksmata panna kaitseväes. Kuid meie tahame sinna poole püüda, sellele ideaalile läheneda, tahame igapäevaga muutuda ikka kainemaks ja karskemaks oma igapäevases elus ja ka pidulikkudel puhkudel.

Karskuspühad on verstepostideks selle suure võitluse teele, mida inimsugu peab — karskusaate nimel.

Seepärast, sõdurid, tänast päeva meelestage erilisel.

Siit lahkudes viige endaga kaasa töötus, et tahate ikka kained olla oma elus, ikka kainelt tegutseda teenistuses ja oma isiklikus elus.

Elagu kainelt mõtlej ja tegutsev kaitseväge, eesotsas oma juhtidega!

Saksamaa idapiiri kindlustuste küsimus vahekorras Poolaga.

Versailles rahulepingu järele on sakslastele lubatud nende ida- ja lõunapiiri ääres olevad kindlustused alles jätta, võimaldades nende konversatsiooni „praeguses seisukorras“ — „dans son état actuel“, mida aga sakslased on püüdnud tõlgitseda oma kasuks ja hoopis Versailles rahulepingu mõistele vastupidiselt. See küsimus on leidnud Poola ajakirjanduse veergudel lähemat valgustamist nagu kolonel Gasirowski „Polska Zbronjas“ 13., 14. ja 15. jaanuaril, kindral Michelis „Rzeczpospolita“ 15. I, prantsuse kindral de Cugnac „Messenger Polonais“ ja keegi end. saksa ohvitser „Baltische Presses“.

1919 a. kuni 1. I. 1927 a. on sakslased oma idapiiride ääres üldse 88 uut kindlustustööd teinud. Need kindlustustööd on grupeeritud järgm. rajoonides: Ida-Preisimaal — kindluste Königsberg ja Lötzeni ümber ja Saksa-Poola ning Saksa-Tšehhoslovakkia piiride ääres Kystrini ja Glogau kindluste ümber. Erilist tähelepanu on pühendatud Königsbergi ja Kyst-rini kindlustele.

Kindlustustööd on seisnud peaaegselt:

1) Suure hulga maaaluste blindaažide valmistamises, kusjuures need blindaažid kujutavad raudbetoonist blokhause, millede seinte paksus 2—3 mtr ja kõrgus 6 mtr;

2) taktikaliselt tähtsates punktides üksikute raudbetoon blokhaused ülesseadmisel ühes betoneeritud raske-klp. padudega;

3) raudbetoon platvormide ülesseadmisel raskekahurväe tarvis.

Asjatundjate inseneride ja tehnikute arvates on need kindlustused kõige modernimad, mis ka raskekahurväe tulele suudavad vastu panna ja mis tehniliselt ideaalselt ehitatud ja sisse seatud, olles varustatud telefoni-telegrahvi võrguga, elektrivalgustusega, veevärgiga jne.

Et saada selget ettekujutust Saksa idapiiriäärsest kindlustustest, tuleks peatuda iga kindluse juures eraldi.

Königsbergis on uued kindlustused 13—14 km endisest kindluse fortide vööst (mis 6—7 km kauguses ja 43 km ulatuses linna ümbritsevad) lõuna ja lõuna-ida poole Demje ning Frishini jõgede liinile välja viidud. Uuesti on kindlustatud rajoon 20 km ulatuses Gollau-Schönwiese-Steinbeck kuni Pregeli jõeni. Üldse on selles rajoonis kindlaks tehtud 52 uut kindlustuse iseloomuga ehitust.

Lötzeni fordis (Masurides) on kindlaks tehtud 15 sarnast blindaaži ja klp. raudbetoon blokhausi ning oletatakse, et neid selles rajoonis veel rohkemgi on.

Kystrinis, Oderi jõel, on uued kindlustused välja viidud 35 km ulatusel endisest fortide liinist ligi 20 km võrra lõuna-ida poole, moodustades seega oma ulatuse poolest lõpmata suure „tête de ponti“ ja manööverimiseks ideaalse „places d'armes'i“.

Glogau, ida poole Oderi jõest, mis varemalt oli vähema tähtsusega „tête de pont“, on suudetud uute kindlustuste abil muuta suureks „places d'armes'iks“ millel 15 klm sügavuses 3 liini kindlustusi ligi 35 km ulatuses rindel. Esimene fortide liin (Alt-Driebitz—Gurthen) on Poola piirist kaugel vaevalt 15 km.

Prantsuse kindral de Cugnac jõuab otsusele, et nii taktikaliselt kui ka strateegiliselt on kõik need kindlustused puht offensiiv iseloomuga, „kui teatud ettevalmistatud operatsiooni baasid, milledest Saksa sõjavägi, niipea kui kontsentratsioon läbi on viidud, kallal- tungi hõlpsasti võib välja arendada järgnevatel suunades:

Königsbergist ja Lötzenist arvatavasti. Byalastoki sihis ja Kystrinist ja Glogaust — mõlemat Varta jõe kallast mööda, üle Poznani ja Kališzi Varssavi peale. Kindral de Cugnac näeb siin Schlieffeni plaani ettevalmistust.

Huvitusetat pole ka ära märkida „Baltische Presse“ saksa ohvitseri sulest ilmunud artiklit, milles muuseas puudutatud ka Königsbergi ja Danzigi koridori küsimusi. Autor jõuab otsusele, et Saksa sõjaväe juhatus pole Königsbergi kindlust ei idast ega läänest kindlustanud, sest ta arvestavat:

- 1) Leeduga kui sillaga ühendusteedel Venega,
- 2) sõja lahtipuhkemisel idanaabrite vastu — kiire Danzigi koridori vallutamiseks Danzigi aktiivsel kaasabil.

Operatsioonide lahtipuhkemisel Poola vastu arvestab nim. Saksa ohvitser Saksa sõjaväe kaitsega läänes, Glogau—Kystrini liinil ja selle kindlustatud liini taga kontsentreeritud Saksa armee manööverimisega pehema tiivaga ühendamiseks Ida-Preisimaal opereeriva armee ja siis mõlemate ühendatud armeede pealetungiga Varssavile ja Poola sõjaväe surumisega Vene, Ukraina ja Tšhoslovakkia piiridele. Samuti leiab ta, et Saksamaal paljud soovivad sõda Poolaga, sõja lahtipuhkemise usuvad ja sellest rohkesti igalpool juttu tehakse.

Ilmasõjast tuntud Vene kindral Michaelis, päras-tine Poola sõjaministri abi, on „Rzeczpospolitas“

käsitlenud Saksa kindlustuste küsimust sel kujul, et sakslased kirjeldust ära kasutasid ja mõned kindral Michaelise väidetest omaks tunnistasid. Poolale läänest lähenevast hädahohust kõneledes leiab kindr. Michaelis, et Königsbergi ideaalselt kindlustatud rajooni tähtsus Saksa pealetungi korral osutub siiski minimaalseks — väide, millega päri ei saa olla.

Sakslaste väiteid kindlustuste defensiiv iseloomu kohta on raske ümber lükata, sest kindlused on tööpoolest ju määratud mõne tähtsa punkti või teatud rajooni kaitseks. Kui aga lähemalt peatuda nende kindlustuste asukohtade, nende ulatuse ja süsteemi juures, siis võib jõuda otsusele, et nende ülesandeks mitte ainult strateegiliselt tähtsate punktide, liinide või rajoonide kaitse, s. o. ainult defensiiv otstarve pole, vaid et need kindlustused kujutavad tugevaid ja tähtsaid operatsiooni baase, mis Saksa kõrgemale väejuhatusele võimaldavad kontsentreerida suuremaid väekoondusi. (Königsbergi—Lötzeni kindlustused mahutavad ligi 50.000 suuruse garnisoni). Kuigi Ida-Preisimaa Danzigi koridori tõttu muust Saksa riigist on eraldatud ja sõjaalgal sakslased kohe selle vallutamist ei suuda teostada, ei tohi unustada, et meretee kuni Pillau kindlustatud meresadamani sakslaste käes on, mis neile võimaldab juure vedada Königsbergi tarvilise arvu reserve ja sõjamaterjali. Ideaalselt kindlustatud Masuri järvede süsteem ühes Lötzeni kindlustustega aitab paraliseerida kõige vähemate jõududega igat kallaletungi ja võimaldab sakslastele Ida-Preisimaal sõjavägede koondamist läbi viia täiesti normaalselt ja teostada selle armee kogumist Poolale hädahohkutes rajoonides — kas tegutsemiseks Byalastoki, Varssavi suunas või jälle Poznanis—Pomeranis opereeriva Poola armee parema tiiva vastu.

Kui vaadelda Kystrini—Frankfurt (Oderi jõe ääres)—Glogau kindlustuste süsteemi, siis näeme, et see kindlustuste liin aitab kaitsta peaaegu poolde kogu Saksa idapiirist ja Saksa armeel siin, kõites poolakaid nõrkade jõududega selle liini külge, avaneb võimalus oma peajõududega manöövereerida ja tegutseda kas omal paremal või vasakul tiival (kumbagil ligi 150 km ulatusega maaribal). Sellest seisukohast vaadatuna peab Saksa idapiiräärsete kindlustuste süsteemi muidugi tunnistama offensiivseks ja Poola vastu sihituks.

Allveelaevad.

H. Kahu.

(Lõpp).

III. Av-laevade tüübid. Kuigi av-laevade tüübi valikul peamääräjaks on ta peale pandud ülesanded, ei või siin siiski möödupuud tarvitada, mis teiste sõjalaevade juures. Kui, näiteks, lahingulaeva, ristleja või torpeedopaatide ehitamisel eeskätt silmas pidada tuleb arvatava vaenlase vastavaid tüüpe ning neist tugevamat üksust püütakse ehitada, on av-laeva juures see võrdlemisi tähtsusetat, ja seda just tema erilise võitlusviisi, seisukoha ning mitmesuguste eesmärkide tõttu. Pole ju veepalne võitlus av-laevade ühegi teise sõjalaevaga soodus, kuna all vee viibides nad talle pea võrdset hädahohkud on. Kui ülesanne av-laeva tüübi määramisel siiski tähtis on, siis just oma tegevuspiirkonna mõttes. Sellest välja minnes võiksime jagada praeguseid av-laevu kolme suurte gruppi:

- 1) rannakaitse av-laevad, 2) av-laevad tegutsemiseks suurel-merel, 3) suured av-laevad.

1. Rannakaitse av-laeva minimaal suuruseks sõjaajal oli 260 tn., näiteks UB paadid, mis Flandria rannal kaunis tagajärjekalt tegutsesid. Siiski osutus see tüüp laiemaulatusega ranniku kaitsele väheseks, ja praegusel ajal peab moodne rannakaitse av-laev, et rahuldada nii tegevuspiirkonna kui ka tarviliku kiiruse ja mereomaduste nõudeid, vähemalt 400 tn. suur olema. Tegelikult ulatub ka nende suurus praegu 400—600 tn. (pealvee). Kiirus harilikult $\frac{13-16}{9-11}$ slm., relv. — üks 3" või 4" kahur ja keskmiselt 4 torp. toru. Sarnane av-laev võib tegutseda tervel Euroopa rannikul, jäädes merele kuni kolm nädalat. Kõig-

moodsamad sarnased on praegu Prantsusmaal ehitusel olevad „Sirene“ kl. (12), millede veeväljasurve 600 tn. Eriti palju ehitati neid (veidi vähemad) 1916—19 a. Ameerikas (ligi 50).

2. Rannakaitse av-laeva kõrval on selgelt välja arenenud veel teine tüüp av-laevu, millised on määratud tegutsema igasugu vetes. Vastavalt oma suuremale tegevusrajoonile peavad nad omama ka suurema pealvee kiiruse, paremad ruumid mugavamate elutingimuste võimaldamiseks (sest teenistus av-laevas on võrdlemisi raske) ja suurema kütteinete tagavara ning paremad mereomadused. Kõik see nõuab palju suuremat veeväljasurvet, keskmiselt praegu 800—1100 tn. (pealvee). Viimasel ajal minnakse sest piirist isegi üle, näiteks Prantsuse „Souffleur“ kl. (käis mõõdunud

suvel Tallinnas) on $\frac{1150}{1440}$ tn. Samuti ehitab ka Jaapan

praegu üle 20 av-laeva, veeväljasurvega $\frac{1200}{1500}$ tn.,

millede tegevuse raadius ulatub 16.000 miilini. Sarnane suur tegevuspiirkond (mis suure kütteinete tagavara tõttu ongi veeväljasurve D suurendamise põhjuseks) on Jaapanile tarvilik selleks, et nende av-laevad võiks ilma kütteinete tagavara täiendamata Ameerika randa kollitada.

Vaadeldes Prantsuse av-laevu torkab silma nende erilisel tugev relvastus, harilikult 8—10 trp. t., kuna teiste riikide vastavatel klassidel see ainult 4—8 on. Seda võimaldab prantslastele nende vähem tegevuspiirkond (maks. 7—8000 miili), mis omakorda tingit geograafilisest asendist. Kiirus on sarnase tüüpi juures keskmiselt $\frac{16-18}{10}$ slm.; erandina tuleks aga nimetada Ameerika S-kl., kus allvee kiirus tunduvalt suurem — 11—12 slm., mille tagajärjel pealvee kiirus 14—16 slm. on langenud.

3. Kuna eelmised kaks av-laevade tüüpi juba enam-vähem kindlasti välja on kujunenud, siis ei saa seda suurte (mõtlen siin 1500—3000 tn. veeväljasurvega av-laevu, millised praegu tegelikult olemas) av-laevade kohta mitte ütelda. Siin on kõik alles katsete ja otsimiste ajajärgus. Tähtsamaks eesmärgiks siin on av-laev, mis võiks tegutseda laevastikuga ühes. Siin on algtingimuseks suur kiirus, sest lahingulaevad teevad praegu 22—25 slm. Et sarnast kiirust anda näit. 2000—2200 tn. av-laevale, on tarvis vähemalt 10.000—12.000 HJ. Kuna seni suuremad av-laevade Diesel-mootorid kõige rohkem 3600 HJ. suudavad anda, siis pole seda küsimust siinemaale veel suudetud lahendada. Teine raskus sarnaste av-laevade tarvitamisel lahingus seisab selles, et nad oma suuruse tõttu õige viletsasti manööverdavad; eriti teeb siin peavalu stabiliteedi küsimus sukeldumise juures.

Tüübiline näide sarnaste av-laevade kohta on eelpool nimetatud Inglise K-kl. D: — $\frac{1910-2175}{2600-2815}$;

V — $\frac{23,5-24}{9-9,5}$; mas. — $\frac{10.000}{1400}$ HJ. Need on seni kõige kiiremad av-laevad ilmas. Nende jõuallikateks on auruturbiinid (peale selle veel 800 HJ. Diesel-mootor, mille abil veepeale tõustes võiks kohe edasi

liikuma hakata, kuna aurumasinad käimapanemiseks hulk aega tarvitavad). See tüüp on aga, nagu üks Inglise av-laevade juht Ilmasõjas — adm. Hall — tähendab, neile alatiseks mureallikaks olnud. Väga komplitseeritud masinate sisseaad nõudis piinlikku täpsust nendega ümberkäimises, kuid siiski juhtus nendega sageli õnnetsi. Kuuldavasti jäetavat nad varsti kõrvale.

Peale inglaste on ka ameeriklased algust teinud n. n. „laevastiku av-laevade“ ehitamisega. Nende V 1—3 kl. (3 tk. valmis) on küll veidi vähema kiirusega kui Inglise oma — 21 slm., kuid selle eest Diesel-mootoritega — kokku 6500 HJ. 9 slm. allvee kiirus on võrdne K-kl-le; selle eest muretsevad 1700 HJ. elektromootorid.

Tehtud proovisõitude, eriti manööverdamise mõtets olevat nendega kuuldavasti võrdlemisi häid tagajärgi saadud, ja 1925 a. 1-sel mail pandi kiil V 4-le, milline nii mahu kui ka kiiruse poolest veel suurem tulevat. Ühtlasi saavat V 4 esimeseks miinipanijaks-av-laevaks Am. Ühisriikides.

Kolmandaks on asunud Prantsusmaa kahe $\frac{2400}{3000}$ tn. av-laeva ehitamisele, kuid lähemaid andmeid viimaste („Vengeur“ ja „Redoutable“) kohta pole teada.

Laevastiku av-laevade kõrval tuleks nimetada veel av-ristlejaid, millised sõjaajal suurt kõmu sünnitasid, ning milliseid, nagu teame, kõige enne hakkas ehitama Saksamaa. Nende juures on peatingimuseks suur tegevuspiirkond, mille tõttu neil harilikult kiirus väikene on, et rohkem kütteinete kaasa võtta. Näit. eespool nimetatud „Deutschland“-kl. Tõiseks peab sarnane laev ka tugevasti relvastatud ja soomustatud olema, sest oma peatülesande — kaapersõja — täitmisel tuleb tal tihti tugevasti relvastatud kaubalaevadega võitluse astuda. Praegu omab ainult Inglismaa ühe sarnase av-ristleja (ka prantslastel on mõned sakslastelt ülevõetud), see on nende X 1; oma $\frac{2820}{3660}$ tn. veeväljasurvega on ta praegu suurim

av-laev ilmas. X 1, mis alles hiljuti valmis sai, on ehitatud õieti katseks ja lähemaid andmeid tema kohta pole. Arvatakse siiski, et ta kiirus 20 slm. ümber olevat; samuti, kuulduste järele, olevat ta relvastatud peale torpeedode veel 4 või 6 140—160 mm kahuriga kahes soomustornis. Edasijärvaks jõuks Diesel-mootorid, millede suurus teadmata.

Kolmandaks võiks veel mainida, et viimasel aja poolehoidu on leidnud kavatsus ehitada suuri ja kiireid av-miinipanijaid (näit. Ameerika V 4). Kuna miinisõjas ootamatuse printsiipi suurima tähtsusega on, peab av-laeva pidama ideaalseks miinipanijaks, sest oma nägematuse tõttu ja suurema tegevusraadiusega kui ühelgi teisel laeval võib ta vaenlast ka ta kõige kaugemates vetes tillatada (näit. Ameerika Jaapani rannikul).

IV. küsimust, milline tähtsus on av-laeval teiste sõja-, eriti lahingulaevade kõrval, ning kas üks neist teist mitte välja ei suru, on peale sõja tihti käsitletud. Ikka on aga jõutud otsusele, et av-laev kunagi valit-

sevaks merejõuks ei tõuse, küll aga esineda võib laevastiku tarvilise osana. Nii arutas juba 1922 a. Inglise „Institution of Naval Architects“ seda küsimust. Kui av-laeva poolehoidjad alguses oma lemmiku peale suuri lootusi panid, siis oli see ainult entusiasm, mis uute relvade tarvitamisele võtmise juures ikka ilmsiks on tulnud. Alati on aga leitud neile ka vastuabinõusid ja ikka selgub, et nad küll teistega koos väga kasulikkudeks osutuvad, ükski aga võimetud on midagi otsustama. Nii oli ka av-laev alguses suure lahingulaevale kaunis hädaohtlik, kuid varsti leiti vastuabinõusid, ning olgugi et praegu modern-lahingulaev tunduva % oma kaalust peab ohverdama kaitseks allvee pealetungi vastu, on see ka tagajärgi andnud, mis lubavad ütelda, et lahingulaeva praegu täiesti võimalik on av-laeva vastu kaitsta. Seda tõendavad ka viimased kogemused Ilmasõjast. Lahingulaev aga on ja jääb iga laevastiku selgrooks, kuna av-laev peab sellega töötama koos.

Samale arvamisele on jõudnud ka prantslased. Av-laevastikul üksinda ei või olla edu ei sõjaga kauvalaevade vastu, sest ikka leitakse neile vastuabinõusid. Ta ülesanne on aga rannakaitse, kus ta kooskõlas rannakindlustuste ja õhuväega kui mitte just igat kallaletungi ära hoida ei suuda, siiski aga õige suuri takistusi võib valmistada.

Rannakaitse kui av-laeva peatülesande peale vaatavad ka ameeriklased, kes arvavad, et neil oma pikka rannikut lahingulaevade abil võimata on kaitsta; av-laevad võivad siin aga väga suurt abi pakkuda. Eriti arvesse tuleb võtta aga nende odavust, näiteks läheb 100.000 tn. av-laevastiku ülalpidamine maksma ainult 6.000.000 dollarit.

V. Av-laevade ehituse arendamisel tuleb suuruse mõttes ära võtta kaks väga tähtsat põhitingimust: 1) stabiliteedi küsimus ja 2) liikumapaneva jõu küsimus. Eriti tähtis on stabiliteedi küsimus, sest senisel

viisil on väga raske saada küllaldast tasakaalu relvaste suurendamise korral, mis nõuab suurte raskuste paigutamist laevadekki. Väga tähtis on aga ka liikumapaneva jõu küsimus. Ideaaliks oleks siin ühise jõuallika leidmine nii peal- kui allvee sõidu tarvis, sest praegu läheb ligi $\frac{1}{3}$ av-laeva kaalust masinate peale. Kui raskes seisukorras av-laev ses mõttes on, selgub järgmistest arvudest. Masinate sisseseade kaal ühe H. J. peale on kerge-ristlejate juures — 20,8 kg, torpeedopaatide paatide juures — 12,3 kg, kuid av-laeva juures on sisseseade kaal pealvee sõiduks keskm. 45 kg H.J. peale ja allvee sõiduks (akkumulaatorid ja elektromootorid) isegi üle 100 kg. Pealegi on seni Diesel-mootorite suurus võrdlemisi piiratud. Viimasel ajal on kuulda, et Prantsuse laevastiku tarvis ehitusel olevat kuni 7000 H. J. Sulzer-mootorid. Vaatamata kõigist raskustest on siiski mitmes riigis projekteeritud suuri tuleviku av-laevu. Tähelepanu väärivaina võiks neist nimetada tuntud Saksa laevaehit. ins. prof. Flammi poolt valmistatud projekte 7.067 tn. av-ristleja ja 7.734 tn. av-miinipanija kohta, millised Jaapan ära olevat ostnud. Stabiliteedi küsimuse olevat prof. Flamm õnnelikult lahendanud av-laevale erilise kuju andmisega. Suuri lootusi pannakse eriti miinipanija peale, milline võivat 1000 miini a 1 tn. kaasa võtta ja nendega kuude kaupa merel viibida.

Peale Flammi olevat Ameerika mere departement valmistanud projektid 20.000 tn. av-lahingulaeva tarvis; samuti omavat Itaalia 4 varianti projekte av-lahingulaevade jaoks, millede veeväljasurve 21.000—23.000 tn., kiirus 16 — 20 sim. Lahemaid andmeid nende fantastiliste kavatsuste kohta pole muidugi avaldatud.

Arvesse võttes av-laevade senist kiiret arenemist, võib siin kindlasti loota uusi üllatusi. Tehnika igatahes teeb praegu väga palju tegemist av-laevade arendamise küsimusega, ja seda vähemalt ei saa ükski konverents ära keelata.

Soome vabadusvõitlus.

(Järg.)

III.

Eelmistes artiklites on kirjeldatud Soome vabadusvõitlus enne Ilmasõda ja jäägriliikumine sõja ajal. Mõlemad neist liikumistest on iseloomustavad. Esimene oma visaduse ja teine oma julguse ning — Suur-Vene seisukohalt vaadatuna — oma äraandlikkuse poolest. Et aga sündmustele mitte ette jõuda, tuleb nüüd peatuda Soome ajaloos vast ehk kõige põnevama ajajärgu juures, ja nimelt — Vene revolutsioonist kuni Soome kodusõjani. Tol perioodil elas Soome läbi oma suurima sisemise kaose, siis sõlmiti tähtsamad salajased lepingud Soome ja Saksa vahel, siis sai Soome Saksalt suuremal määral relvu, siis kujunes ka seisukord Soomes niisuguseks, et kodusõda — vabadussõda — möödapääsmatuks sai.

Kuni 1901 aastani oli Soomes umbes 18.000 relvastatud meest. Neist oli 6.000 soomlasi ja ligikaudu

kaks korda nii palju venelasi. Soome väeosad saadeti (1901—04 a.) siis laiali ja hakati õnnistama „rahutut piirimaad“ Vene vägede juuresaatmisega. Varsti täitusid endiste soome vägede kasarmud „rüsadest“. Lisaks senistele, nüüd juba suurendatud garnisonidele asutati Tammisaare, Lahte ja Kouvolasse uued garnisonid. Vähe veel sellest: Tvärminesse hakati ehitama sõjasadamat, mis pidi võrduma Tallinnale. Ilmasõja algul arvati Soomes olevate Vene vägede arvu 40.000 mehe peale. See näitab kui vähe Vene Soomet usaldas — olgugi, et Soome maksis Venele iga aasta 20 miljonit kuldmarka „kaitse“ eest.

Ilmasõja lahtipuhkemise järele muutus seisukord veelgi hullemaks. Nüüd ujutati Soome Vene vägedega üle. Ahvenasaared kindlustati. Soomelahe suu täideti miinidega. Vene Baltimere laevastiku suurem osa toodi Kroonlinnast Helsingi. Suomenlinna (Svea-

borg) varustati kaugelaskes-kahuritega, mis pidid koos Naissaare ja Aegna kindlustustega mereteed Peterburi kaitsma. Ja kõike seda tegema sundis kartus, et Saksa või ta liitlasena vast ka Rootsi ühes tungivad Soome ja, ühinedes seal soomlastega, sealt edasi Peterburi peale. Oleks Soome olnud lojaalne Vene vastu, siis oleks ta võinud temale Ilmasõjas anda 300—400.000 meest, nüüd pidi aga Vene pidama umbes sama palju või vast rohkemgi meest Soome pinnal, soomlaste „aisade vahel“ hoidmiseks. Soome venestamise politika tasus nüüd enese, asjaolu mida Bobrikovid — Plehved—Stolõpinid polnud omal ajal osanud, võinud aimatagi!

Kui suur oli 1915—16 aa. Vene vägede arv Soomes, pole täpselt teada. On kõneldud miljonist, isegi kahest miljonist mehest. See on muidugi liialdus. Soome vabadussõja sõjaväelise komitee andmetel oli Soomes septembrikuul 1917 a. Vene väge umbes 125.000 meest, peale selle sõjalaevastik ja garnisonid siin-seal. Viiburis asus 42. armeekorpuse staap, millele allusid Soomesse asetatud väeosad. Viimaste hulgas oli m. s. ka 106. jalaväediviis, mille staap asus Tampere. Selle diviisi koosseisu kuulus 4 jalaväe rügementi (421. Tsarskojeselo, 422. Kolpino, 423. Luuga ja 424. Tšudskij) ning eri-väeosad. Diviis sai hiljem kuulsaks Soome kodusõjast osavõtu tõttu. Helsingis ja osalt Baltimail oli sama armeekorpuse 128. diviisi Siis oli Soomes veel mitu brigaadi ratsa- ja kahuväge, 32, 33, 34, 328, 367, 391 družinad jalaväge, Viiburi garnisoniks 2 kindluse jalaväe rügementi, Soomelinnas sama palju, Helsingis 113, 114, 155 ja 116 jalaväe rügementid, mis kuulusid 20. armeekorpuse ja 29. jalaväediviisi koosseisu, sapõõre, lenn väge jne.

Turu-Ahvena kindlustatud rajoonis oli üks kütirügement, 3. Balti ratsarügement, Ahvena saartel kahurvägi ning pool-ekipaaž ja Turu sadamas laevastik („Ilmjnen“, „Bobr“), 6. miinipaate diviis (4 laeva), miinipaadid „212“ ja „213“, kolm traalerit, diviis mootor-vahipaate, hulk Soomelt võetud laevu jne.

Peale eelpool loetletute oli Venel Soomes veel: kaks kasakatest koosnevat ratsarügementi, piirivalve ratsabrigaad, neli diviisi ratsaväge ja teisi vähemaid väeüksusi. Siis veel sõjalaevastik. Talvel 1917—18 a. oli Vene Baltimere laevastikust Helsingis: 1. sõjalaevade brigaad — 4 soomuslaeva, 2. laevastiku brigaad — 4 soomuslaeva, 1. ristlejate brigaad — 4 ristlejat, 16 Noviku tüübilist kiirristlejat, 28 torpeedo-ristlejat, 20 torpeedo-ristlejat saarestiku jaoks, 50 traalerit, 400 kaaderlaeva, 10 veolaeva, 2 hospitallaeva (neist teine Soomelt võetud „Baltimere päri“ — „Ariadne“) ja siis veel suur hulk vedur-, sõe- jne. laevu, allveepaate, sõjasadam, dokk, arsenal, suured töökojad jne.

Terve selle Soome vetes asuva laevastiku meeste arv ulatus 25—35.000-ni, kuid võis vahest tõusta ka 45.000 meheni. Helsingis olev Vene laevastik oli aga ainult umbes pool ta Baltimere laevastikust, mille koosseisu arvati 70.000 mehe ümber. Tarbekorral, s. o. soomlaste mässu korral või Saksa tungimisel

Soome oleks Vene võinud Kroonlinnast ja Tallinnast saata Soome suurema osa oma laevastikku ja umbes 50—60.000 meest mereväge.

Kõige sellega pidid soomlased arvestama. Ka peale revolutsiooni. Seda tegid ka sakslased, nagu edaspidi selgub. Venelased aga kartsid. Nii annab 106. diviisi ülem kolonel Svjetšnikov juulikuul lõpul 1917 a. Põhja- ja Lääne-Soomes asuvatele Vene väeosadele käsu kõvendada valvet, taganeda rannikult tähtsamate raudteesõlmedeni (Seinäjoki, Riihimäki jne.), luua hea side ranniku sadamatega ja hoiduda tülidest ning lepitada kõik endised tüliküsimused soomlastega. Terve 1917 a. suve ja sügise ootasid venelased sakslaste sissetungi Soome. See aga jäi tulemata.

Mis aga tuli, oli oktoobri (uue kalendri järele novembri) revolutsioon. See oli ka Saksa ettevõtte Vene kallal, milleks Lenin ja Sinovjev „plombeeritud vagunites“ ning hiljem Trotski Venesse saadeti. Saksa oli varem olnud nõus sõlmima ausat rahu, kuid — peale Vene — ei soovitud seda liitlased. Sõda jätkus. Saksa Vene demoraliseerunud vägedele peale ei surunud, „jalutas“ aga kuni Riiani ja jäi ootama kommunistide pääsu võimule. Oli see sündinud, siis algasid hilissügisel Brest-Litovski rahuläbirääkimised. Saksa tahtis sundida Venet alla andma, eraldada temast Ukrainat, võita omale Baltimaad ja alistada Soome enda vasalliks. Kõik see on selgunud hiljem, muuseas ka ühenduses Eesti okupeerimisega ja Soome kodusõjas. Saksa-Soome vahekord on üldiselt selgunud aga ainult osaliselt.

Kuid, nagu juba varem tähendatud, rajasid soomlased oma vabaduslootused Saksa abi peale. Jäägreid saadeti Saksamaale. Neist poleks aga jätkunud nimetamisväärtki löögiväeosaks Soomes olevate Vene vägede vastu. Oli seepärast tarvis tõsta rõhuja vastu võimalikult kogu rahvas. Selleks oli aga vaja täpne plaan ja tegelased. Viimasteks olid osalt jäägrid, keda Saksast Stokholmi ja ka Soome komandeeriti, siis veel aktivistide keskomitee ning endises Soome väes teeninud ohvitseridest koosnev sõjaväelaste komitee. Viimane valmistas Stokholmis kava rahva üleskihtamiseks vabadusvõitluse. Juhiks ja kava kokkuseadjaks oli kolonel Mexmontan. Tema plaani järele võis Soome, eeldades et Saksa saadab Soome vähemalt kaks armeekorpu, anda neile („peale liha, piima ja või“) abiks umbes 200 endist Soome ohvitseri, 600 ohvitserikandidaati, 50—75.000 liini- ja 25.000 garnisonisõdurit. Maakaitseväge võis kol. Mexmontani kava järele saada 200.000 meest ja soomlastest koosnev 27. Preisi kuninglik jäägripataljon oleks olnud selle uue armee algüksuseks. Siis võiksid soomlased sakslaste sissetungi korral veel oma kätte võtta Soome raudteed, lasta õhku raudteesillad Viiburi-Peterburi liinil, aidata sakslasi Vene vägedelt relvade äravõtmisel.

Kol. Mexmontan oli küll endise Soome keiserliku ihukaitsekaardi, Soome vana sõjaväe „au, ilu ja uhkuse“ viimane komandör, kuid ta plaan ja kavatsused

olid „kabinetitarkus“. Et ta Saksa Stokholmis asu-
vaid agente ei sallinud, vaid tahtis Hindenburgi ja
Ludendorffiga otseühenduses olla (end uue Soome
väe ülemjuhatajaks kujutades), siis sattus ta nii saks-
laste kui ka Soome nooremate aktivistidega vastuollu.
Ja nii jäigi Mexmontan ettevõttest eemale. Seda intriigi
kiirendasid omajagu ka paar eksitust, mis kolonel
Mexmontan tegi.

Kol. Mexmontani kavasse kuulus kõigepealt
jäägripataljoni kodumaale toomine ja Saksast relvade
saamine. Mõlemate küsimuste kohta ongi Saksa väe-
juhatus teinud oma otsused juba augustikuul (1917 a.)
Nii teatab Saksa kindralstaabi poliitilise osakonna ülem
salanõunik von Hülsen 5. augustil Saksa esindajale
Stokholmis, dir. Steinwachsile, et 11. augustil lahkub
Saksa allveelaev Liibavist ja selle peal on komando
Soome jäägreid, kellele ülesandeks sildade õhkulask-
mine Viiburi-Peterburi raudteeliinil ja et allveelaeval
on kaks raadiotelegrafisti Lõuna-Soome jaoks. Sama
kava järele pidi Soome saarestikku ilmuma 20. augustil
suurem veolaev, mis pidi tooma soomlastele relvu ja
hulga jäägreid. Sellele saadetisele oleks järgnenud
teine 8. septembril ja mõni päev hiljem terve jäägripa-
ljon. Nii pidi siis Saksa abi tulema juba vara-sügi-
sel ja veel enne enamlist revolutsiooni. Mispärast see
siiski saatmata jäi, on seni selgumata. Oleks see tulnud,
siis poleks Soomes ka kodusõda tekkinud, vaid oleks
kogu rahvas kui üks mees ühinenud venelaste Soo-
mest minema kihutamiseks. Kuid nähtavasti polnud
seisukord Venes veel Saksale küllalt küps...

Soome rahvale läks see Saksa politika kaunis
palju maksma. Koostöö Saksa kindralstaabi ja Vene
kommunistide vahel kestus. Sealjuures ei või kahjuks
öelda, et Hindenburg ja Ludendorff alati ausalt oleks
toiminud. Viimane neist, näiteks, revideerides Soome
aitamise küsimust leidis, et Soomele on võimalik abi
anda alles siis, kui Saksa on lõplikult Baltimere valit-
seja. Oodati nähtavasti Vene kapituleerumist. See
tuligi Brest-Litovski rahulepinguga, kuid alles järgmi-
sel kevadel, peale 4 kuud kestnud rahuläbirääkimisi.

Kuid vahepeal andis Saksa Soomele siiski abi.
Teatavasti aga mitte enne, kui Soome oli oma saadiku
riiginõunik Edv. Hjelti läbi andnud teatud lubadusi.

Nii sai Soome Saksalt abi. Omalt poolt tasusid
soomlased umbes 650.000 Soome marga suuruses
summas jäägrite kulusid. Muu osa jäi Saksa kanda.
Ka olid Joonas Castrén ja noorte aktivistide juht Kai
Donner juba juulikuul (1917 a.) teinud kokkuleppe, et
Soome saab Saksamaalt, peale jäägrite varustamise,
veel relvu, laskemoona jne. 100.000 mehelse armee
 jaoks. Lepingu täitmine aga, nagu jäägrite Soome
saatminegi, viibis Saksa politika tõttu. Lühikesi
laskeriistu, pomme ja lõhkeaineid saadi — kuid seda
„valget laeva“, mis pidi Soome tooma ka suuremaid
relvu, polnud Soome vetes näha...

See tuli alles oktoobri lõpul. „Equity“ oli ta nimi.
Laadungiks oli 6.500 püssi, 30 kuulipildujat, 500 mau-
serit, 4.500 käsigranaati, kaks miljonit padrunit,
8 mootorratast ja suur hulk lõhkeaineid. Need viidi
Põhja-Soome ja Soome valge armeele, kes seega sai

Saksa allveelaev „U 57“.

*Tõi novembris 1917 a. Soome relvu. Tagasisõidul
Danzigisse hukkus Soomelahe miiniväljadel.*

omad esimesed relvad. Teine laadung toodi Saksa all-
veelaeva „U 57“ -ga Lõuna-Soome saarestikku Loviisa
linna lähedusse. Osa sellest laadungist sattus Kotka
lähedal punaste kätte. „U 57“ ei saanud enam
Saksasse tagasi. Ta jäi kas kinni venelaste võrkudesse
või hukkus miini otsa, kuigi seda kindlasti ei tea.
See oli Saksa esimene ohver Soome „päästmisel“ —
2 ohvitseri ja 21 madrust.

Kolmas sõjariistade laadung, mis Saksast Soome
saadeti, tuli jälle „Equityl“ jõulukuu algul. Laa-
dung oli seekord suur: 25.000 püssi, 50 kuulipildujat,
2.000 pistolit, 6 miljonit padrunit, raadioaparaate jne.
Ainult osa laadungist võidi Soomes puuduliku etteval-
mistuse tõttu vastu võtta, suurem osa viidi aga tagasi
Danzigi. Sakslased pidid nimelt koju ruttama, sest
vaherahu nende ja venelaste vahel algas 8. jõulukuu
päeval. Soome küsimus jäi veel seekord lahtiseks, sest
saadud relvadega ei võinud veel vabadusvõitlust alus-
tada.

Saksa oli — nii kuriooslik kui see ka ei ole —
andnud Soomele abi ka teisel kaudsel teel ja nimelt:

Pärast revolutsiooni tahtis iga vene, soome, poola,
eesti, läti jne. revolutsioneer ja poliitiline pagulane
pöörata tagasi oma kodumaale. Seda soovis aga ka
Saksa, teades, et suurem osa neist maapagulastest
olid sõjavastased. Mida rohkem neid Venes, seda ker-
gem murda Vene vastupanek. Ja nii saadetakse Saksa
valitsuse korraldusel aprillikuul 1917 a. Šveitsist
läbi Saksa, Rootsi ja Soome Venesse kommunistide
tuntud juhid Lenin, Sinovjev ja Radek. Saatjaks
oli „seltsimees“ Platten. Teatavasti on ta šveitslane,
kuid Saksa kindralstaabi teenistuses. See selgub juba
sellest, et kuigi teda Lenini ja teiste saatmisel Tornios

(Soomes) üle piiri ei lastud tulla ühes teiste „seltsimeestega“, olgugi et ta oli selle halekuulsa ekspedit-siooni juht, siiski leiame ta hiljem Riias. Kuid siin anname sõna „Soome Vabadussõja Ajaloole“, kust loeme*).

„—Kuid sõjaväelaste komitee, kes rõõmuga tähele pani, et sakslased soovivad kõvendada koostööd, pidas tähtsaks, et ta esindajal on head ja ajako-hased kutsealised teadmised. Sarnane mees saadigi varsti, sest Riia allaandumisel oli keegi komiteega ühel arvamisel olev kindralstaabi ohvitser kolonel-leitnant Wilhelm Thesleff sattunud sakslaste kätte vangi. Ignatiuse ettepanekul otsustati Saksa vägede ülemjuhatusel garanteerida Thesleffi ustavus ja mõjuda ta vabastamiseks. See sündiski siis, kui Thesleffi oli saatnud Berliini sama isik, kes kevadel oli juhtinud suure kommunistidehulga (Lenin j. t.) sõitu läbi Saksa. Thesleff esines, seni kui iseseisvuse väljakuulutamise talle näokatte kõrvaldamist võimaldas, tundmata kaupmees von Thaleni nimelisena.“

Eelolev tsitaat ja Haritonovi mälestused „Isvetijas“ võimaldavad oletada, et see „sama isik“, kes Riias vangi langenud Vene kolonel Thesleffi soomlastele Berliini abiks viis, polnud keegi muu, kui „seltsimees“ ja praegune kommunist Platten, kes Saksa ülemjuhatusel ülesandel veel suvel 1917 a. Baltimail viibis. Kaudsel viisil tegutses ta siis nii ka Soome vabadusvõitlusele kasuks, sest kol. Thesleff osutus hiljem Soome ohvitseride salaliidule tähtsaks sideks komitee ja Saksa vägede ülemjuhatusel vahel...

Veel rohkem kui Saksa tagasihoidlikkus takistas Soome vabastumispuudeid Soome sisemine seisukord. Revolutsioon Venes oli äratanud lootusi Soome õiguste tagasisaamiseks. Selles ühinesid kõik soomlased. Üksikud unistasid siis veel täielikust iseseisvusest. Ei olnud ka teada millise kaju lõplikult võtab Vene revolutsioon. Ja paljudelegi meeldis mõte võimaluse korral jääda föderatiivse Vene osaks. Suuremaid omavahelisi tülisid revolutsioonile järgnevatel päevil ei olnud. Need tulid alles pärastpoole.

Varem valitud, kuid seni veel kokku kutsumata Eduskunta sai võimaluse koonduda. Enamus — 200 rahvasaadikust 103 — olid sotsiaaldemokraadid. Viimased kartsid, et Venes jääb maksma kodanlus ja tahtsid iga hinnaga ära kasutada soodsat konjunkturi Soome iseseisvuse saavutamiseks. Seda väljendas sotsialistide partei kongress ja seda toonitas ka Eduskunnas sotsialistlik peaminister Oskar Tokoi. Viimase kuulus kõne äratas suurt tähelepanu, sest see, mida aastakümneid oli salaja hautud, toodi nüüd järsult ja vankumata toonil kuuldavale Eduskuuna kõnetoolilt.

Aktivistid olid sotsialistidega ühel arvamisel. „Lahti Venest!“ sai nüüd avalikuks hüüdlauseks. Aga kuidas seda loosungit teostada? Kas kuulutada Soome iseseisvaks ja tarbekorral võidelda Vene vägede vastu, või kaubelda Kerenski valitsuselt autonoomia

ja sel teel tüürida iseseisvuse poole? Eelmise häda-ohüliku teguviisi poolt olid sotsialistid ja aktivistid, viimast teed pooldasid paindlikumad vanasoomlased. Mis välisabise puutus, siis lootsid ühed saada seda Saksalt, teised liitlastelt. Ja nii jagunes Soome rahvas nendes suunades vaenulikkudesse laagritesse.

Suurimaks tüliõunaks sai küsimus: kes kinnitab nüüd Soome Eduskuuna poolt vastu võetud seadused, s. o. kes kasutab seda võimu, mis oli varem Vene tsaaril Soome suurvürstina?

Sotsialistid ja aktivistid seletasid, et tsaari langemisega jäi Soome ilma valitsejate ja et valitseja võim on siirdunud rahvale ja selle edustajale — Eduskunnale. Eduskunnal on nii siis õigus välja anda seadusi ja panna neid maksma. Niikaua aga kuni vahekord Venega pole täielikult selgunud, tuleb Eduskunna otsustest formaalselt teatada Vene Ajutisele Valitsusele. Ainult teatada.

Selle seisukoha vastu oli jälle osa soomlasi, kes — ühes venelastega — seletasid, et nii kaua kui Soomele pole valitud uut valitsejat, on Soome ülemaks võimuks siiski Vene Asutav Kogu ja enne selle kokkutulemist Ajutine Valitsus. Need kaks voolu pörkasid Eduskunnas kokku, kus enamuse pooldas sotsialistide lähtekohta. Eduskunta võttis vastu seaduse, millega ta end kuulutas ülemaks võimuks Soome sisemistes asjades.

Vahekord Venega oli suve kestel halvenenud, kuid eelpool mainitud seadusega, mis võrdus osalisele iseseisvaks kuulutusele, muutus see väga teravaks. Kerenski oli kevadel Helsingis suudelnud Tokoit, nüüd oli ta aga Soome vaenlane. Kui Eduskunta juulis võttis mainitud seaduse vastu ja sellega, vaenlaste arvates, ignoreeris Ajutise Valitsuse võimu, siis saatis Kerenski Soome Eduskunna laiali ja määras uued valimised. See tegu oli eht-tsaarilik ja haavas väga sügavalt Soome rahvast. Kuigi üks osa Soome kodanlust siiski rõõmustas, sest oli ju laialisaadetud Eduskunna enamuse sotsialistlik. Uute valimiste läbi aga loodeti saavutada kodanlist enamust.

Valimised olid oktoobris ja soov täitus. Kodanlised erakonnad koondusid ja said enamuse, kuigi väikese. Sotsialiste nihutas see kaotus aga järjest pahemale. Kui nende nõudmisi Eduskunnas vastu ei võetud, siis andsid nad kuulsa „Meie nõuame“ ultimaatumi, ja kui ka selles esitatud nõudmisi ei täidetud, korraldasid nad novembris üldstreigi, mis kestis nädalapäevad.

Streigi survele andiski kodanlus järele, kuid selle kestel oli tehtud hulk veretegusid, mis suurendasid vaenu rahvakihtide vahel ja aitasid luua seda verejanulikkust, mis hiljem iseloomustus tekkinud kodusõda.

Iseseisvuse arendamisel saadi siiski samm edasi — viimane samm. Senikaua kui Kerenski kodanline valitsus püsis tüüri ja patustas Soome vastu, olid sotsialistid Soome täielise ja järsu Venest lahtiloomise tulisemad poolehoidjad. Kodanlus selle vastu tahtis tingida ja toetuda Vene kodanliste elementide

*) Kõide I, lhk. 281—282.

peale. Kui aga kommunistid Venes novembris võimule pääsesid, siis vahetusid osad Soomes täiesti vastupidisteks. Nüüd polnud kodanlistel enam Venest midagi head loota, kuna sotsialistid aga teisel arvamusel olid. Nüüd muutus kodanlus vahekorra järsult katkestamise pooldajaks, kuna sotsialistid tahtsid selleks välja tingida Vene nõusolekut. Siiski saadi nii kaugele, et

6. jõulukuul päeval 1917 a. Soome Eduskunta hääle-
enamusega vastu võttis deklaratsiooni, millega Soome
end kuulutas iseseisvaks vabariigiks.

Soome oli nüüd vaba, kuid — kuidas reageerib
selle peale Vene valitsus ja Vene Soomes olev
ligi 200.000 meheline sõjavägi?

(Järgneb.)

A. V.

Nüüdisaja sõjaväe-raamatukogud*).

Läinud aastal ilmus Varssavis Poola sõjaväe keskraamatukogu juhataja dr. Marijan Lodönsky sulest Poola sõjateadlaste seltsi moraalsel toetusel ja väljaandel põhjalikum töö modernsõjaväe raamatukogude üle.

Autor on oma ülesande võtnud programmiliselt. Teadlikuna raamatukogu tegelasena süvenenud sõjaväeraamatukogude olulisemasse põhiküsimusse, on ta oma uurimuste ning töekspidamiste üle esitanud rea reaalseid ettepanekuid. Kuna ettepanekud on kogemuste toetatud, toome nende üldsuste pärast siinkohal dr. Lodönsky teosest lühikese kokkuvõtte. Meie organiseerimise staadiumis seisvate sõjaväeraamatukogude juhid võivad siit omandada mõningaidki õpiseid, seda enam, et kirjutuses käsitletakse aktuaalsemaid päevaküsimusi, puudutavaid kõikide maade sõjaväe raamatukoguasutusi ja bibliofiile.

Sõjaväe-raamatukogude tähtsus.

A. Sõjaväelastele.

Et sõjaväe ülesanded peavad põhjenema tõsis-
tele teaduslikkudele töödele, sellest vajadus hästi
varustada vastavaid asutusi sõjateadusliku produkt-
siooniga. Mitte ainult sõdurite sõjaline väljaõpe,
vaid ka nende moraalne kasvatus tarvitab allikat,
kust sõdur ja allohvitser võiks leida ammutusi endi
teadmiste rikastamiseks, süvendades ka endis kodaniku
kohustustunnet. Kuna sõjavägi koosneb üldiselt kogu
riigi kodanikest, siis loomulikult juhid püüdku luua
selline seisukord, et iga kodanik saaks kursis olla sõja-
väe organisatsiooni ja ülesannetega. Leidub sõjaväe-
laste hulgas koguni neid, kes täie innuga pühenduvad
sõjateadusele, siis juhid ning juhtivad asutused on
kohustatud neile seks võimalusi soodustama.

B. Sõjaväe raamatukogude tähtsus teaduslikes
töödes ja rahvahariduse levitamises.

Metoodiline literatuur (prof. Delbrück, kol.-ltn. Toumes ja poola sõjakirjanik Kukliel) väidab, et sõjaajalugu just sõjaajast peale on võitnud tähtsama koha poliitilises ajaloo. Teaduslikku õhkkonda kui tähtsusega õpingut edendavat faktorit sõjaväeliste õpetööde juures võivad soodustada just hästi korraldatud sõjaväe-raamatukogud. Need oleks varustatud seda küsimust kõige täiemal määral käsitleva kirjandusega, eriliste ülevaadetega, bibliograafiliste repertuaaridega ning töö avitamise-abinõudega. Teadus-

meeste ning sõjaväeliste õpetlasringide koostöö mää-
rab uurimistöole teatava teadusliku suuna, kooskõlas-
tades teoreetilisi oletusi tegelikkude andmetega.

Sõjaväe-raamatukogud omavad ka kaaluva tähtsuse
rahvahariduse keskkohatadena. Teenistuskohuslased
ühes rivi ja sõjaväelise siseõppusega võtavad läbi ka
konspektiivse kursuse kodaniku kasvatuses — vaim-
likes, poliitilises ning sotsiaalses mõttes. Nii moodus-
tavad sõjaväe-raamatukogud allika, kust õpetav per-
sonaal ammutab õpiseid ja õppijad — abinõusid saa-
dud teadmiste täiendamiseks.

Sõjavägede paigutamise süsteem tervel territo-
riumil tingib sageli tarviduse väeosi paigutada kauge-
matesse maanurkadesse. Sääll saavad väeüksuste
raamatukogud eriti vajaliksiks sõdureile ja, — nagu
autor Poola oludes arvab, — kultuuri keskkohatadeks
madalalal kultuuripinnal seisvatele provintsi-elanik-
kudele.

C. Sv.-raamatukogud raamatukogude üldise
organiseerimise ülesandel.

Kõik teaduslikud raamatukogud on viimase ajani
sõjaväe-raamatukogude vastu olnud ükskõiksed. Üldteaduslikud raamatukogud ei omanud usaldust sv.-raamatukogude juhtide vastu ning neil puudus ka tarviline huvi; sõjaväe juhid aga ei soodustanud teaduslikkude ringide ligipääsu sv.-raamatukogudesse.

Ülikoolide raamatukogud ülikooli sõja(väe) ajaloo
õpetööle ülesandel pidid ohverdama suuri summasid
tööde ja dokumentide muretsemiseks Sv.-raamatu-
kogudes on aga seesugune materjal täiuslikult esitatud
ning võib uskuda, et ülikooli jõud igasuguste tööde
jaoks siit täielikke materjale saavad. Kõnelemata
tehnilistest õpetöödest ja ülevaadetest ning täielikkudest
kaartide kogudest, sisaldavad sv.-raamatukogud
laialdast kirjandust poliitilise ajaloo, arstiteaduse õigus-
teaduse, tehniliste teaduste j. t. üle. Nii võivad sv.-
raamatukogud ka sellest küljest üldteaduslikkude ra-
amatukogude ülesannet kergendada, võimaldades neil
kui mitte esimeste, siis vähemalt teiste eksemplaride
ostmisest loobuda. Teatavasti aga peavad üldteadus-
likud raamatukogud koguni puudulikkude summadega
opereerima, nii et ikka selgemana osutub tarvidus
raamatukogude vaheliste kokkulepete järele, millest
oleneb igasuguseid aineid käsitlevate raamatute ostu

*) Poola sõjaväe keskraamatukogu juhataja kol.-leitn. Dr. Marijan Lodönsky järele.

majanduslik jaotus. Niisugune tegevus on juba väga häid tagajärgi andnud ning eri—peamiselt sõjaväeraamatukogude — väärtust tõstnud.

Sõjaväeraamatukogude praegune seisukord.

Raske on praegu saada ülevaadet sõjaväeraamatukogude organiseerimise seisukorrast üksikutes maa-ees, kuna puudub igasugune seda ainet käsitlev kirjandus. Üldistel raamatukogudel puudub huvi selle vastu, mis sõjaväes sündis, ja sõjaväelased omalt poolt ei tundnud tarvidust huvi äratada. Meil puuduvad sarnased informaatid kui „Index Generalis“ või „Minerva“, millised toovad andmeid kõige vähemategi seltskondliku iseloomuga kodanliste raamatukogude kohta. Ainuke, kus mõningaid sõjaväeraamatukogusid puudutavaid teateid avaldatakse, on „Bibliograafiline teataja“ („Komunikat bibliograficzny“). See kirjutatakse Poolas sõjaväe keskraamatukogu väljaandel Varssavis. Selle „Teataja“ kroonika toob iga-aasta teateid igasuguste riikide sõjaväe tähtsamate raamatukogude üle. Nimetatud ajakirja informatsioon pole täpne, kuid küllalt usaldusväärne. Seni on seal avaldusi leidnud Inglismaa, Itaalia, Ameerika-Ühisriikide, Belgia, Rumeenia, Läti, Eesti, Soome, Saksa, Jaapani, Tšehho-Slovakkia, Ungari, Rootsi ja Venemaa sõjaväeraamatukogud.

„Bibliograafilise teataja“ andmetel võime järeldada järgmist:

Suuremate erinevustega üksikasjus, sõjaväeraamatukogude koosseis vastab mitmesugustes riikides sõjaväe territoriaalsele jaotusele ja organiseerimisele. Iga riigi pealinnas on vähemalt üks sõjaväe-keskraamatukogu, milline rikkamana ja paremini varustatud koguna on tööatelljeeks sõjaväe teaduslikkudele asutustele ning kõrgematele juhtidele. Iga niisugune raamatukogu omab ka üldteaduslikku kirjandust.

Teine raamatukogude grupp koosneb provintsi-ogudest (korpuste, diviiside, rügementide jne.), erilise iseloomuga — peamiselt ohvitseridele määratud.

Kolmas — koosneb rügementide üksuste raamatukogudest, millistel rohkem rahvariduslik tähtsus. Peale selle igal maal on asutatud veel sõjakoolide ja ohvitseridekogude raamatukogud.

Pea sõjaväe teaduslikud raamatukogud sisaldavad juba üksi umbes 4.000.000 köidet ja ligikaudu 600.000 kaarti, lisamata siia mitmekordselt suurema provintsi rahvariduslikkude kogude arvestuse.

Kuid see tähtsusega teaduslik kapital pole küllalt ekspuaterimist leidnud. Õpetlaste üldisele massile nagu polekski sv.-raamatukogusid, sest nende raamatukogude kättesaadavust takistavad kõikisugused sõjaväes maksivad korrad ja määrused.

Tähtsamaiks põhjusteks siia juure tuleb veel lugeda sv.-raamatukogude halb, ebateadlik juhtimine, mis sv.-raamatukogude tähtsust üldises teaduslikus töös vähendab.

Sv.-raamatukogude teaduslik tulevik.

Pole tarvet kõnelda sv. üksuste raamatukogudest, millised kohanévad sõdurite nõudmistele. Autor pühen-

dab seepärast mõningaid arvamisi sv. teaduslikkude kogude arenemise suunale.

Raamatute kogumine ei sünnita veel raamatukogu. Raamatukogu on teaduslik ateljee, kus kõik jõud pühendatud tarvitaja-töötaja huvidele, kus aja kokkuhoidmiseks ja lugeja soovide täpsemaks rahuldamiseks käsitletakse tehnilisi kergendusi, kus bibliograafiline informatsioon on töötaja käsutuses. See elustab raamatukogude organisatsiooni ning kooskõlastab ka materjaalseid suhteid raamatukogu vaimlise ülesandega.

Sv.-raamatukogud üldiselt pole selleni seisukorrani jõudnud. Praegused kogud on lihtsalt raamatute laod, enamikus lugemistoad ja raamatute väljajagamise kohad, harva aga päris teaduslikud raamatukogud.

Sv.-raamatukogude reorganiseerimine teaduslikkudeks kogudeks on iseenesest aja küsimus; see on nõuetav ettepanek, millise realiseerimine peab olema ette nähtud täpselt ja kindlas kavas.

Nii siis sv.-raamatukogude arenemine teaduslikkudeks kogudeks ümbermoodustamise sihis teostub autori arvates kõikide elementide kooskõlastamise abil. Need olulised uuendused peaksid avalduma sõjaväe juhtide sellekohastes abinõudes ja ka eraraamatukogude kohanemises sellele uuele seisukorrale.

1) Sv. juhid peaksid uuesti omi vahakordi sõjaväeraamatukogude suhtes revideerima, 2) teadusmeeste üldine mass peaks saama juurepääsu sõjaväeraamatukogudesse, 3) muutuma peaksid sõjaväe ning teiste teaduslikkude raamatukogude vahekorrad ja 4) sv.-raamatukogud peavad üldteaduslikkude raamatukogude nõudmistele kohanema.

A. Sv. juhtide suhe sv.-raamatukogudega.

Juhid peavad veenduma sv.-raamatukogude teaduslikus tähtsuses sõjaväe moraalsel ning puhtsõjanduslikul kasvatusel. Raamatukogud rühivad vaid ühe sihi poole — sõjaväe väärtuse tõstmisele.

Päämine nõue on, et sv. juhid võtaksid tarvitusele järgmised abinõud, mis sv. teaduslikkude raamatukogude üldist arenemist kindlustavad:

1. Tõstma raamatute valikut ja kogude korraldamist, soodustades raamatute kättesaamist;

raamatukoguruumid olgu lugejale ligipääsetavad üleilgsete formaalsusteta — pääsetähed, sunduslikud kaardid jne.;

kogusse pääsmise lubade väljaandmise õigus antagu direktorile, kes toetub määrusele, millise eeskirjad on kooskõlastatud teaduse huvidega, sealjuures aga mitte asutuse autoriteeti ja raamatute puutumatust kompromiteerivalt.

2. Raamatukogude käsutuses olgu rahalised allikad.

3. Raamatukogusid kindlustada hästi ette valmistatud ning küllaldase personaaliga.

Sv. keskraamatukogus olgu vähemalt üks juhataja, kolm raamatukoguhoidjat, kuus koguhoidja abi ja üks sekretär. Teised raamatukogud peaks koosseisus pidama ühe juhataja, ühe raamatukoguhoidja, kaks abi ja ühe sekretäri.

4. Kindlustada raamatukogudele uuemaid tehnilisi installatsioone ja

5. kindlustada raamatukogudele täielik iseseisvus läbikäimistes oma või välismaa eraraamatukogudega.

B. Läbikäimised üldteaduslike ja sv.-raamatukogude vahel.

Teaduslikud kui ka majanduslikud põhjused, millest ülalpool jutt oli, nõuavad sv. ja üldteaduslike eraraamatukogude vahel hea vahekorra jaluleseadmist. Vastastiku usaldus peab väljenduma järgmistes abinõudes:

a) õigus laenata sv.-raamatukogudele ette nähtud normaalsel tingimustel tarvilikke käsikirju nende kogude lugejate jaoks; b) vastastikune statistiliste andmete, administratsiooni puutuvate märkuste jne. teatamine; c) ühised raamatute ostud, peamiselt aga ajakirjade, lehtede tellimine ning d) sv.-raamatukogusid kutsumine kaastööle kohalikes inventar ja bibliograafilistes töodes. Ühtlasi toimetama teatud tingimustel kahekordsete eksemplaride vahetamist.

C. Uuemad sõjaväe-raamatukogud.

Sv.-raamatukogude asetamine ühele astmele üldiste raamatukogudega paneb esimestele juure rea uusi ülesandeid nii sisemise organisatsiooni kui ka nende kohuste, suhtuvalt üldkogudega, vaatekohalt.

Sv.-keskraamatukogu peab reformeerima oma tegevuse tehnikat, oma kollektiivide käsitlemisvormi

ja avitamistöö abinõude organiseerimist üldiste kogude süsteemi järele. Katalogiseerimine, inventeerimine, lugemistubade organiseerimine peab sündima selliste mudelite eeskujul, millised vastu võetud kõige uuemalt organiseeritud teaduslike raamatukogudes. Sv.-raamatukogud peavad valmis olema andma bibliograafilisi nõuandeid ja neid hanikma üksikute tööjõudude kui ka teaduslike asutuste jaoks. Lõpuks—sv.-raamatukogud peavad kursis seisma üldise kirjanduse ning raamatukogudele pühendatud ajakirjandusega.

Raamatukogude hoidjate liiduga sv.-raamatukogu personaal peab jääma kontakti, silmas pidades oma tähelepanekute ja töö tagajärgede alalist vahetust, kaastööd tööde juures, millised raamatukogude administratsioonid oskavad puudutavad, tööde juures, mis tehtud üldiselt mitmesuguste ringide teaduslike raamatukogude poolt.

Sv.-raamatukogude juhid peavad püsivalt omi erakolleege veendumusele viima suurtest kasudest, mis saavutatakse üheõiguslikul astmel tegutsevate sõjaväe- ja eraraamatukogude kaastööst.

Ning veel üks sv.-raamatukogu tähtsamaid ülesandeid: abiks olema vaimlisse viletsusse sattunud provintsi garnisonidele.

Sv.-raamatukogu asutuste otsekohe väärtuse näitamine teadusele, sõjaväele ja raamatukogude organiseerimise probleemile enesele tõendab, autori arvates, nõudmist aktuaalsust.

Sõjakirjandust.

„Revue militaire française“ nr. 69. —
1. märts 1927.

Artiklis „Ühe jalaväe diviisi (13. diviisi) tegevuse etapid sõjas“ kirjeldab kolonel-leitn. Laure selle diviisi tegevust 1916 a. lahinguis Verdun'ist kuni Somme'ini; kaitselahinguid Fleury-devant-Douaumont'i juures 5.—20. märtsini; Jahure stabiliseerunud sektori vallutamist 23. aprillist kuni 20. juulini; Estrées, Deniécourt'i, Abaincourt'i pealetungi-lahinguid 17. augustist kuni 16. detsembrini. Artikkel pakub hulga huvitavat materjali diviisi-lahingu uurimiseks mitmesugustes modernsõja lahingutingimustes. Kui suurte raskustega on praegusel ajal seotud stabiliseerunud rinde vallutamine, näitavad autori poolt esitatud andmed Somme'i lahingu kohta: 13. diviisi peale tungides 2400 mtr laial rindel, suutis 77 päeva kestnud lahingus edasi nihkuda rinnet 3500 mtr võrra, seejuures ühe km rinde peale tuli: 1608 püssi, 96 granaadipildumise püssi, 96 kerge-kuulip., 43,2 raske-kuulip. 5 saatesuurtükki, 28 kerget 75 m/m kahurit, 12 rasket lühikest kahurit, 12 rasket pikka kahurit, 5 kaevik-kahurit ja 7 lennukit. Kokkuvõttes tähendab autor: „modernsõja diviisi kindral ja ta staap peavad vabanevma iganenud manöövri mõistest, andes talle ta reaalse mõtte — manööver ei sisalda enam skemaatilist jalaväeosa dejärgustamistsügavusse, vaid mitmesuguste väelike tegevuse kooskõlastamise ja ühtlustamise kindlustamist.“ (autori harvendus).

„Sõjakunst. Käesolev ajajärk“ (algus). Kindral F. Ganonge annab strateegilise ülevaate sõjategevusest 1914 — 1918 a. prantsuse rindel ja Makedoonias. Artikli algul väidab autor, et 1870—1871 a. sõjas ei seisnud Prantsuse kindralstaabi ohvitseride korpus oma ülesande kõrgusel. Kõrgema sõjakooli asutamisega 1876 a. kõrvaldati see puudus. Kirjeldades juhtimise raskusi Ilmasõjas, tõendatakse: „Marssal Fochil tuli juhtida 14. armeed, mis koosnes kokku 7 miljonist, kuude rahvusse kuuluvaist isikuist“, kuid kindral Foch nagu Napoleon „uskus kõikvõimsatesse moraalsetesse faktoritesse ja nende üleolekut materjaalsetest faktoritest.“

Kolonel-leitn. Paguet artikkel „Enne sakslaste pealetungi Verdun'ile“ (1. järg) Kirjeldab peaaegselt 72. diviisi positsioonile asumist, vaatluse korraldamist ja kaitsese organiseerimist.

„75 m/m kahuri kasutamine saatesuurtükina“. Kolonel E. Pagezy rea näidete ja isiklike üleelamuste põhjal seab üles järgmised põhimõtted 75 m/m kahuri kasutamiseks saatesuurtükina:

1. varustada saatesuurtükide üksuse juhti analoogilisel patareülemale juhtimisabinõudega;

2. kaasa võtta, kui võimalik, suurem hulk laske-moona — vähendatud laenguga;

3. lähenemine sündigu hüpatega, kõrvale hoides nähtavaist ja kiiret liikumist takistatavaist maalaadest;

4. ootepositsioon valida nii, et ta oleks kaetud ja sarnasel kaugusel eellinist, mis võimaldaks emal hoiduda liikumisest seljatagusesse ja tiibliikumistest;

5. ülesanded valida nii, et nad soovitava aja jooksul annaks tõsiseid tagajärgi;

6. jääda mitte igaveseks ajaks ühele positsioonile; positsiooni vahetada nägematult vaenlasele;

7. maastik saatesuurtükile tegutsemiseks olgu mitte päris kinnine ega ka mitte päris lahtine;

8. positsioonile asumine sündigu varjatult.

Kapten de Gaulle'i näitemäng „Tõrvik'ü“ sündmustik on sõjaväelaste elust. Tegevus sünnib Avesnes'i laagris septembris 1793 a. (Järgneb). Teateid välismaade maa- ja mereväest. Sõjakirjandust.

R. Tok.

Kihutustöö vaenlase sõjaväes.

Nõukogude-Vene sõjanduslik ja poliitiline nädalaleht „Vojennõi vestnik“ toob käesoleva aasta 8. numbris P. Tselmini sulest pealkirja all: „Kogemused polittoöst vaenlase sõjaväes“ huvitava kirjutuse, tuues näiteid peaaegselt kihutustööst, mida venelased püüdsid teha meie vägedes Vabadussõja ajal.

Seda kihutustööd tehti kolmel teel: lendlehtede laotamisega, kirjade saatmisega ja kuulujuttude tekitamisega. Oma ülesandelt oli kihutustöö juhitud vastuhakkamise õhutamiseks, ületulekule ja vennastamisele meelitamiseks, üldse sõjaväe lagundamiseks või jälle ainult teatava lahingulise operatsiooni mõjutamiseks.

Lendlehti trükkis diviisi politjaoskond, andes päevas välja kuni kolm lehte. Punaväelastele soovitati kirjutada kirju Eesti sõduritele, neid kutsudes punaväe poole üle tulema. Kirjade edasitoimetamine sündis kohalikkude elanikkude kaudu.*) Sarnaste kirjade kirjutamise õhutamiseks andsid venelased oma sõduritele lendlehti, nendes ära seletades, kuidas ja millest kirjutada. Kohalikkude elanikkude kaudu laotati enne pealetungi algust kuulujutte laiali, nagu oleks v äga suured väed peale tungimas, et sellega vastast hirmutada ja teda sundida lahingut vastu võtmata jaganoma.

Artiklis on toodud mitu äratõmmet tol ajal välja antud lendlehtedest.

Autor arvab aga nende mõju liig suureks ja oksib, kui ütleb, et meie 5. ja 7. rügemendid lendlehtede mõjul niivõrt lagunesid, et ülemjuhatus oli sunnitud nad Pihkva rindelt Jamburgi alla viima.

Lendlehtede kokkuseadmist ja trükkimist loeb autor kõige kohasemaks korraldada diviisi- või korpusestaabi juures.

A. K.

Läti sõjakirjandus käesoleval aastal.

Endiste aastate eeskujul kannab Läti sõjaväe juhatus ka käesoleval aastal suurt hoolt sõjalise kirjanduse eest. Sõjaväe komandöri staabi väljaandel otsustati endiselt välja anda perioodilist sõjaasjanduse ajakirja „Militaru rakstu krajums“ (sõjakirjanduse kogu) kolonel-leitnant Plensneri toimetusel. Ajakirja kaastöolisteks on koondunud peaaegselt vanemad Läti sõjamehed: kindral Radsinsh, Penike, Gopper, kolonelid Karklinsch, Ramat, Bashko j. t. Nimetatud ajakiri toob peaaegselt väärtuslikke tõlkeid välismaade sõjakirjandusest.

Suurtükiväe inspektori staabi väljaandel ja suurtükiväe inspektori kindral Kalninski toimetusel ilmub kuukiri „Artilerijas Apskats (Suurtükiväe ülevaade)“, mille ümber on koondunud Läti suurtükiväelased. Ajakiri valgustab suurtükiväe taktikat, väljaõpet, laskeasjandust, materjalosa, lõhkeaineid jne.

Tehnilise diviisi väljaandel ilmub perioodiline ajakiri „Tehnikas Apskats“ (Tehniline ülevaade). Ajakiri valgustab küsimusi lennuväe, auto-tankide, side, raudtee liikumise jne. aladelt.

Päevalehena ilmub endiselt „Latvijas Kareivis“ (Läti sõdur). Perioodilise sõjakirjanduse juure võib veel arvata kaitseliidu ajakirja „Aisizargs“ (Kaitseliitlane).

1. Eesti polgu 10. aastapäeva pühitsemine.

25 aprillil s. a. möödus esimese Eesti rahvusliku väeosa — 1. Eesti polgu — asutamisest 10 aastat. Seda tähtpäeva mälestati seltsi „1. Eesti polk“ ja 1917 a. sõjaväeliste organisatsioonide korraldusel rea pidustustega, mis kõigiti hästi õnnestusid.

Tallinnas algasid juubelipidustused juba 24 apr. Kell ½ 10 oli Kaarli kirikus jumalateenistus. Jutlustas haridusminister J. Lattik, altariteenistust toimis õpet. Sommer. Kell 10 algas liturgia-jumalateenistus metropoliit Aleksandri poolt apostliku õigeusu Issanda muutmise kirikus.

Kell ½ 1 päeval pandi 1. Eesti polgu seltsi ja sõjaväeliste organisatsioonide delegatsiooni poolt pärg

*) Eestlased omalt poolt tarvitasid ka seda võtet. Punaväelaste kirjad ei olnud harilikult mingit tagajärge, küll aga eestlaste saatetavatel. Paljudest juhtudest võin tuua ühe näite oma kogemustest.

Asudes Võdra külas, Velikaja jõel, 17 mehelise rühmaga 3 km pikkusel rindel, toimetasin kord kaalikkude elanikkude kaudu kirja üle jõe. Juba järgmisel päeval tuli üle ja andis vangi 50 meheline salk venelasi ühes püssidega, kuulipildujaga ja varustusega.

A. K.

Vabadussõjas langenute hauale Tallinna sõjaväe surnuaial. Pärja asetas hauale kindral A. Tõnisson. Orkester mängis leinakoraali. Omaaegne Eesti sõjaväelaste ülemkomitee esimees K. Päts pöördus lühikesi, kuid süütava kõnega noorte sõjaväelaste poole, soovides eeskujuks võtta neid, kes kõige raskemal ajal kalliks ei pidanud tuua ohvriks oma elu Eesti vabaduse eest.

Õhtupoolikul olid garnisoni ülema korraldusel väeosades aktused: Kõnelesid: mereväe ekipaažis (mere- ja lennuvägi) ja Koplis (Kalevi pataljoni) v.-leitn. G. Lagus, Sõjakoolis — major K. Kirschbaum, „Sõdurite Kodus“ — major H. Tuksam, Ülemiste kasarmutes — hra P. Schneider.

Õhtu kell 7 algas „Eestoonia“ kontsertsaalis kontsert-aktus, kuhu auvõrastena olid palutud Vabariigi Valitsus, Riigikogu juhatus, dipolmaatiline korpus jne. Ka oli hinnata sissepääs võimaldatud 200 Tallinna keskkoolide vanemate klasside õpilasele ja 300 Tallinna garnisonis teenivale sõdurile. Kontsert-aktusel esinesid kõnedega hra Riigivanem, K. Päts, A. Rei, kindralid J. Laidoner, Tõnisson ja Põdder. Kontsert-osas esinesid Tallinna meestelaulu Seltsi

1. Eesti polgu 10. aastapäeva nühitsemine.

Banketist osavõtjad ohvitseride keskkogu kasiinos 25. apr. 1927 a.

koor ja solistid pr. pr. Päts-Jakobson ja Murrik, hr-ad Ots ja Peenemaa. Ettekanded anti edasi raadio teel. Tallinna Naisseltsi nimel andis pr. A. Tõrvand-Teilmann I. ja I. rugemendile, kui I. Eesti polgu järeletulijale üle aadressi, milles lubatud antakse ömmelda rugemendile lipp.

Aktusele järgnes kell 10 öhtul ohvitseride keskkogu kasiinos pidu-öhtu kutsutud külalistele, mis oli ühtlasi ka kasiino hooaja lõpupeoks.

25. apr. kell 8. öhtul oli ohvitseride keskkogu kasiinos bankett I. Eesti polgu ja organisatsioonide tegelastele ja auvõrastele. Banketil loeti ette ka kõik tervitustelegrammid (50 ümber).

Sõjamineistri käsikirja põhjal korraldati kõikides garnisonides väljaspool Tallinnat aktused Eesti 1917/1918 a. rahvusväeosade tähtsuse selgitamiseks, milleks juubelipidustusi korraldava toimkonna poolt olid kõnelejad kohtadele saadetud.

Narvas rääkis „Võitleja“ saalis kahel korral van-leitn. G. Lagus. Mängis I. diviisi orkester. Kõne lõpul mälestati Vabadussõjas langenud kangelasi ja lauldi riigihümni.

Viljandis korraldati aktus „Koidu“ seltsi saalis. Kõneles kolonel-leitn. G. Kirschbaum. Kõne eel ja järele olid muusikalised ettekanded.

Nõmmel pioneer-pataljonis avas aktuse kol-leitn. Grünberg. Kõneles major H. Tuksam. Väeosa laulukoor kandis ette rahvalaule.

Tartus oli aktus korraldatud „Sõdurite kodu“ ruumes. Et kogu garnison ühe korraga kuulama ei pääsnud, siis peeti kaks aktust: kell 9 hom. ja kell 4 p. l.; kõneles A. Simm. Kõnele eeldusid orkestri ettekanded.

Valgas kõneles kell 9 hom. end. Tallinna sõjav. büroo liige J. Saaliste.

Petseris selgitas rahvusväeosade tähtsust major Koern.

Tapal esines soomusrongide rügemendi kino-saalis kõnega end. Peterburi Eesti Sõjaväelaste keskkomitee tegelane P. Schneider.

Rakveres peeti aktus käsitöölise seltsi saalis. Mängis sõjaväe orkester. Kõneles end. Peterburi Eesti sõjaväelaste keskkomitee esimees Th. Käärrik.

Pärnus võtsid juubelipidustused laiemat ulatust ja kujunesid eriti suurejoonelisteks. Pidustusi korraldas erikomisjon, kuhu kuulusid linnapea, maavalitsuse esimees, diviisiülem j. t.

Kell 12 päeval peeti paraad, mille vastu võttis kindral J. Laidoner.

Paraadile järgnes jalutuskäik linnas ja kell 1/2 öhtul kasiinos ühine lõuna-eine kutsututele.

Kell 1/4 algas aktus „Endlas“. Saal oli viimase võimaluseni täitunud inimestega. Avamiskõne ütles pidutoimkonna esimees Markson. Selle järele andis kindral A. Tõnisson ajaloolise ülevaate I. Eesti polgu tegevusest. Järgmisena astus kogu saali kiiduavalduste saatel kõnetooli kindral J. Laidoner, kelle kõne vastu võeti murisevate kiiduavaldustega. Veel kõneles linnapea Kask. Lõpusõna ütles A. Jürvetson, millele järgnes hümn. Aktusel mängis diviisi orkester ja esines Pärnu Seltside ühendatud laulukoor umbes 70 lauljaga. Solistidena esinesid pr. Nõmtak-Clanman, hr. A. Arder ja hra V. Krull j. t. Öhtul kell 9 oli „Endlas“ kontsert-ball. Sissetulek sellest oli määratud ajaloo albumi väljaandmiseks.

1. Eesti polgu juubelpidustused leidsid vastukaja ka Soomes. Helsingi rahvusakadeemias kõneles Eesti rahvusvägede organiseerimisest ja 1. Eesti polgu tähtsusest Eesti iseseisvuse võitluses hra V. Niskanen. Lähemal ajal kõneleb ta sama teemi üle Soome kõrge-
mas sõjakoolis. Ka Soome lehed pühendasid sündmusele pikki kirjeldusi.

Vabariigi Valitsus annetas „1. Eesti polgu“ seltsile polgu ajaloo väljaandmiseks 150.000 marka. Samaks otstarbeks on senini summasid määranud veel Scheel ja kaks Pärnu panka. Kuuldavasti on lähemal ajal nii mõnegi panga poolt veel lisa oodata, mis võimaldab seltsile ammuse kavatsuse teostamist.

*

Rahvusväe 10. a. juubeliaktus Sõjakoolis.

24 s. k. p. tuletati Sõjakoolis aktusega meelde päevi 10 aasta eest, mil koondusid esimesed read meie kodu kaitseks 1. Eesti polku. Kell 3 p. l. kogusid Sõjakooli ohvitserid ja kasvandikud ruumikasse saali. Aktuse avas Sõjakooli ülem kolonel Trossi, kes lühidalt toonitas päeva mälestuse tähtsust. Kadettide laulukoorilt kõlas üksmeelselt: „Teid ma tervitan, eestlaste pojad“.

Pikema päevakohase kõnega esines major Kirschbaum, kes ligemalt puudutas meie rahvuslikku mee-

olu ja kaitseväe loomise tarvet 1917/1918 a. Kõneleja valgustas eesti sõduri elu Vene võimupäevil, tuues esile eestlase hingeelulisi elemente, mis oma rahva ja oma koonduse järele igatsesid, kuid millised mõtted sumbutati kui mürgised mässuplaanid.

Rahvuslike väeosade loomise aade oli tõmbejõuks, mis Ilmasõja päevil mööda Venemaad laiali pillutud eesti rahva pojad kodumaale tagasi tõi. Ja kuidas sel ajal iga kodumaa poeg käe sirutas relva järele, et rahvusliku organisatsiooni loomisega kaasa aidata kodukolde rajamisele. Kõneleja tõi ilusa näite, kuidas eesti noormehed salaja suurtükki silitanud, mõeldes: Oleks meil sarnane tuleriist — küll oskaksime võidelda ja võita. Sarnaseid rahvuslike mõtteid levines ikka kindlamalt. Võideldes aja ja poliitiliste segadustega, valmines rahva veres looming, mis tasa ja targu kaalutud hetkel sünnitas esimesed eesti rahvusväed. Siit arenes võitlus vabaduse ja iseseisvuse saavutamise suunas. See suur sünd ei olnud kavakindel tegutsemine, vaid rahvusliku idee ja olukorra kokkusulamine. See pärast kummardugem mineviku ees ja pöörakem palvaga tulevikku, et kaua elaks meie esimesed rahvus-kangelased ja meie noor kodumaa. Aktus lõppes isamaa hümniga.

H. A.

1. mail kapten A. Irve kalmukünkal Viljandis.

Soomusrong „Kapten-Irve“ ohvitseridel on ilusaks traditsiooniks iga aasta 1. mail, kapten Irve matusepäeval, asetada pärg oma langenud kangelase-ülema Irve hauale Viljandi surnuaial. Varem (kpt. Irve surmapäeval), 27. IV peetakse soomusronglastele päevakohane kõne kapten Irve isikust ja tema sõjalistest teenetest. Nii kõne kui pärjaviimine korduvad iga aastal.

Elmiste aastate eeskujul kujunes ka tänava s. r. „Kapten Irve“ ohvitseride esindajate poolt pärjapanek Irve hauale 1. mai jalutuskäigu kõrval suursünnimuseks Viljandis.

Pärg kanti kaitseväe osade ees leinahelide aatel surnuaiale, kus kpt. Irve haa ümber juba sarem suur rahvahulk ootas. Pärjapanekul veeti kõne, milles langenud iseloomustati ning

Kapten A. Irve puusärk kantakse Viljandi kirikust surnuaiale 1. V. 19. a.

selgitati langenu suuri teeneid iseseisva Eesti rajamisel. Kõnes tähendati: „Igal aastal pärja langetamine Su hauale vanade kaasvõitlejate poolt on väliseks tunnusemärgiks meie kustumata lugupidamisest Su mälestuse vastu. Tähtsam on aga asja sisuline külg — pühaliku töötuse andmine, et meie, soomusronglased, tahame püsivalt töötada Sinu, tulisema isamaakaitsja vaimus“.

Oli märgata, et kõne mõjus kaasakiskuvalt kuulajatele. Peab siinkohal ära märkima, et Vabadussõjas langenud suurima Eesti vabadusvõitleja kalmu Viljandi surnuaial on raske üles leida. Ta lihtne puust rist on jäänud toredate marmoristide varju.

Kas ei oleks siiski juba aeg Vabadussõja tähtsamat kangelast vääriliselt austada, püstitades ta hauale väärilise mälestussamba ning välja andes raamatu ta tegevuse kohta.

Kaitseväe elu.

Aegna merekindluste 8. aastapäev.

Nädal peale meie rahvusväeosade 10 aast. juubelit pühitseb Aegna merekindlus oma 8 aastapäeva. Neid sündmusi üksikasjaliselt vaadeldes, võime siin leida orgaanilist sidet, — sest ka Aegna kindlused on tõeliselt vanemad, kui 8 aastat. Neid hakati ehitama juba enne Ilmasõda. Kui meie rahvusväeosade loomingu ajajärgul ette kavatsetud kindluse garnisoni eestitamine, alates kindluspolkudega, oleks teostunud, siis oleks vist kindlasti tugevamaid Läänemere kindlusi — Aegna — säilinud tervena, kuid nüüd on see nõudnud aastaid pinevat tööd.

Aegna merekindlus loeb oma iga 1. laengust, mis lasti 8 aasta eest. Ei ole need 8 aastat möödunud märkamata. Endine kalurite küla on kadunud, endised ütid kas on ümber ehitatud või uued asemele tõusnud. Nägusad elamud, igasugused uued ehitused, rohkearvuline elanikkond, — see kõik teeb Aegna üheks suurimaks sõja-asulaks, kus igapäevaste rahuliste askelduste kõrval möödub kavakindel ja pinev ettevalmistus ja alalises valmuses on suured ja rasked suurtükitorud suunitud mere poole... G. Lgs.

Püsside kätteandmine noortele Kuperjanovi partisanidele.

Relvade kätteandmine Kuperjanovi partisanide pataljoni noorsõduritele sündis pidulikult. Seks puhuks rivistati kogu pataljoni noored õppeplatsile. Iga allük-

suse ette asetati püsside püramiidid, dekoreeritud maitsekalt rohelise, mitmesuguste joonistuste, htiid-lausetega jne. Kup. part. pataljoni lahingulipp toodi marsihelide saatel lipurühma poolt defileerides pataljoni rinde eest mööda paremale tiivale.

Pataljoni ülem kol.-lt. Kohal pidas tervituskõne noorsõduritele. Ta selgitas milline suur tähtsus on relval sõjamehe elus, milline hool ja armastus peab igal olema oma relva vastu ja millised on tagajärjed, kui sõjas unustatakse kohused ja loobutakse hoolitsemast oma relva eest. Peale kõnet jagati püssid noortele kätte: iga mees tuli rivist, võttis püramiidist relva ning sammus temaga uuesti rivisse. Siis tervitas pataljoni ülem südamlikult noori relvakandjaid, neile õnne soovides. Kõne lõpul lasti elada riiki ja valitsust ning lauldi orkestri saatel hünni.

Peale lipu pataljoni ees defileerides äraviimist asusid noored partisanid oma uute lemmikute ülevaatusel ja puhastamisele. — a —

Vabaduse Risti Vendade Ühenduse osakonnad on asutamisel

Rakverre, Tapale ja Viljandi. Ettevõtte eesotsas seisavad sealsete väeosade ülemad — Vabaduse Risti kavalerid. Osakondade asutamist on oma peale võtnud

Rakveres — 2. kahurväe grupi ülem major A. Aron, Tapal — I soomusrongide rügemendi ülem kolonelleitnant K. Tallo ja Viljandis — eru-kolonelleitnant J. Šmidt. E. Ms.

Sport kaitseväes.

Allohviteride kooli murdmaajooks.

28. aprillil s. a. kell 5 p. l. pidas Allohviteride kool oma traditsioonilist kevadist murdmaajooksu võistlust kahes klassis: kaadri ja õpilaste vahel. Jooksutee, pikkus umbes 4 km, algas Järve jaama juurest ja lõppes kooli spordiväljal. Jooksutee oli murdmaajooksuks väga kohane, vahelduvate ebataasustega. Osavõtjaid oli kogusummas 314 k/v., kes enamuses startisid esmakordselt. Enne võistluste algust olid osa võtta soovijad endid kooli võimlasse kogunud, kus kooli ül. k. t. major Mullas nende poole pööras spordisulise kõnega, selgi-

tades jooksu eesmärgi tähtsust ja võistlusteks soovis parimat õnne. Ilm oli võistlusteks soodus — kuiv ja pärituul. Kohti loeti kaadrile kolm, õpilastele kaks-kümmend. Kohtile tulejatele jagati mälestuseks hinnalisi auhindu ja diplome.

Kohtadele tulid:

Kaader — I. n.-a. o. Alfred Neimann — aeg 14 m. 33 sek. — I komp., 2. n.-a. o. Karl Talv — klp. komp., 3. n.-a. o. Arnold Erbak — III komp.

Õpilased. — I. rms Paul Kägu — aeg 14 m. 40 sek., — I komp., 2. n. a.-o. Jaan Gründorf, klp.

3. rms Arnold Tschutshelov — II k., 4. rms Karl Palm — I k., 5. n-a. o. Aleksei Kulo — II k., 6. rms Arnold Rekkaro — II k., 7. rms Fridrich Kopelmann — I k., 8. rms Adolf Paide — I k., 9. rms August Piltse — k., 10. rms Richard Roots — I k., 11. rms Aleksander Viitsar — klp., 12. rms Eduard Rebane — I k., 13. rms Elmar Palmberg — klp., 14. rms Georg Rättnik — II k., 15. rms Elmar Rüütli — I k., 16. rms Evald Jalakas — II k., 17. rms Eduard Arro — II k., 18. rms August Klaas — I k., 19. rms August Peekmann I k., 20. rms Eduard Rahno II k.

J. L.

* * *

27. aprillil s. a. korraldas 10. jalaväe rügemendi 3. pataljoni omavahelised murdmaajooksu võistlused 5 km peale.

Start algas Uue kasarmu eest ning viis kitsaroolipalist raudteed mööda sõjaväe ja Muhamedi surnu-

aegade vahelt läbi kuni Ülemiste järve küngaste jõe-
nele, kus 2½ km peal pöördepunkt oli. Lõpp oli
pataljoni väravas. Tagajärjed osutusid täiesti rahul-
oldavateks:

- 1) rms Adamson, aeg 20,25,6 m.
- 2) rms Tshuknov, aeg 20,27,9 m.
- 3) rms Jams, aeg 20,38,0 m.
- 4) noor Oro.
- 5) v. a. o. Lorents.
- 6) kapral Püü.
- 7) „ Ammer.

Esimesed 3 said auhinnad, kuna 4-le järgmistele diplomid välja anti. Jooksust võttis osa 62 kaits-
väelast.

Maastik oli osalt liivane, vesine ja pehme. Jooksul tulid takistustena ette 9 kraavi, 2 raudteevalli ja 2 traataeda.
E. S.

Kroonika.

— Vabariigi Valitsuse erakorralisel koosolekul 2. mail nimetati siseministri k. t. sõjaminister kindralstaabi kindral-major N. Reek. Välisministri abi k. t. nimetati polit. osak. juhataja A. Schmidt. Senine ministri abi K. Tofer määrati teatavasti Eesti saadikuks Rooma.

Riigikogu võttis lõplikult vastu uued rahaseadused ja otsustas jaatavalt välislaenu küsimuse. Paberraha väljaandmise õigus läheb 25 a. Eesti Panga kätte. Samuti antakse Eesti Pangale riigi kullatagavara. Raha põhiüksuseks võetakse kroon, mis jaguneb 100 sendiks. Rahareformi teostamise järele kavatakse valitsus Rahvustelliidu heakskiitmisel teha välislaenu.

— Rahvusvahelise majanduskonverentsi Eesti delegatsiooni esimeheks nimetati Vabariigi Valitsuse poolt Jaan Tõnisson. Delegatsiooni liikmeteks on: J. Hünerson, G. Vestel, J. Kukk ja J. Lehtmann.

— Töö-hoolekandeministerium esitas valitsusele pensionide kõrgendamise ettepaneku. Pensionide tõstmine teeks kulusid juure umbes 100 miljonit marka.

— Vab. Valitsus lubas vastu võtta ja kanda Läti valitsuse poolt annetatud aumärke: „Karutapjate ordu“ 3. järgu märki — kol. A. Buxhoevidenil, kapten M. Müllersteinil ja kapten H. Stockebyl. Läti „Kolme tähe“ 3. järgu ordu märki — mereväe kapten H. Salzal ning Läti „Kolme tähe“ 5. järgu ordu märki kapten H. Kurel.

— Suurmaapidamiste likvideerimisel aluseks võetava Eesti marga kursiks arvatakse Vab. Val. otsuse põhjal 1 Vene rubla=40 Emk.

— Pariisi kaubandusliku geograafia selts annetas Eesti Valitsusele auhinnana hõbemedali edusammude eest maadeteaduse alal.

— Rahaministerium kavatakse praeguse võidulaenu lõppemisel välja lasta uut võidulaenu palju suuremate võitudega senisest.

— Dr. J. Hurda rahvaluule kogu tuuakse lähemal ajal Helsingist ära Eesti Rahva Muuseumi.

— Suri tuntum Eesti komponist ja muusikatege-
lane K. Törnpu.

— 2. maist alates algas Eestist lennu-postitühendus kõigi Euroopamaadega. Lennupostiga saadeta-
vad postisaadetised tulevad varustada vastavate mar-
kidega.

— Peenraha — 5-, 10-, 20- ja 50-penniliste, 1-, 3-, ja 5-margaliste riigikassatähtede ja 10-margaliste vahetustähtede liikveltkõrvaldamise viimaseks täht-
ajaks on 1. aug. s. a.

Kiri „Sõduri“ toimetusele.

V. A. härra toimetaja.

Palun Teie lugupeetud ajakirjas alljärgnevale
õiedusele lahkesti ruumi lubada.

Ajakirjas „Sõdur“ nr. 16/17 van.-leitn. G. Laguse poolt alla kirjutatud artiklis „Sõjaväeliste ja seltskond-
likkude organisatsioonide tegevus Eesti rahvusväeosade loomisel 1917 aastal“ leidub järgmine passus: „Tal-
linna „sõjaväelaste büroo“ annab keskbüroosse sekre-
tärriks V. Tomingase“.

Kinnitan, et mina Eesti rahvusväeosade asuta-
mises mitte niisugust osa etendanud ei ole ja sellega
minu nime ebaõigelt tarvitatud on.

Tallinn, 24. apr. 1927 a.

Kõige austusega Villiam Tomingase.

Uusi raamatuid Kindralstaabi raamatukogus.

Обучение в частях конницы РККА. Москва, „Воен-
ный Вестник“ 1927. — 79 lhk.

Обучение в частях связи РККА. Москва, „Военный
Вестник“ 1927. — 71 lhk.

Обучение в инженерных частях РККА. Москва,
„Военный Вестник“ 1927. — 121 lhk.

Гирс, Г. Методика обучения красноармейцев воен-
ному делу. 2-не täiendatud ja ümbertõõtatud
trükk. Москва, „Военный Вестник“, 1927. —
116 lhk.

Дегтярев, Л. Военное дело и политика. Москва
„Военный Вестник“, 1927. — 112 lhk.

Клоков, И. Методическое пособие по тактике.
Москва, Госуд. изд. 1927. — 46 lhk., skeemidega.

Римальо. Артиллерия полевых армий. Перев. с
французского. Москва, Госуд. издат. 1927. —
130 lhk. joonist.

Меньчуков, Е. Тактические занятия в поле с команд-
ным и политическим составом. Пособие для
средн. и старшего комполитсостава РККА.
Москва, „Военный Вестник“ 1927. — 157 lhk.
skeemidega.

Jünger, E. Der Kampf als inneres Erlebnis. 2-te
neubearb. Auflage. Aus d. Inhalt: — Blut. Grauen.
Eros. Pazifismus. Mut. Feuer. Angst. Vom
Feinde. Verl. Mittler und S. Berlin, 1926. —
114 lhk.

Lugejalle.

Materjali rohkuse ja tähtajalise materjali äramahutamise pärast ilmub ka käesolev „Sõdur“ kaksiknumbrina. Järgmine „Sõdur“ ilmub 20. maiks.

Marutõbiste koerte hooajal...

Märgilaskmisel: „Sina, sõber Aadu, võid ju linna kutsikajahile minna. Lehes oli, et maksavat iga mahalastud peni eest 500 marka...“

Vastutav toimetaja A. Traksmann.
Väljaandja Sõdur, Tallinn, Uus tän. 10.

Püsivas headuses seisavad
paberossid

Standart

20 tk. Mk. 35.—

Kabaree

20 tk. Mk. 35.—

Napoleon

20 tk. Mk. 25.—

Õige isamaalane suitsetab
ainult Eesti kapitaliga töötava
tubakatehase saadusi.

A.-S.
ASTORIA

TÄHELEPANU!

TÄHELEPANU!

Eesti-Poola Petrooleumi Ühisus
„EESTIPOLMIN“.

Tallinn, Müürivahe tän. № 16. Kõnetr. 14-95 ja 15-64.

Eelolevaks hooajaks pakume kõrges headuses

BENSIINI

tsisternides, vaatides ja oma automaat jaamadest:

TALLINNAS — Väike Rannavärv ja Suur Karja tänav (Põhja Panga vastas).

TARTUS — Lodja t. № 9/11.

VILJANDIS — V. Turg № 5.

PÄRNUS — Vee t. № 4.

NARVAS — Turu Plats № 7-a/8.

KURESSAARES, HAAPSALUS, RAKVERES j. n. e.

Kõigis automaat jaamades on bensiin ühesugune.

HÄID AUTOÕLISID!

KINNITUS AKTSIA SELTS

EESTI LLOID

JUHATUS TALLINNAS

Pikk tänav nr. 11. Kõnetr.: 6-24, 17-03

....

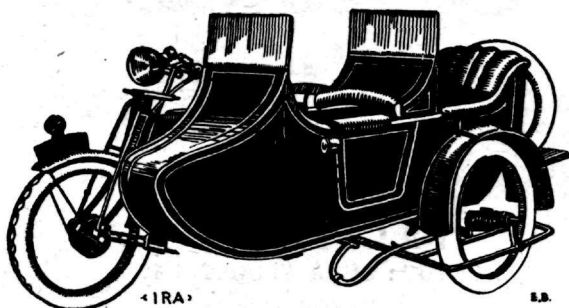
Tule-, elu-, õnnetusjuhuste ja veokinnitus

Kinnitage oma varandust ja elu kuni veel aeg!

A·J·S

(Stevens)

MOTORRATTAD

modell 1927 a., 8 isesugust tüüpi.

3½ H. P. mootorratas küljekorviga, alates Emk. 135.000.
7,99 H. P. " " " " 170.000.

Ainuesitaja Eestis:

Otto Eggers,

Tallinn, Harju tän. 29, kõnetr. 1-36.

Kõik tärkliis
osaühisus „Wiru“ vabrikutest!

Ainuke ajakohaselt sisse seatud

tärklise suurtööstus

Eestis.

Pakub oma vabrikutest Rakveres ja
Kadrinas siseturu jaoks:

puhast, kõrgeväärtuslist
eksport-tärklist.

Peaesitaja:

A.-S. Rumberg, Tuberg & Ko.

Tallinnas,

Suur Kloostri tän. nr. 22/18.

Kõnetraadid № 8-13 ja 2-45.

Telegrammiaadres: Turum.

Pehme maitse ja hea aroomiga on

A.-S. REGINA

paberossid

MAI KINO

20 tk. Mk. 35.— 20 tk. Mk. 25.—

KAVALER

20 tk. Mk. 15.—

ja

PALM

25 tk. Mk. 15.—

Iga sõjamees toetagu Eesti kapitaliga
töötavat tubakatehast.

A.-S. REGINA.

SAKU

õlletehas

A.-S.

SAKUS

Kõnetraat 17-49

TALLINNAS

KONTOR: SUUR KLOOSTRI 12

Kõnetraat 17-48

Soovitab oma

õlut ja mõdu

tuntud headuses

Saada igal pool.